

Gamle Modum

ÅRSSKRIFT FOR MODUM HISTORIELAG 2022

37. ÅRGANG

Rendeburi

Modum Historielag

Bli medlem og støtt vårt lokalhistoriske arbeid!
Betal kontingent kr. 150 til bankgiro 2270.03.02087
og få årsprogram tilsendt.

Besøk hjemmesiden vår: www.modumhistorielag.org
Der finner du mye informasjon og historisk stoff.
Følg også Modum Historielag på vår facebookside.

Bestill eldre nummer av **Gamle Modum!**

- Pris kr. 25 pr nummer
- Pris kr. 500 for alle årgangene fra 1986 til 2021
- Bestilles hos sekretæren
- Tematisk innholdsfortegnelse finner du på hjemmesiden

En rimelig gave til enhver anledning!

Det nylig utgitte Modum Leksikon kan du også bestille
på samme måte, pris kr. 200,-

Kontaktadresse e-post: liljatre@gmail.com

Historielagets styre i 2022:

Leder og sekretær: Eva Gundersen,
Bergaveien 2, 3360 Geithus, e-post: liljatre@gmail.com
Håkon Fredriksen, Åmot
Torhild Grøterud, Vikersund
Signe Thunestvedt, Vikersund
Ann-Kathrin Bjørnø, Geithus

Gamle Modum

ÅRSSKRIFT FOR MODUM HISTORIELAG 2022

37. ÅRGANG

Endringer i redaksjonen for Gamle Modum

På vegne av Modum Historielag takkes den gamle redaksjonen bestående av Jon Mamen, Erling Diesen, Aase Hanna Fure, Asbjørn Lind, Andreas Øvergaard og Erling T. Scheen for vel utført arbeide gjennom en årrekke.

Den nye redaksjonen består av:

Erling T. Scheen

Tor Dag Kongsrud

Hanne Martinsen

Björg Nævra Myhre

Kari E. Ødegård

Jon Mamen har vært med dette året som mentor.

Gamle Modums adresse:

Kari E. Ødegård

Drolsumveien 161, 3370 Vikersund

E-post: kari.e.odegard@outlook.com

Telefon 970 91 520

Bidrag til neste års utgave sendes redaksjonen v/ Kari E. Ødegård på e-post innen 1. august 2023.

ISBN 978-82-999837-8-5

Forsidebilde tatt av Arnt Berget: Krøderkjippen 2022 , også kaldt Rendeburi

Layout og trykk: Caspersens Trykkeri AS, Vikersund, 2022

Innholdsfortegnelse:

OLA INGULDSTAD: Krøderbanen feier 150 år i 2022	3	BIRGER MOEN: Da ferdselen gikk over Grønlund bru	47
TOR DAG KONGSRUD: Vikersund og omegns turistlag og turisthytten Auenshøi, 125 år	6	BJØRG NÆVRA MYHRE: Da minstemann stjal showet	49
PER OLE BUXRUD: Buxrud til Åmot	14	ARNT BERGET: Dramatisk og heltemodig redningsaksjon av moinger på Rena	50
ERLING THORVALD SCHEEN: Historien om Erling T. Scheen Møbelfabrikk AS	15	HANNE MARTINSEN: Da Aasen kom til Modum	52
GUNNAR OLSEN: 20 års fotballhistorie på Geithus	20	HANNE MARTINSEN: Kanles Sandtangen og nissen	53
BJØRG NÆVRA MYHRE: Den gang Bingen hadde husmorlag	24	ERLING DIESEN: Moane	54
ASBJØRN LIND: Karl Schmidt Holter	27	BJØRG NÆVRA MYHRE: Skogstad feriehem på Modum	57
KARI E. ØDEGÅRD: Oslo Bryggearbeideres Forening – Feriehemmet Drolsum	30	JON MAMEN: Andreas Pedersen, 1834–1878	59
EVA GUNDERSEN: Andrew S. Peterson	34	ARNT BERGET: Husmannsplasser på Sysle var arnested for kjente nordmenn i Amerika	60
ERLING T. SCHEEN: Mine bestemødre	36	THORBJØRN FORMO: Kallenavn	62
PER OLE BUXRUD: Rosthaugs historie	38	BJØRG NÆVRA MYHRE: Startproblemer ved Strand skole i Åmot	64
UNNI VENKE HOLM: Katfos Fagforening, 50 år	40	ARNT BERGET: «Mølleren» på «Øya»	65
ANNE KARINE KRISTIANSEN: Krøderbanen ga grunnlag for familieliv i Modum	45	BIRGER MOEN: Åmot pukkverk	66

Ola Ingvoldstad:

Krøderbanen feirer 150 år i 2022

Dette er noe av historien om hvorfor den ble bygget og liggende der den ligger, med sine 26 km mellom Vikersund og Krøderen

Jernbaner vi allerede hadde i området vårt:

Randsfjordbanen – vedtatt bygging i 1863.
Drammen – Randsfjord.
Smalsporet (Skinnebredde 1067 mm) *Åpnet i 1868.*
Utvidet til normalspor i 1909
(Skinnebredde 1435 mm).

Drammensbanen – vedtatt bygging 16. juni 1869.
Drammen – Christiania. Smalsporet.
Åpnet i 1872. Ombygget til normalspor først i 1920.

Bergensbanen - 1. byggetrinn Bergen – Voss
(ferdig 1883). **Voss – Gulsvik** (ferdig 1907)
Bergensbanen fra Voss til Hønefoss – Christiania ble bygget med normalspor,
Bergen – Voss ble først lagt om til normalspor i 1904.
Kong Haakon åpnet Bergensbanen i hele sin lengde den 27. november 1909.

Dampbåttrafikken mellom Krøderen og Gulsvik
Krøderen og Krøderfjorden var innfallsporten til Hallingdal og i 1861 lå den første dampbåten klar til innsats på den 4 mil lange fjorden, mellom Gulsvik i nord til Krøderen i sør. Denne første båten fikk navnet «Håkon Adelsten». Det fortelles at svært mange kryllinger hadde møtt fram da båten skulle settes på vannet ved Hamremoens, noen kilometer nord for Krøderen. Mange lurte nok fælt på om en båt av jern kunne flyte, men det gjorde den. I årene som fulgte kom nye dampbåter til. Passasjerbåtene «Krøderen», «Hallingen», «Halling 1» og «Spirillen» må nevnes.

«Håkon Adelsten» fra 1861.

Rutebåten «Spirillen» ved Krøderen brygge.

Slepebåtene «Skuld» og «Sport», som bl.a. transporterte jernbanemateriell fra Krøderen til Gulsvik under byggingen av Bergensbanen.

Årene 1907 – 1909 var glanstiden for dampbåtene på Krøderen. Det var den også for bygda Krøderen.

Tanker om forbedring og forenkling av reisemåten
Folk fra Eikerbygdene, Modum og Krødsherad som skulle en tur til Bergen i perioden 1861 til 1908, måtte først komme seg til Krøderen, enten til fots eller med hesteskys. Deretter gikk ferden videre med dampbåter til Gulsvik. Da jernbanen (første del av Bergensbanen) var kommet hit i 1908 var ferden videre enklere, men det var fortsatt en noe tungvint måte å reise på.

Det var krefter som mente at en burde vurdere kanal- og slusesystem opp Snarumselva til Krøderen, men disse planene ble raskt skrinlagt, særlig på grunn av de mange store fossene og et vanskelig terreng for øvrig.

Dermed seiret jernbanetilhengeren. I 1866 fikk jernbanedirektør Carl Pihl i oppdrag å utrede tre alternative traseer fra Randsfjordbanen til Krøderen.

Jernbanedirektørens klare anbefaling i 1867 var at jernbanetraseen måtte gå fra Vikersund og til Krøderen, men Krøderbanen var «ikke i mål» enda – langt ifra!

Dette er forslagene som jernbanedirektøren hadde fått i oppdrag å legge fram:

Alt. 1 var en linje fra Drolsum.

Alt. 2 gikk fra Åmot, gjennom Sigdal til Hovland og derfra over åsen til Krøderen.

Alt. 3 gikk fra Vikersund.

Det var både grundige og seriøse diskusjoner om disse tre alternativene som foregikk i 1866. I tillegg var det stor uenighet om hvordan man skulle finansiere denne jernbanebyggingen – uansett hvor traseen skulle gå.

Uenighet mellom Sigdal og Krødsherad

Sigdølingene ville ikke være med på noen aksjetegning hvis ikke banen ble lagt fra Åmot gjennom Sigdal og over til Krøderen. Etter hvert ble det foreslått en hestehandel, som Thure Lund skriver i boka si: «*Krødsherad skulle være med på å utbedre veien i Sigdal som motytelse for at banen skulle gå fra Vikersund.*» Dette fant kryllingene helt uakseptabelt. Saken endte med at Krødsherad tegnet aksjer for 2000 spesidaler, som skulle drives inn av futen, beregnet etter matrikkelen. Dette var en stor kapital i ei lita bygd som Krødsherad, og endte med at Krødsherad Sparebank overtok halvparten av aksjene i 1870.

Kort fortalt: Det endte med at alle de tre kommunene ble enige om at alternativ 3 var det beste, og at Krøderbanen måtte legges fra Vikersund til Krøderen. Dermed ble det slik som jernbanedirektør Pihl hadde anbefalt 1867.

I Modum var det heller ikke greit med finansieringen

Her var det også forslag om at kommunen måtte tegne aksjer. I formannskapsmøte den 12. juni 1868 ble det svart at Modum allerede hadde gitt penger til jernbaneutbyggingen i distriktet. Det var gitt 3000 spesiedaler til Randsfjordbanen. Man mente at bidraget til byggingen av Krøderbanen måtte skje ved privat aksjetegning. 750 spesiedaler kom inn på den måten, men dette var ikke nok.

Saken om sidebanene kom opp i Stortinget

Da saken om finansieringen av Krøderbanen kom opp i Stortinget i 1869, var det dårlige tider i landet. Henvendelsen fra Buskerud om finansiering av både Krøderbanen og Kongsberglinjen (som også skulle bygges), var ikke enkel. Det ble hevdet av flere talere at Krøderbanen ville ha stor betydning. Den ville lette forbindelsen til Krøderfjorden hvor det allerede var en godt etablert båttrafikk fra Krøderen til Gulsvik.

Ett av medlemmene i spesialkomiteen for jernbanesaker, Johan Jørgen Schwartz uttalte: «*Det vil være en Aabenbar urætfærdighed at skyve Krøderbanen ud af Bildet. Den vil føre fræm til afstængte og forsømte Distrikter. Ja, den vil peke Vestover og knytte Østlandet sammen med store deler af det vestenfjeldske Norge.*»

Det ble lange og følelseladede debatter i Stortinget.

Byggingen av sidebanene, både til Krøderen og til Kongsberg, hang i en tynn tråd. Det ble bl.a. reist forslag om at sidebanene burde distriktene bygge selv, uten noe statlig bidrag. Takket være et forslag fra gårdbruker og stortingsmann Olaus Færden fra

Norderhov ble finansieringen reddet. Forslaget gikk ut på å gi regjeringen rett til å ta opp lån av statens utbytte av Randsfjordbanen. Dersom ikke dette lykkes, skulle statens utbytte legges til et fond til anlegg av Krøderbanen og Kongsberglinjen.

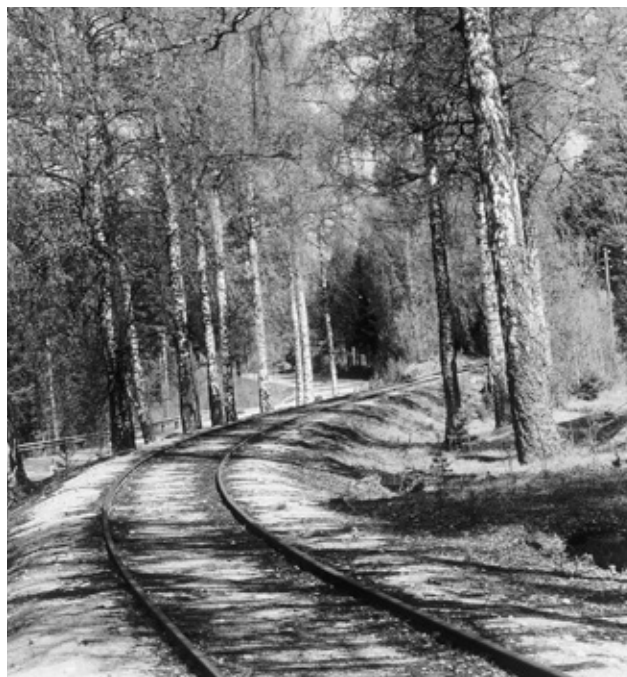
Forslaget ble vedtatt den 16. juni 1869. Dermed kunne den praktiske forberedelsen til jernbanebygging ta til. Samme dag ble også Drammensbanen (Drammen – Christiania) vedtatt bygget.

Endelig kom man i gang med bygging av Krøderbanen

Våren 1870 tok arbeidet med Krøderbanen til. Det var et vanskelig arbeid. 16 skarpe kurver måtte anlegges samt kryssing av Hallingdalsveien seks ganger. Traseen måtte også gå gjennom mange fjellskjæringer.

Den store fjellskjæringa syd for Lia.

Sporet ligger vakkert til

Det tok ca. to og et halvt år å bygge Krøderbanen. En fantastisk jobb ble utført når en tenker på de enkle hjelpemidlene man hadde til rådighet.

Valg av banetrasé

Oppstigningen fra Vikersund var bratt, og det ble vurdert flere alternativer. Det endte med at man valgte følgende trasé:

Fra Vikersund til Svenskerud, over Grøterud og til Hære. Videre gikk linjen innover Tarmen og til der Sysle stasjon ligger i dag. Derfra gikk linjen nordover langs skogkanten til Snarum og videre mot Slette-moen. Videre ble det nedstigningen derfra mot Krøderen og Vassendrud. Det sies at dette heller ikke bød på nevneverdige problemer. Plassering av stasjon (Krøderen) var naturlig da det var skysstasjon på Vassendrud. I tillegg lå brygga for dampbåtene på Krøderen like i nærheten.

Når grusballasten til det nye jernbanesporret skulle ut, måtte det lastes for hånd på enkle flatvogner.

Med dette var Krøderbanen ferdig, 26 km lang, mellom Vikersund og Krøderen. Jernbanen ble her, som andre steder i landet vårt, et stort gode og inspirasjon for både bosetning og bedriftsutvikling.

Det var en periode også rutetilbud fra Christiania til Bergen – med tog og båt over Krøderen

Bilde av Krøderen st. ca. 1890.

Nevnes må også at Krøderbanen ble bygget smal-sporet (1067 mm mellom skinnene). I 1909 ble sporbredden endret (1435 mm). Randsfjordbanen fikk samtidig normalspor dette året.

Det er viktig å legge merke til at dagens spor går i samme trasè som da banen ble bygget i 1870 - 1872.

Noen av dampskipene som trafikkerte.

Nedturen for Krøderbanen

Krøderbanen var kun en sidebane, og da Bergensbanen var ferdig helt fram til Hønefoss sank trafikken på både Krøderbanen og Krøderen (båttrafikken).

Krøderbanen blir museumsjernbanen

Og i dag, i 2022, er Krøderbanen en meget oppgående museumsjernbane, en kulturinstitusjon av landsomfattende betydning som feirer 150 års jubileum. Det er 36 år siden Stiftelsen Krøderbanen ble opprettet. Den ble eier av skinnegang og faste anlegg, unntatt vognhallene som Norsk Jernbaneklubb selv hadde oppført. Stiftelsen fikk konsesjon sammen med Norsk Jernbaneklubb til å drifte banen, både veterantogkjøringen og vedlikeholdet.

Stiftelsen Krøderbanen består i dag av innvalgte representanter fra Modum og Krødsherad kommuner, Buskerud avdeling av Fortidsminneforeningen og Norsk Jernbaneklubb, Norsk Jernbaneklubbs driftsgruppe Krøderbanen og historielagene i Modum og Krødsherad. Til sammen består styret av 7 medlemmer.

Driften av Jernbanemuseet Krøderbanen er det i dag Buskerud Museet som ivaretar. De leier alle anlegg og togmateriell av Stiftelsen og Norsk Jernbaneklubb, og har dermed det økonomiske ansvaret for all drift. Fortsatt er det Norsk Jernbaneklubbs mange frivillige som både kjører og mekker tog – på frivillig basis.

Kilder:

Stoff til denne artikkelen er hentet for det meste fra Thure Lunds bok «På sporet med Krøderkippen».

Bildene er hentet fra boka og private samlere i Krøderbanemiljøet.

Vikersund og omegns turistlag og turisthytten Auenshøi, 125 år

Auenshøi, ca. 1950. Nabohytter er kommet i Knarten.

Ukjent kunstner.

Mange nye, ideelle lag og foreninger ble startet på slutten av attenhundretallet i Modum. Det typiske for dem syntes å være ambisiøse mennesker med kreative samarbeidsevner. De så behov i lokalsamfunnet som de ville gjøre noe med. Det litt ukjente turistlaget i Vikersund kan stå som eksempel på slike organisasjonsidealister, med sine mål og utfordringer på veien.

Aar 1897 den 3de Februar holdtes Møde i Arbeiderforeningens Lokale, af bidragsydere til Turisthytten.

Efter en del diskution om den heldigste Beliggenhed, blev det enstemmig besluttet, at oppføre Hytten paa et av de bedste Udsigtspunker ved Vahlsdammen.

Til bygningskomite valgte: Lensmann Stang, Joh Raaen, Hans A Viger, Bh Sundhaugen, Ant Arnesen. Her var Samstemmighed for at bygge Hytten 11 al lang, 8 al bred samt innrede henne med 3 Rum (Værelser).

Anton Arnesen Bh Sundhaugen

Teksten er hentet fra første side i «Forhandlingsprotokoll» for Vikersund og omegns turistlag. Referatet er antagelig fra det første formelle møtet, der det var viktig å nedtegne avgjørelsen om hvor turistlagets hytte skulle oppføres og hvordan den skulle utformes. Grunneier av «den heldigste Beliggenhet» var Auen Austad. Byggekomiteen må ha vært effektiv for allerede 1. mars holder komiteen møte i Johan Raaens hus. Der møtte Johan Christian Bakken med detaljert plan og ambisjon om å få byggejobben. Han la fram

byggeplanen og forpliktet seg til å oppføre hytta for 200 kroner. Styrets forslag om størrelse og inndeling ble gjeldende. Arbeidet skulle være ferdig innen utgangen av mai. Avtalen ble underskrevet av Bakken, og av styrets frammøtte representanter, Johan Raaen, Anton Arnesen og Bernhard Sundhaugen. Planen var ambisiøs, selv etter dagens standard. Om hytta stod klar i løpet av mars, april og mai er usikkert. Men etter det som fortelles ble den lafta opp på Tangen og transportert opp. En grunnmur av Øståsens granitt på fjellkula ble fundamentet og står selvfølgelig like fint i dag.

Både etableringen av Vikersund og omegn turistlag og byggingen av turistlagets hytte, foregikk i 1897. Hva var spesielt med dette året? Og hvem var disse mannfolka som var enige om «at bygge Hytten 11 al lang, 8 al bred samt innrede henne med 3 Rum»?

Byggekomiteens formann, **Immanuel Stang** (1864-1952), kom fra Holmestrand og hadde vært konstituert lensmann i Modum i to år. Dette året ble Modum delt i to lensmannsdistrikter og Stang ble lensmann i Nordre Modum. Han var da bosatt på Krona i Vikersund.

Naboer på Tangen. Johan N. Raaens hus, over veien lensmann Stang, øverst i veien forretningsmann Jens P. Klingenberg, øverst til høyre snekker Auen Wahl.

Johan Nilsen Raaen (1847-1943) snekker og omreisende sløydlærer. Han hadde snekkerverksted og likkisteproduksjon der Vikersund Trevarefabrikk seinere ble etablert. Fra 1898 var han kirkeverge ved Heggen

Auenshøi eller Turisten en vinterdag.

Privat foto.

kirke og utførte trearbeidene på den nye altertavlen i Snarum kirke. Raaen var pådriver for drikkevann på Tangen og formann i Vikertangen vannledning i en årrekke på 1900-tallet. Han kjøpte hus på Tangen i 1880-åra og var bosatt der til 1940.

Hans Andersen Viger (f. 1864) var gårdbruker og skogfuldmæktig. Han overtok gården Vike østre 5 år tidligere. Det er gården nærmest Vike kirkeruin på Tangen.

Bernhard Sundhaugen kjøpte i 1899 handelssted og bakeri på Snarum. Etter at han solgte stedet i 1911 jobbet han som fotograf og seinere tømmermåler. (Gamle Modum 2014.)

Anton Arnesen (1867–1923) skredder og styremedlem fra starten i Vikersund Arbeiderforening, først som sekretær fra 1888, seinere som formann i en årrekke. I Modum godt kjent som lokalpolitiker, radikal 1. mai-organisator og agitator for 8-timersdagen. (GM 1988 og 2010.)

Stang, Raaen, Viker, Sundhaugen og Arnesen utgjorde altså den valgte byggekomiteen for turistlagets hytte. Kort oppsummert en mann på 60 år, Raaen, og de andre rundt 40. Felles for dem var karer med framdrift og glød: en fersk lensmann, en fersk bonde, en driftig handelsmann, en politisk organisasjonsmann og den eldste, en kombinert sløydlerer, bedriftseier og kirkeverge. De var hovedsakelig fra Tangen og opptatt av det beste for Vikersund.

Det som skilte dem, var deres yrkesbakgrunn i lokalsamfunnet. De kom fra helt forskjellige miljøer, geografisk og sosialt. Ut fra det man vet om hva som

Skreddermester Anton Arnesen.

preget Modum og spesielt Vikersund i 1890-årene, kunne man forvente tydelige politiske og sosiale skillelinjer i turistlaget. Var det et sted det ble diskutert politikk, så var det på Tangen, spesielt ved Johnsemsia. «Der fekk bøndene hestane sine skodd og passet sitt påskrivni», hevdet Gudbrand Granum. Man kunne forvente seg steile fronter. Vikersund var et arnested for rød radikalisme. Politiske motstanderne var klart definert, arbeidsfolk mot bønder og bedriftseiere.

De nevnte karene er imidlertid preget av samhold, med et felles mål: å få turistlaget opp å stå.

Mangfoldet og samstemmigheten er enda mer påfallende i referatet fra møtet 27. mars på Krona. Dette var et møte der de innkalte var Turisthyttens eiere, eller «bidragsytere til Turisthytten» som det het fra møtet på Arbeider'n i februar. For det første ble stort sett den samme byggekomiteen valgt til også å «bestyre Turisthytten».

Videre ble det enstemmig besluttet at styret skulle sørge for å skaffe eierne nøkler til det største rommet i turisthytten, og at det ikke skulle inntegnes flere eiere av hytta. På slutten av møtet ble det høytidelig opplest lista over eierne:

E. Eriksen, Anton Arnesen, Lærer Bøhn, Kasserer Jonsrud, Lensmand Stang, Sagfører Tandberg, Handelsfuldm. Andr. Røgeberg, Garver Arnesen, Auen Vahl, Maler M. Hansen, Johan Raaen, Maler A. Kongsrud, Edv. Snoterud, Gotfr. Arnesen, Johan Hovde, G.J. Bjølgerud, Andreas Hansen, H. Øren, Jens P. Klingenberg, Petter Hansen, Landhandler H. Bøhn, B.O. Viger, Bh. Sundhaugen, Gustav Gunderud, Hans Viger, Chr. Gulbrandsen, O. Kjærstad, T. Kongsrud, Pastor Amlund, Johannes Viger, Guri Jørstad, Kasserer Hansen, Verkseier Olsen Eidsfoss, Doctor Jansen, Pastor Hans Amundsen, Auen Austad, Bh. Krona, G. Kristiansen, Tomas Røgeberg, Nils Austad.

Her er alt fra sakførere, verkseiere, doktor og prest, til landhandlere, gårdbrukere, håndverkere, og funksjonærer. Videre er å bemerke at lista hadde sin kvinneandel, Guri Jørstad. Hun var for øvrig meierske.

Marsmøtet på Krona i 1897 hadde også to andre saker på agendaen. Det ene var at man gjennomgikk basarregneskapet: – med nøiaktighet kunde det ikke bestemmes netto-overskuddet da der for øieblikket mangledes et bilag – men antoges at dreie sig om 500 Kroner.

Det dreier seg her om et betydelig beløp. Tidligere er beskrevet byggekontrakten som Johan Bakken inngikk for oppførelsen av turisthytten, kr. 200.-. En fantastisk startkapital synes å ha blitt generert ved hjelp av omfattende basarvirksomhet, til inntekt for Vikersund og omegn turistlag. Basaren, som det henvises til, kan være en indikasjon på et skille mellom turistlaget og hytta, men kunne også hatt andre formål.

Den andre saken som ble besluttet, var å finne et passende navn på turisthytten. Samtlige talere var enige om å oppkalle hytten etter hr Auen Austad, *der har skjænket gratis byggetomt for turisthytten.*

Auen Austad var eier av Austad gård og skogteigen opp Øståsen og innover til Heståsfjell, Heggesjø og Brann. Han er også inkludert i nevnte eierliste.

Auenshøi ble navnet, men i sin hundreårige historie er den i Vikersund gått under navnet **Turisten**. At noen i dag kaller hytta for Utsikten, får gå for deres regning.

Den første generalforsamlingen ble holdt 23. februar 1898 i sparebankens lokale. 19 medlemmer var til stede. Til behandling forelå vedtagelse av lover og regler for turistlaget. Det ble vedtatt følgende lover for Vikersund og omegns turistlag:

§1

«Lagets formål er ved de til rådighed stående midler at gjøre lagets eiendom «Auenshøi» til et hyggeligt tilflugtssted for medlemmerne.

§2

Til at lede lagets anliggender og bestyre eiendommen «Auenshøi» vælges et styre bestående af 5-fem medlemmer. Formand, viceformand og kasserer vælges blant det valgte styre ved særskilt stemmegivning af de fremmøtte medlemmer i den årlige generalforsamling som afholdes i januar måned. Udenfor styrets medlemmer vælges 2-to revisorer. Kassereren har at fremlegge regnskabet ved hvert års generalforsamling i revidert stand.

§3

Medlems- og eiendomsretten varer så lenge den oprindelige eier eller dennes ægtefelle lever. Hvis ikke eieren før sin død har bestemt hvem af hans børn der skal overdrages retten, bliver dette af styret ved lodtrækning bestemt. Den som ikke har børn kan overdrage retten til en anden, men denne må godkjennes af generalforsamlingen før retten tilfalder ham eller hende. Medlems- og eiendomsretten kan overdrages når flertallet af de mødende i generalforsamlingen deri samtykker.

§4

Enhver af lagets medlemmer har at erlægge den kontingent som ved hvert års generalforsamling bliver bestemt, dog ei over 5-fem kroner.

§5

Møde afholdes så ofte styret eller minst 5-fem af medlemmerne forlanger det. Alle sager af vigtighed skal forelægges medlemmerne til avgjørelse. Ethvert møde og enhver sag må bekjængjøres minst 8-otte dage forud.

§6

Samtlige eiere har ret til at medtage sine foreldre, søsken og børn, samt medlemmer af sin husstand. Kammerater kan også medtages når eieren påser at afgiften bliver betalt. Enhver anden som ønsker at besøge turisthytten må henvende sig til en af styrets medlemmer og får nøgler udlånt mod en afgift 25-femogtyve øre pr. døgn eller dele deraf. Styret kan også nekte adgang til hytten.

§7

Er der flere ved nattetid tilstede i turisthytten og nogen af disse ønsker at gå til sengs pligter de øvrige at forholde sig rolige efter kl. 12 (rettet til 11) midnat.

§8

Enhver som benytter hytten er ansvarlig for beskadigelser af enhver art og må vedkommende uopholdelig anmelde for styret hvis hytten eller nogen af den tilhørende ved ankomsten sees at være under opholdet bliver beskadiget. Undlatelse heraf gjør vedkommende selv ansvarlig for skaden og vil de for fremtiden blive negtet adgang til

samme. Er dette eier taber denne sin eiendomsrett til hytten. Opvask af brugt kjøkkentøi og feining af lokaler samt indbringelse af alt på verandaen eller udenfor hytten benyttet inventar må finde sted før man går. Uforsigtig omgang med ild forfølges på det strengeste efter loven. Spesielt advares mod at kaste brændende tændstikker, cigarer etc. fra sig. Ei heller må nogen forlade hytten før de er overbevist om at opgjort ild er slukket.

§9

Forslag til forandring av disse love forelægges i generalforsamlingen og må for at være gyldige erholde minst en fjerdepart af samtlige eieres stemme. I tilfælde stemmelighed gjør formandens stemme udslaget.»

Samtlige paragrafer ble vedtatt enstemmig, unntatt §7. Der ble det 9 mot 9 stemmer. Lensmann Stang var forhindret så Anton Arnesen var fungerende formann. Og hans dobbeltstemme gjorde utslaget om ro en time tidligere, altså kl. 11. Tidspunktet for ro på hytta ble holdt uforandret i alle lagets år.

En utfordring har vært å få oversikt over økonomien i turistlaget på denne tiden. Dokumentasjon over de første inntekter og utgifter er tapt. Men vi ser at styret ble pålagt å oppta et lån for å dekke underskuddet. Ble byggingen av hytta budsjettert for lavt? Et annet eksempel er nevnte Basarregneskap. Imidlertid er det tydelig påført på første side i Forhandlingsprotokollen de 40 eiernes bidrag. Her skulle det være kr. 5 fra hver. Noen hadde fått redusert sitt bidrag, og årsaken var nok at de hadde bidratt til selve hytta og dens oppførelse med arbeid, utstyr osv.: Garver Arnesen og snekker Auen Wahl kr. 3.-, smed Johan Hovde og gårdbruker B. O. Viger kr. 2.-. Dessuten har verkseier Olsen Eidsfos, kr. 0.-, bidratt med 3 ovner, og ikke minst gårdbruker Auen Austad, kr.0.-, med «grunn».

Året 1899

Anton Arnesen var som tidligere nevnt organisator og politisk agitator og vant til å stå på krava. På årsmøtet 3. mai, to dager etter arbeidernes frihetsdag, da han helt sikkert gikk i tog, viste han seg også som en mann med kreative forslag. Han evnet å se fordelen med å komme fram til en felles beslutning, uten avstemninger. Den første av tre saker på agendaen er et eksempel på det. Fortsatt som viseformann foreslo han at laget skulle kjøpe en båt som skulle «stasjoneres» i Vahlsdammen. *Forslaget vakte en lengere debat – men tilslut enedes man om en saadan beslutning: «Baad anskaffes foreløpig ikke.»*

Denne saken viser at det ble tidlig tatt opp saker angående hva som kunne være greit å ha, for eksempel i forhold til trivsel rundt turisthytta. Deretter ble det tatt opp til votering forandring av § 6, angående utlån av nøkler og bruksrett av hytta. Hver eier hadde sin nøkkel og hadde rett til å ta med foreldre, søsken, barn og barnebarn. Kamerater kunne også tas med,

men med en avgift på 25 øre pr. døgn. Nå ble det en skjerping av nøkkelansvaret som eieren hadde. Nå måtte andre i husstanden spørre en i styret om å få låne nøkkel, når eieren ikke var med

Allerede i det andre året kommer således utfordringa med felles bruk av turisthytta, og tilsvarende saker er gjengangere i turisthyttas 100-årige historie.

Det nye styret fikk også en utfordring snarest mulig å få ordnet papirene angående byggetomten med grunneiere Auen Austad.

Anton Arnesen ble valgt til formann. Og i løpet av sommeren gjennomførte han oppdraget:

Utskrift av panteboken for Eiker, Modum og Sigdals tinglag

Skylddelingsforretning

Aar 1899 den 19de juli vare underskrevne af fogden opnevnte lagrettsmand tilstede paa Br.No.1, G.Nr.26, Austad i Modum, for at skyldsætte en liten anpart af denne gaard ca. 10 ar, bestaaende væsentlig af fjeld, der af eieren, Auen Kristofersen Austad, er foræret til Vikersund & omegn turistlag.

Saa vel eieren Auen Austad, samt turistlagets formand, Anton Arnesen var tilstede og paaviste i fællesskab nævnte parsel.,

Forretningen inneholdt også en bestemmelse om veirett fra Vikersund, som regulerte adkomsten. Stort sett skulle følge det som i dag er Austadseterveien, med avstikker til Hvaldsdammen:

Dokumentet ble, tinglyst 4. august 1899. Dermed var Auenshøi formelt turistlagets eiendom.

Jeg startet denne teksten om Vikersund turistlaget og hytta Auenshøi med byggekomiteen og eierlista. Det blir mye navn, ukjent for mange, men hensiktsmessig for å forstå initiativet i dette miljøet. Kanskje det var mulig å sammenligne hva jeg har hørt om dem, med hva historien sier om hva man var opptatt av i 1897? Møtereferatene ville dessuten kunne gi kunnskap for å forstå Vikersund og omegn turistlag. I tillegg, hvis man ser utenfor bygda mot byene, i hvilken grad bevirket nasjonale hendelser til forandringer i tanke settet om livet i naturen? Man ville ut og opp, «til et hyggelig tilflugtsted for medlemmene» som det står i § 1. Det var blitt moderne å søke tilbake til bondesamfunnet med norske natur, gårder og folkene der.

Når det gjelder slutten av 1800-tallets Vikersund, der stasjonsbygda vokste fra et bondesamfunn til et driftig handelssted, er mange av navnene nøkkelpersoner i utviklinga, – og godt kjente for eldre i lokalmiljøet.

Jeg har nevnt Johan Raaen, eldste mann i byggekomiteen. Han bodde inntil gata gjennom Tangen, der han inviterte til et utall av styremøter i turistlaget. Andre eiere var naboen, **snekker Auen Wahl**. Han hadde sin bolig mellom gata og verkstedet til Raaen, der Vikersund trevarefabrikk ble etablert. Han var engasjert pådriver i laget. Jeg mistenker han for å være krum-

tappen i laftinga av turisthytta, der nede på Tang-
odden. På flaberget ved inngangen til Turisten står
Auen Wahl meisla inn. Kanskje er det hans markering
av at hytta er på plass på granittmuren?

Raaen fikk seg en svigersønn i 1906, **Jens P. Klin-
genberg**, som allerede hadde vært med i styre og stell
på hytta fra starten. Han ble gjenvalgt en årrekke som
festkomiteens formann, første gang som 20-åring, så
Raaen må ha syntes han var «brukanes». Han eide
garveri, og drev skotøy- og herreequiperer i Klin-
genberggården rett over gata. Som investor hadde
han en vid omgangskrets, og kunne antagelig skaffe
det meste.

Eksklusivt eller allemannseie

Drifta av Turistlaget var knyttet opp mot hytta.
Et spørsmål ble i hvilken grad hytta skulle være for
eierne, eller for leierne? Et annet spørsmål var om
utsikt mot Tyrifjorden syntes å være kommersielt ut-
nyttbart. Var Krona hotell og Grand hotell eksempler
til etterfølgelse?

Dedichens hotell, Evjengården, bygget på starten
av 1900.tallet, hadde utsikt over Tyrifjorden og Sag-
vika. Det ble raskt omdøpt til Grandviken. Eierne
av Turisten hadde enda bedre utsikt, og så ned på
hele herligheten. Og eierne var 39 av bygdas beste
menn, og en kvinne. Var de også opptatt av å få hevet
Vikersunds status som attraktivt overnattingssted?

Johan N. Raaen i midten bak.

Jeg skulle gjerne vært flue på tømmerveggen da inn-
vielsesfesten gikk av stabelen august 1899, samme
måned som tinglysinga gikk i orden. Som seg hør
og bør ble Brunemusikken engasjert med pomp og
prakt, som bygdas beste i sin sjanger på den tida. Det
vil jeg tro i hvert fall Johan Raaen mente, som var fast
medlem av korpset. Den spillejobben hadde han nok
pålagt sin kommende svigersønn å ordne.

En sak fra Turisten som styret fikk i fanget, og som
muligens bidrar til å kaste lys over utfordringer med
hyttas renomme: På generalforsamlingen i oktober
1904 ble det besluttet *at ilegge H. Bratås og K. Brevig
kr, 15,- i erstatning for brug af Auenshøi til huggere i
A. Austads skog vinteren 1903–1904. Det bemerkes at ved-
kommende ingen tillatelse har ervervet.*

På generalforsamlingen i april 1906 ble denne
saken forsøkt tatt opp igjen. Den må tydeligvis ha
vært vanskelig å løse, både på grunn av selve inn-
drivelsen av erstatningen, men aller mest fordi hug-
gernes oppdragsgiver var Auen Austad, medeier av
hytta og giver av tomta. Saken gikk over 3 år. Styrets
loyalitet til Vikersund og omegns turistlag var imid-
lertid viktigst. Hva huggerne hadde bedrevet, annet
enn å hvile og overnatte, sier historien ingen ting om,
men i referatet er det antydning av noen nødvendige repa-
rasjoner:

*Aar 1907 den 28. Januar blev efter forud Bekjendtgjø-
relse til alle medlemmer Generalforsamlingen for Viger-
sund og omegns turistlag afholdt hos Snedker Johan Raaen,
der mødte 15 Medlemmer.....*

*Sag 7. Enstemmig vedtoges ikke for Fremtiden at bortlaane
Hytten til Tømmerhuggere.*

Protokollen viser at lignende kontroversielle saker
oppstod med jevne mellomrom. Disponeringa av
hytta, nøkkelproblematikk, utleie og kontingentbeta-
ling er eksempler på det. Styret holdt imidlertid stø
kurs og fortsatte uforbeholdent sitt fokus på lagets
lover. § 1 sier at medlemmene skulle ivaretas med
å kunne dra til et hyggelig «tilflugssted». Til det
trengte man et økonomisk grunnlag.

Det kunne ofte ramme eierne. For styret kunne
også leie ut hytta til andre i kraft av §6, og dermed
generere penger til hytta, samt gi et tilbud til allmenn-
heten.

Når man under det samme møtet i 1907 valgte å
stryke farver Eriksen, bedriftseier og misjonsmann,
fra eierlista, for ikke å ha betalt kontingent, og inn-
vilge Edvard Snoterud æresmedlemsskap for vel
utført arbeide, som heller ikke hadde betalt kontin-
gent, var dette rein rutine. Det ble samtidig delt ut
5-kroners mulkt for ureglementert utlån av nøkkel.
Sundhaugen, Gulbrandsen og lensmennene Kristian-
sen og Stang fikk 8 dager på seg til å betale kontin-
gent, ellers ble de strøket som eiere.

Lagets styre hadde således god kontroll på drifta,
og så nok på det som helt nødvendig. De hadde en
utfordrende oppgave med å balansere hytta som eks-
klusiv overnatting for eierne og samtidig et tilbud til
alle.

Skriften på veggen

Hvem benyttet hytta utover eierne og deres familie?

Vikersund turistlags hytte på Øståsen var popu-
lær. Folk hadde fått øynene opp for «å gå på skauen».
Man kan kanskje hevde at en bymessig tradisjon ble

videreført på Vikersund med Turisten. Turisme, som fenomen, hadde vært en del av samfunnsutviklinga forut for etableringa av turistlaget. Fra 1860-årene en fritidsbeskjeftigelse for engelske lorder. Christiania skiklub arrangerte jevnlig høvfjellsturer fra 1888, muligjort av jernbanen og dampskipstrafikken på fjordene. Tre store turistforeninger stiftes: Drammen og Oplands, Kristiansund og Nordmøre, Kongsberg og omegn.

Turisten har aldri vært en del av Den norske turistforening. Overnattingsstedet har heller ikke hatt den tradisjonelle gjesteboka. Men tømmerveggene har i alle år fungert som underlag for de som ville sette sitt bumerke. En uskreven regel har vært å begrense dette til navn med dato eller årstall. Uten forkleinselse for moinger som har vært innom, er enkelte autografer mer interessante enn andre.

Langs veggene i det store rommet var det opprinnelig sengebrisker. I kroken over inngangen til det høyre rommet står skrevet **Fridtjof Nansen 1901 og Sam Eide Rjukan.**

Hærverk og oppbyggelse

2. juni 1918 klokken halv fire på morgenen ble det holdt hastemøte på Auenshøi. Hytta var i vinterens løp blitt ramponert. Var det et tegn på mørkere tider? Om inskripsjonen i berget utenfor inngangen kom samme år, er ikke kjent for forfatteren, men tankevekkende er det: «ER DU REDE AT MØDE GUD».

For noen synes hytta å representere noe annet enn et hyggelig tilfluktssted. Alle 24 vindusruter var knust, i en av dørene var det slått ut 3 av fyllingene og ca. 100 takstein knust. Hytta har vært lite besøkt dette året. Det går mot slutten på 1. verdenskrig.

Tilbakeblikk i jubileumsberetningen 60-år i 1957

Referatet om hærverket er kopiert i protokollen i 1957, forut for jubileumsfesten. Styret har tydeligvis hatt behov for å markere seg. Etter 60 år, var hytta i 1. klasses stand, tross nedgangstider og tilbakeslag. Formann Arnfinn Kongsrud berømmer de tidligere medlemmenes innsats, uavhengig av konjunkturer, at Vikersund og omegns turistlags hytte Auenshøi lever i beste velgående. Selv kom han med i styret i 1928 og hadde et stort hjerte for «Turisten» helt til sin død i 1981.

Hytta synes å ha hatt en viktig betydning i mellomkrigstida, da mange hadde det økonomisk trangt. Mange ungdommer gikk arbeidsløse. En billig overnattingsmulighet på åsen ble benyttet. Formennene i denne tida fram mot jubileet ble viet spesiell oppmerksomhet: Skreddermester Ludvig Arnesen, 1923 og 1924, kjøpmann G. J. Bjølgerud, 1926 til 1932, hovedbokholder Arnfinn Kongsrud, 1936 til 1956.

Styret i jubileumsåret var Arnfinn Kongsrud, Henry Hovde, nestformann, Lars Hansen, sekretær og kasserer, Ole Bjølgerud og Harry Arnesen.

Mange av pionerene var gått bort i denne perioden. Men eierstrukturen ble beholdt, som medførte

1932.

24/3	Anders Kristiansen	0.50
"	Ellert Tussen	0.50
"	Joh. Mørche	0.50
25/3	Kno Kangerud	0.50
"	Joh. Grøderud	0.50
24/4	Rolf Jager	1.-
2/5	Edv. Larsen	0.50
14/5	Odd Gaarud	1.50
8/7	Einar Lorensen for 5	2.50
18/7	Einar Lorensen	1.50
14/8	Anne Carlson	1.-
25/8	Arnt Olsen	0.50
27/8	Leif Andersen	1.50
30/8	Odd Krona	1.50
17/9	Edv. Larsen 14.50	0.50
1/10	A. Thine	0.50
3/10	Otto Kollreick 2m	1.-
"	Joh. Kangerud	0.50
"	Edv. Larsen	0.50
"	Johan Grøderud 2m	1.-
		✓ 18.80

Ungdom på Turisten i 1932: Bl.a. Edvind Larsen (Heders-tegn i VIF og Vesle-Vikersundbakkens far), Odd Gaarud (VIFs eneste landslagsspiller i fotball).

at stafettpinnen ble, særlig på 1930-tallet, overtatt av neste generasjon. Oppsiktsvekkende er landhandler G. J. Bjølgerud og hans hengivenhet til turishytta. Han døde i januar 1935. Formannen uttalte på generalforsamlingen:

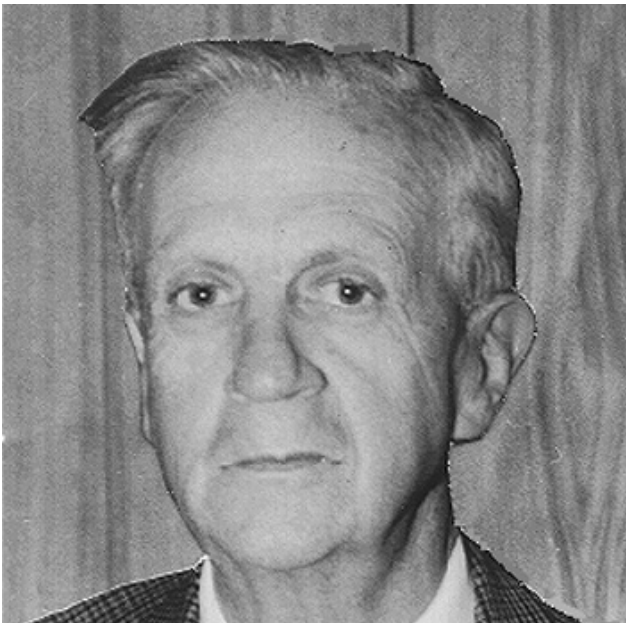
Bjølgerud hadde vært med i styret omtrent fra stiftelsen hvorav de siste år som formann. Han var stadig interessert i hytten, og en grei og omgjengelig mann, og hans minne vil leve blant oss så lenge vi selv er til. Til båret ble sendt en krans med sløyfe med innskrift: En siste hilsen fra hyttelaget «Auenshøi». Til kransen ble det hentet gran og furubar samt brisk fra Heståsfjell, samt fra området rundt «Auenshøi». Kransen ble gratis bundet av fru Helga Kongsrud.

Fra 1937 tar Ole G. Bjølgerud over eierdelen til fru G. J. Bjølgerud og møter på sin første generalforsamling på Fram. Han blir valgt inn i styret på dette møtet. På turistlagets siste generalforsamling i 1997 er han fortsatt i styret.

1930-tallet synes å ha vært en aktiv periode for hyttelaget. Styret vekslet mellom å låne i Modum Sparebank og innfri lånene i neste omgang, samt prioriterer innkreving av kontingent. Turisten ble godt vedlikeholdt og oppgradert. Dessuten var 1930-tallet aktive

Bokholder Arnfinn Kongsrud.

Bokholder Kristian Sundhaugen.

år for ungdommen på skauen, der turer med jakt og fiske foregikk hele året. Overnatting på Turisten ble populært. Dette var også perioden hvor Øst-åsen i større grad ble arena for skirenn og andre arrangementer. Finnemarkaløpet fra 1934 til 1939, skogsløp og etter hvert illegale skirenn ved Gamledammen var eksempler på dette.

Kongsrud og Sundhaugen

Man så at finansielle disponeringer i sparebanken og engasjement fra Vikersund idrettsforening ga en oppsving. To som var særlig aktive, og i posisjon,

var formannen Arnfinn Kongsrud i Hovdeenga, og naboen på Hovdeberja, formann i Vikersund IF før og etter krigen, Kristian Sundhaugen. Der hadde de bygd hus i denne perioden. Begge var sønner av de første eierne, landskapsmaleren fra Vikersund og kjøpmannen på Snarum. De hadde begge fått inn Auenshøi med morsmjelka. Og de var bokholdere i banken. Jeg har tidligere referert fra navnevalget til Turisten. Da fikk gamle Sundhaugen 8 stemmer for «Auenshøi» og gamle Kongsrud 5 stemmer for «Auenshøid».

I hvor stor grad hytta ble administrert fra banken, med utleievirksomhet, informasjon og så videre, er usikkert. Men dette var karer som hadde lang fartstid, både i banken og i idrettsforeningen. Begge, som tenåringer, ble ansatt som bankassistenter rundt 1917. De hadde banken som arbeidsplass til ut i 1970-åra. Da det ene rommet på Turisten ble kledd innvendig, til bruk for eierne, var det naturlig at døra ble skiltet «Kontoret».

Landskapsmaler Anders Kongsrud fikk i oppdrag av banken å male utsikten fra hytta. Arnfinn og Kristian hadde helt sikkert en finger med i spillet. Resultatet ble et 3,5 m x 1,5 m stor skildring av modumbygda i sommerdis med Gruveåsen som bakgrunn. Bildet har hengt i banklokalene fra 1930-tallet. I det forrige bankbygget hang det der man entret ekspedisjonen. Bedre reklame for ei turisthytte skal man lete lenge etter. I dag henger det i spisesalen.

Krigsårene

Siste verdenskrig gav begrensninger på hytteaktiviteter. Det gjaldt også Vikersund og omegns turistlag. Banken og brua ble kvesta i april dagene 1940, og Vikersund bad ble rekvirert av okkupantene fra seint 1943. Hensikten for dem var jo nettopp å kontrollere og begrense aktiviteter, særlig på skauen. Generalforsamlingene for Turisten hadde i 1930-åra som regel blitt holdt på «Fram ungdomslokale». Siste samlingen under krigen var 17. april 1943. Til stede var Arnfinn Kongsrud, Johan Hovde, Harry Arnesen og Lars Hansen. Høsten kommer og tyske polititropper rykker inn på Vikersund bad og andre steder i Modum. Utsikten er like god fra Vikersund Bad til Turisten, som fra Turisten til Vikersund Bad. Så styret fant det hensiktsmessig «å ligge lavt i terrenget». Fangeleirer for russere og ukrainere ble organisert i ungdomslokaler, blant andre «Fram», som nå blir preget av møkkete omgivelser og fornedrelse.

En ny protokoll i en ny tid

Protokollen starter med generalforsamling hjemme hos Arnfinn Kongsrud, 24. april 1945. Fram var jo fortsatt opptatt. Men ei snau uke før Hitler tok sitt liv, syntes formannen å ha det travelt, nå hadde det vært pause lenge nok! Til stede er de samme 4, unntatt avdøde nestformann, smedmester Johan Hovde. Det var 3 minutters stillhet ved møtets begynnelse etter at

formannen hadde berømmet Hovdes arbeid og utrettelige interesse for Auenshøi. Men i hans sted møtte Henry Hovde, som hadde overtatt retten etter sin far. Han ble valgt til nestformann!

Styret var stort sett det samme på 1950-tallet. Fortsatt nøkternhet, men stadig gode vedlikeholdstiltak. Blant annet kan nevnes det gamle torvstrøhuset ved Vikermøya, som skulle rives i 1954. Henry Hovde og Ole Bjølgerud fikk jobben, og brukte materialene til nytt vedskjul på Turisten.

Det nye på generalforsamlingen hos formannen dette året var opprettelse av en arbeidsgruppe: Maler Lars Hansen, formann, Harry Arnesen, Marthe Arnesen, Gudrun Kongsrud og Ester Akre. De skulle ha ansvaret for vasking og maling. Dessuten hadde fru Gunda Bøhn overdratt sin rett til Anker Hamremoen m/frue, som ble enstemmig godkjent. Damene engasjeres. Hamremoen ble tilsynsman. Det blir anskaffet 10 nøkler beregnet de som nå var eiere. Det forestående jubileet i 1957 var nok en av grunnene til at nå skulle hytta framstå fra sin beste side.

På jubileumsfesten på Auenshøi, 1. september 1957, var disse til stede: Henry Hovde, Gudrun og Arnfinn Kongsrud, Ole Bjølgerud, Anker Hamremoen med familie, fru Ester Akre med døtre, Ludvig Arnesen og frue.

Avslutning

Fra 1966 ble Anker Hamremoen valgt til formann. Året etter var det innbrudd like før påske som ble politianmeldt, så det ble en kjedelig start for ham. Han var likevel formann i de neste 30 år. Årsmøtet 1977 ble Arnfinn Kongsrud igjen valgt inn i styret som nestformann. Da var han 76 år. Referatet fra dette møtet er spesielt, for der ble lovene for Vikersund og omegns turistlag repetert. Jeg kan tenke meg at Kongsrud så

det nødvendig å minne styret på paragrafene vedtatt i 1898. De hadde vært retningsgivende i 70 år, og bevirket til kontinuitet i Vikersund og omegns turistlag. Hjertet for Turisten har vært stort hos idealistene. Men tiden går – og forandres. Private hytter på Øståsen, og andre steder, ble vanlig fra mellomkrigstida. Denne utviklinga tiltok etter krigen.

Men Auenshøi som møtepunkt og et mål for skogsturer har kanskje vært viktigere enn den unnselige plassen på åskammen skulle tilsi. Fysisk trening i godt lag anbefales fortsatt. Håndverkerne fra Tangen så et behov som kom lokalsamfunnet til gode. Moderne tanker som står seg i dag.

Det ble etter hvert økonomisk krevende å opprettholde drifta. Nødvendige takreparasjoner utsettes, i 1988 «til vi ser interessen hos alle medlemmene». Dette møtet diskuterte oppløsning av turistlaget. Det ble besluttet at ved et eventuelt salg bør eierne få forkjøpsrett av hytta. Etter generalforsamling hos Arnesen 24. april 1998 skrives et brev til eierne. Det nødvendige $\frac{3}{4}$ flertall oppnås for salg av hytta. Den selges til takst ved kjøpekontrakt 23. september 1998.

Dermed var det slutt på Vikersund omegns turistlag, som ble startet 27. mars 1897 av 39 engasjerte menn og en kvinne. Hytta tjener nå en familie med hjerte for Øståsen.

KILDER:

Eli Moen: *Modum – ei bygd, tre elver* (1993)
Olav Sørensen: *Modum Arbeiderparti 75 år 1904–1979*
Vidar Brekke: *Tangen i gammel tid* (2019)
Banken og bygda. Modum sparebank 150 år (1991)
Klang har navnet Vikersund Idrettsforening 1894–1994
Forhandlingsprotokoll *Turisthytten «Auenshøi» 1897–1997*
Yngvar Arnesen
Terje Hamremoen

Per Ole Buxrud:

Buxrud til Åmot

I september var det 100 år siden P. L. Buxrud med familie kom flyttende til Åmot

Dette ble i utgangspunktet skrevet til medlemmer av familien Buxrud. Redaksjonen i Gamle Modum mente stykket var av interesse for flere, derfor er det med i år.

I 1919 drev Peder Larsen Buxrud (1877-1952) et betydelig landhandleri i «Brua» på Brandbu. Butikken hadde eget jernbanesidespor til sitt store lager.

Spanskesyken, den verdensomspennende influensa-pandemien som i årene 1918 til 1920 tok ca. 15.000 liv i Norge, rammet Peder i 1919, men ikke livstruende. Legen ga ham beskjeden: «Skal du klare å komme til krefter igjen må du ha et arbeid som ikke er så krevende som det du nå har». Av den grunn valgte han å selge den store og gode landhandlervirksomheten. Sommeren 1920 sa han ja til et tilbud om reisendestilling for Skreia manufaktur og konfeksjonsfabrik. Men etter hvert som Peders helse ble bedre kom igjen ønsket om å drive sin egen butikk. En dag i 1922 sto valget mellom å kjøpe en butikk på Tråkka i Krokstadelva eller i Lilleåsgata på Åmot.

Åmot ble valgt. Høsten 1922 kom familien flyttende fra Hadeland, det var ekteparet Lina og Peder, Peders mor Berthe (frem til sin død i 1931 bodde hun på ett rom på baksiden av butikken) og barna Ole, Gunnar, Ivar, Bett, Kari og Einar. Eldstemann, Lars, «gikk til konfirmasjon», og ble derfor igjen hos sin mormor på Knudstadmarka på Hadeland. Etter konfirmasjonen kom han også til Åmot.

I sine «Erindringer» skrev Peder dette om den nye starten: I 1922 kjøpte vi handelsstedet Fagerborg i Aamot Modum. Det betalte jeg med kr. 16.000, og bygget ganske straks til og utvidet bygningen. Det tilbygget kom på kr. 10.000, så da kostet eiendommen

Lilleåsgata 1920. Det var huset til høyre på bildet P. L. Buxrud kjøpte i 1922.

Foto: Modum kommunes fotoarkiv.

kr. 26.000. Vi kom og overtok her høsten 1922. Det hadde i ca. 20 år vært en liten moteforretning, som jeg nå utvidet til manufaktur og skotøy, og året etter ble det også en avdeling for finere kolonial.

Nedgangstiden (etter verdenskrigen) som var nettopp årene etter min start her var en hard påkjenning, da det ofte hendte at varer som var kjøpt falt i pris fra de var kjøpt og til de kom i butikken, og en stor del måtte selges med tap. Verst var det med skotøy og meterverer. Damestøvler av skinn som den gang var svært moderne kostet i utsalg kr. 55.00, falt slik at vi solgte dem helt ned i kr. 5.00 for paret, og jeg husker at det var meterverer der tapet var opptil kr. 4.00 pr meter. Og dertil var også kjøpekraften mindre. En ting som jeg begynte med her var at jeg kun solgte for kontant, så jeg ikke på den måten hadde tap. Det hjalp meg også en del til å komme igjennom denne vanskelige tid.

Adr. er nu Aamot Modum
Dette Åmot-prospektkortet sendte Peder til sin kjære og nære onkel Erik i Oslo 25. september 1922. Bildet er tatt fra stedet der Dagrunn og Per Ole Buxrud nå bor!

Teksten på kortet:

*Kjære Onkel og Tante! Tak for sist! Ja nu er vi da kommet til Åmot og er nu kommet lit i orden, har været her en søndag over, og det ser ut til at vi kommer til at trives bra. Forretningen har vi ikke færdig endnu, da snekkeren må være hjemme noget med skurånn. Mor er på Aschim og har Einar med. Jeg har ringt med Knudstadmarken i dag og det var vel med dem.
Hjertelig hilsen
Deres P.L.B.*

Erling Thorvald Scheen:

Historien om Erling T. Scheen Møbelfabrikk AS

Som medlem av redaksjonskomiteen for «Gamle Modum» har det vært forventet at man skriver en epistel om et lokalhistorisk tema som kan ha allmenn interesse. Jeg må innrømme at jeg har vært mindre aktiv som forfatter enn som kritiker og korrekturleser. Siden det nå har vært en omfattende utskiftning i komiteen, har jeg gitt etter for press og skrevet om Østmodums eneste industriforetak, Erling T. Scheen Møbelfabrikk AS.

Erling T. Scheen Møbelfabrikk AS 2007.

Grunnleggeren, Erling Trygve Scheen

Det var min farfar, Erling Trygve Scheen, som startet bedriften. Han var utdannet elektroingeniør, og jobbet som mellomleder i NEBB (Norsk Elektriske Brown Boeri). Dette firmaet hadde fått i oppdrag av Dedichen å bygge Dyrbak kraftstasjon. Da oppdraget var fullført, fortalte ryktene at han skulle sendes på oppdrag til Borneo. Om det var frykten for angivelige hodejegere og kannibaler på Borneo, eller det at han hadde truffet en dame fra Modum som holdt ham tilbake fra å ta dette oppdraget, er det i dag ikke mulig å avgjøre. Jeg vil tro at det var en kombinasjon.

Hva gjør en relativt ung og arbeidsløs, men oppfinnsom, kreativ og fingernem ingeniør når han

innser at det i lengden blir litt for magert å leve av luft og kjærlighet, særlig når han nå har en munn til å mette? Faren min ble født den 12/12/1928, og fikk navnene Tormod (akseptert av begge) Arthur (etter en bror av farfar som døde ung) og Gunnar (etter farmors mor, som het Gunda). Det sies at kjært barn har mange navn – da var det vel slik at han var et ønsket barn. Ikke så rart kanskje, når farfar var 33 år og farmor 31 år da han ble født. Etter at faren min kom til verden, økte presset på farfar. Familien skulle ha både mat og klær samt tak over hodet. Hvordan skulle han skaffe det? Løsningen ble både kreativ og original. Han kjøpte et barnehjem i vannkanten på Østmodum. Avtalen var at han og kona skulle ta seg

av barna som bodde der til de var myndige. Med på kjøpet fulgte det derfor med en seks-åtte unger.

I uthuset i Nordenga startet han med å lage møbler til eget bruk, men oppdaget vel at han hadde håndlag og evner til å lage møbler. Derfor fikk han ideen om å lage møbler på oppdrag og etter tegning. I dag ville vel betegnelsen være stykkproduksjon etter ordre. Den første produksjonen han fikk som inneholdt et antall og en mengde som kunne kalles serieproduksjon og som ga penger i kassa, var smørspader laget for å være «give aways», dvs. reklameartikler som ble delt ut gratis, for Aga margarin fabrikk. Dette var et oppdrag som ble formidlet gjennom «Landsforeningen for småindustri».

For å få produksjonstempoet opp, fortalte pappa om mange ideer som farfar testet og så satte ut i praksis når de viste seg å fungere. Blant disse vil jeg nevne et påfunn for å runde kantene på smørspadene til Aga. Farfar tok en tom tønne som han skar ut en luke i. Så laget han et lokk som passet i luken. Med en opplagring i hver ende samt en sveiv, var innretningen klar til bruk. Tønna ble fylt halvfull med smørspader før han la inn lapper av sandpapir han hadde revet opp. Etter en tids sveiving kunne han plukke ut spader som var slipt runde og fine på alle kanter.

Med en kreativ og oppfinnsom daglig leder pekte omsetningspilene i været, og det ble trangere enn det som var sunt når man skulle flytte deler og halvfabrikata i lokalet. Det ble etter hvert så trangt at det kunne gått på helsa løs. Det var etter hvert blitt innkjøpt en del maskiner og utstyr. De fleste hadde «skjærende egg», og skadepotensiale hinsides det man har lyst til å tenke på. Disse maskinene ble drevet av en elektrisk motor plassert utenfor lokalet. Fra denne gikk det ei flatreim opp til en aksel, som lå oppunder taket. Fra denne var det så dratt mindre reimer ned til hver av de forskjellige arbeidsmaskinene. Det er lett å forstå at det ikke skulle så mange sekundene med uoppmerksomhet til før det gikk noen fingre. De fleste snekkere manglet en finger eller to. Gikk de ikke i avretteren, så gikk de i fresen.

Nytt verkstedbygg under bygging.

Da produksjonen økte og plassen i uthuset var oppbrukt, måtte farfar gjøre noe drastisk. Han kjøpte tomt på Gulsrud, der eiendommen Søstua gnr. 7, bnr. 7 var til salgs. Farfar kjøpte det som hadde vært eplehagen, og Ivar Mjør fra Hadeland, kjøpte resten av gården. På denne tomte satte han i gang med bygging av et nytt verkstedbygg i en etasje pluss kjeller.

Farfar døde den 28.12.1942. Han etterlot seg farmor som ble enke 45 år gammel og sønnen Tormod på 14 år. Dødsårsaken var hjertesvikt, noe som var sannsynlig fordi han hadde fått støt fra en høyspentkabel under læretiden og derfor hadde et svekket hjerte.

Farmor tar over

Da farfar var død, stod min farmor igjen med et nytt produksjonslokale, gjeld over ørene og tre dager på å bestemme seg for hva hun aktet å gjøre med det nye verkstedet. Skulle hun avvikle og forsøke å selge? Skulle hun drive videre uten hjelp og støtte fra en mann som sikkert ikke hadde satt opp noen skriftlige planer for fremtiden, eller skulle hun resignere, gi opp og la hele foretaket gå ad undas? I så fall ville 20 familieforsørgere stå uten arbeid, et ansvar man ikke kan kimse av. Samtidig måtte hun organisere begravelse for ektemannen, ta seg av en tenåring og ta seg tid til å sørge selv. Det kan umulig ha vært lett å få alle løse ender samlet og sette seg i sjefsstolen.

På den andre siden kan man spørre seg hvilke valg hun hadde reelt sett. Den eneste utveien som ga henne nok inntekt til å håndtere gjelden på, var å fortsette virksomheten. Siden hun var usikker på hvordan hun skulle drive fabrikk, søkte hun etter og ansatte en teknisk/driftsleder som het Gudbrand Dokkehaug. Han var sikkert både til hjelp og støtte i den vanskelige oppstartstiden. En hake var imidlertid at han hadde forhandlet seg til en avtale der han fikk lønn i prosent av omsetningen. Det riktige hadde selvsagt vært i prosent av overskuddet, som en oppbragt revisor gjorde Tormod og farmor oppmerksom på. Avtalen ble reforhandlet og revisoren ble fornøyd.

På privaten var det ikke helt enkelt å holde en oppvakt, smart og teknisk begavet tenåring i tømme. Min far har fortalt en del om hvordan han og en kamerat med bensin i blodet, Leif Rust (senere eier av Eiker Motorshop), rappet bensin av foreldrene og kjørte langtur med en gammel T-Ford som stod igjen etter farfar. Det skal sies at de holdt seg på Østmodum, men selv der truet farene. Det var så vidt det gikk bra da de møtte en kolonne med tyske lastebiler rundt en sving. Jeg tipper at de to bilførerne da var en femten-seksten år gamle.

Til slutt så ikke farmor annen utvei enn å selge Forden. Det tror jeg faren min var lei seg for til sin dødsdag. En av hans mindre gode sider var at han antagelig var norgesmester i furtung. Her tillater jeg meg en liten digresjon: Jeg er snarsint, Tormod var furten og nærtagende. Det var en særslått kombinasjon, særlig da jeg var i tenårene. Jeg husker en episode

da jeg eksploderte og ba ham ryke og reise til et sted der han ikke trengte å pakke ullundertøy, for å si det sånn. Da tok det ca. 14 dager før han snakket direkte til meg, mens jeg var like blid etter et kvarter.

Farmor og Dokkehaug drev fabrikken sammen. Dokkehaug som leder for teknisk og drift samt innkjøp av råvarer, farmor som merkantil- og personallansvarlig. Dessuten hadde hun det overordnede ansvaret for økonomi, salg og produktutvikling. Økonomien var et kapittel for seg. Man kan vel anta at produksjonen var preget av stykkproduksjon, der håndverktøy og høvelbenken fortsatt var i bruk. På den måten var det ikke så enkelt å tjene penger. Som om ikke prøvelsene for farmor hadde vært mange nok, brant fabrikken ned i 1944. Dermed startet en kamp mot tyskerne. De ønsket å sende de ansatte på veiarbeid, noe som hverken de eller farmor ønsket. Farmor fikk viljen sin, og kunne bruke arbeiderne til opprydding og bygging av ny, større fabrikk. Nå ble fabrikken bygd i teglstein og med enda en etasje. Det var forresten ikke helt enkelt å bygge under krigen. Det som man tar som en selvfølge at kan plukkes fra hyllene i ethvert byggevarerhus, måtte man ha tillatelse fra okkupasjonsmakten for å kjøpe. Dette gjaldt spiker, skruer, hengsler, dvs. alt som var av et råstoff som tyskerne kunne bruke til produksjon av våpen.

Jeg har alltid hatt inntrykk av at denne tiden både før og etter brannen, var særdeles tøff og vanskelig. Det var nok ingen overdrivelse når pappa fortalte om salg av kundefordringer til banken, såkalt factoring. Det var, og er fortsatt, en kostbar måte å skaffe seg likvide midler på, men det kan være en mulighet dersom firmaet går bra. Altså ikke udelt negative signaler. Ved brannen var det bokført en formue på kr 4825,59. Til sammenligning var normallønnen til en øvet arbeider, kr 1,60 pr. time.

En ansatt ved bormaskinen.

Tormod vender hjem

Mens tiden gikk og fabrikken også klarte seg sånn noenlunde, hadde Tormod vokst seg stor. Noen pilotkarriere var utelukket, selv om det var det som var guttedrømmen. Ble det temaet brakt på bane, feide farmor det vekk med kommentaren «Jeg har ikke flere å miste». Etter grunnskole ble han tatt opp ved Kristelig Gymnasium, KG. Noe studentliv i Oslo var det neppe snakk om. Han ble innkvartert på pikeværelset hos sine besteforeldre, med tre tanter som alle var enslige, til å passe på at studiene gikk som planlagt. De så sannsynligvis til at den lange, tynne gutten fra landet fikk i seg nok mat, at han tok tranen sin og at han var trygt inne og i seng før klokken 22.00. Dessuten at han var propert kledd og renvasket før skoletid. Etter å ha tatt artium, ble det handelsskole i Drammen. Her har kanskje mulighetene for studentliv vært større, for hvis noen brakte dette på bane, ble han taus og så brydd ut.

Militæret avtjente han i transportkompaniet på Trandum. Der ble han plukket ut til å være sjåfør for kompanisjefen, oberstløytnant Tuft Johnsen, noe han var stolt av og gjerne snakket om. I en alder av tjue år, dvs. i 1948, kom han hjem for å modernisere og videreutvikle bedriften. Selv om luftfarten sannsynligvis gikk glipp av en glimrende pilot, kan man anta at han var havnet på rett hylle da han fikk ansvaret for teknisk utvikling og maskinanskaffelse. Tiden var på hans side, selv om bedriften sårt trengte et eget produkt eller merkevare. En dag kom en selger fra en maskingrossist innom fabrikken. Han hadde nettopp vært på salgstur i Sverige. Der hadde han sett en dreier som hadde laget en enkel hylle av treverk som han hadde hengt opp med en bøyd ståltråd. Dette var en ide som man kunne utvikle til et produkt som egnet seg for masseproduksjon. Siden det krevde både erfaring, kunnskap og penger å gå fra ide til produkt, var man nødt til å søke profesjonell bistand. De tok kontakt med Per Tannum som drev Bruksbo AS. Bruksbo hadde tegnekontor, agentur, salg og produktutvikling.

Ideen fra farmor og Tormod ble nå realisert og utviklet til en veggreol som var fleksibel, lett å tilpasse og produksjonsvennlig. Bokreolen «Veggen» var en realitet og en ny tid var et faktum. Veggen åpnet for masseproduksjon og ble en formidabel suksess. En periode klarte ikke fabrikken på Østmodum å lage nok, og deler av produksjonen ble satt ut til andre fabrikanter. På Ringerike Møbel og Trevare ved Leif Tangen, produserte de Veggen de lux, en variant av Veggen med teakfiner og litt jålete designelementer. En annen liten og nystartet bedrift som leverte halvfabrikata til Østmodum, var Granli trevare, senere Sigdal AS ved Rust og Biksrud. På Tangen i Vikersund lå Wahls Møbelfabrikk AS, ved Kristian og Terje Wahl (far og sønn). Der produserte man en periode skap til Veggenreolen. Bøylene ble levert av et firma som lå i Stjørdal og het Stav Produkter. Der hjalp Tormod

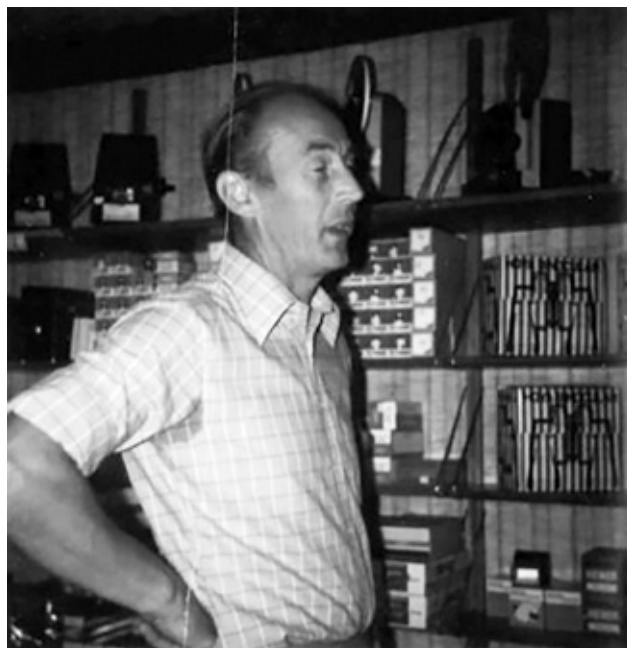
til med å utvikle en maskin som automatisk knakk bøyene i riktig vinkel.

Siden det var stor etterspørsel og «halve Østlandet» levde av å produsere reoler og halvfabrikata til Erling T. Scheen Møbel AS, var det nærliggende å tenke på å bygge en ny, moderne og strømlinjeformet fabrikk. Tiden hadde gått fort og det som en gang ble bygget som en moderne produksjonsbedrift for stykkproduksjon var nå så langt mulig tilpasset serieproduksjon av Veggen. Tormod hadde rasjonalisert og tilpasset produksjonen til masseproduksjon av plateprodukter. Et eksempel er at Norges første doble kantfineringsmaskin stod på Østmodum. Jeg vil også nevne Sputniken. Det var en spesialmaskin som Tormod konstruerte. Den boret alle bøyehull i listene samt veggfestehull i en operasjon. Han hadde riktig nok god hjelp av dyktige fagfolk hos Bunæs & Heier. De drev et ganske lite teknisk verksted i Øvre-gata på Tangen, og var hele Modums svar på Petter Smart. Her tilbrakte Tormod uendelig mange timer med å sette sammen luftsylindere, føringer, luftsignalgivere og masse jeg ikke forstår. Om den fortjente navnet Sputniken, vet jeg ikke.

Til tross for engasjementet i å forbedre produksjonsapparatet, var Tormod frustrert over driftsforholdene. Selv om fabrikken hadde blitt bygget på i flere trinn, monnet det lite. Det som lå som en kronisk irritasjon var at siden bygningen var med tre etasjer måtte all frakt mellom etasjene skje via heis. Det er ikke mulig å drive rasjonelt når bearbeidingen må utføres på forskjellige plan. Tanken på å ha et moderne og funksjonelt lokale var etter hvert så forlokkende at Tormod gikk til anskaffelse av ei tomt på Bademoen. Den var på 30 mål, og bestod av sand og sandjord. I tillegg var den bortimot flat, noe som var veldig uvant for en som kom fra Østmodum. Svogeren var arkitekt og arbeidet hos LBR, Landbrukets Bygge og Rasjonaliseringskontor. Der satt han hele dagen og tegnet slakterier. Han fikk i oppdrag å tegne det nye anlegget. Det ble aldri realisert. Årsaken var at byggetillatelsen lot vente på seg. Mens Tormod ventet på en avklaring om byggesaken, gikk årene. Da han startet prosessen, var Veggen-reolen et uhyre populært møbel. Det fantes knapt en husstand der man ikke hadde et oppsett enten i stua, i gangen eller på barnerommet. Slik holdt det seg gjennom 1960, -70 og godt ut på 1980-tallet. Da begynte salget av Veggen å synke. Årsaken var mest sannsynlig at Veggen var basert på lister som skulle skrus fast på veggen. Med store aktører på leilighetsmarkedet som Selvaag og Obos med flere, ble de aller fleste leiligheter bygd med betong i veggene. Betongen var selvsagt armert, og tro meg, før eller siden traff du et armeringsjern dersom du forsøkte å bore deg inn med en betongplugg som du skulle skru inn skruer i.

I villa og småhusmarkedet hadde gipsplatene kommet for å bli. Alle som har forsøkt å henge noe i en gipsplate vet at det er tilnærmet umulig. Joda,

det har kommet forskjellige mer eller mindre smarte festepatenter for gips, men jeg har til gode å finne noen uten svakheter. Når man i tillegg tenker på at de fleste kvier seg for å lage hull i en glatt, nymalt betong eller gipsvegg, er det ikke vanskelig å forstå hvorfor omsetningen raste. Det ble gjort noen halv-hjertede forsøk på å lage en konstruksjon med frittstående gulvstøtter, men de ble aldri noen suksess. De var klønete å produsere og pakke, og dyre å transportere. Dessuten var de ikke helt Veggen. Tormod hadde drevet bedriften alene fra 1967. Da farmor fylte 70 år, valgte hun å overlate bedriften til Tormod, som i praksis hadde styrt fabrikken fra han var 20 år. Nå var han 39 år gammel. Da omsetningen dalte for Veggen, forsøkte han seg på å lage en stablereol slik alle andre

Tormod Scheen foran Veggen-reolen.

gjorde. Den var basert på sokkel, underskap, midtdel og overskap. Den ble døpt «Geilo», og ble levert i klarlakkert eller mørkbeiset furu. Selv om den solgte brukbart, ble det aldri noen storselger.

Da var strategien med å samle all Veggenproduksjon under ett tak på Østmodum mer vellykket. I forbindelse med overføringen av Veggen De Lux-produksjonen, ble Tormod spurt av eierne av Ringerike Møbel og Trevare, Eivind og Bjørn Tangen, om han var interessert i å overta produksjonen av gulvplater til et rullearkiv produsert av Høvik Stål. (Firmaet fikk senere navnet Kasten-Høvik og Constructor Norge AS.) Tormod svarte ja, og dermed var et langvarig og innbringende samarbeid i gang. Hvor mange slike plater som har passert gjennom fabrikken på Østmodum vet jeg ikke, men det dreier seg om et høyt antall. I perioder produserte vi 2000–2500

plater i måneden. På årsbasis hadde vi en omsetning på 2,5-3,0 millioner kroner. Med 3,5 årsverk var ikke det så ille når man legger til Veggen på ca. ett årsverk. Ca.1 million kroner pluss transport, montering og diverse oppdrag på 0,5 millioner kroner. Samlet ca. 4,5 millioner kroner med et nøkternt investeringsbudsjett, gikk det rimelig bra.

Erling Thorvald Scheen

I 1993 hadde jeg tatt utdanning og fått jobb på Norsk Jetmotor i Kongsberg. Der hadde jeg vært i ca. tre år. Selv om jeg trivdes bra, hadde jeg vel alltid tenkt å overta bedriften etter Tormod. Så da moren min ble syk og faren min ville stille for henne, var tiden inne til å overta bedriften. Det første jeg tok tak i, var systematisering, rydding og generell orden. Tormod var nok usedvanlig dyktig på mange områder, men system og orden var dessverre ikke en av dem. Dessuten hadde han fått et «kjekt å ha»-gen som gjorde ham nesten ute av stand til å kaste noe. Selv har jeg samme genet, men har innsett at man ikke kan spare på alt. Da ryddeprosessen var avsluttet, viste det seg at vi hadde nok plass, og i min driftstid ble det aldri aktuelt med noe bygging. En investering som jeg gjorde, fikk Tormod til å tro at sønnen hadde gått fra vett og forstand. Jeg brukte nemlig ca. en halv million kroner fra en byggekonto som han møysommelig hadde satt av penger på, og som deretter var fredet.

Jeg hadde funnet en datastyrt bore- og fresemaskin som het Biesse Rover 13 S. Den kjøpte jeg fordi jeg så at de gamle analoge maskinene var vanskelige og tungvinne å stille om, samtidig som de ikke kunne levere samme kvalitet som en digital maskin. En tredje faktor som jeg tok med i betraktningen var at jeg kunne bruke min utdanning til å gi bedriften et fortrinn. Gjennom deltagelse i bransjeforeningen fikk jeg kontakt med Nordia AS. Det var et firma som drev med innredning av kontorlandskaper og yrkesbygg. De leverte glassfelt, dører og skjermvegger til oppdeling av store åpne saler. Erling T. Scheen Møbelfabrikk fikk levert materialer fra Nordia. Vi kappet lengden, boret og freste spor for innsetting av glass. Deretter satte vi sammen karmene med glass i før vi sendte dem til byggeplass. Dette var produksjon som passet perfekt til Biessen. Disse oppdragene kunne vi ikke ha tatt på oss uten den maskinen. Det forsto nok Tormod også, for han tok stadig med seg kamerater ned i produksjonen for å vise frem den nye datafresen som «gikk av seg selv».

I 1997 ble jeg syk, men drev bedriften frem til 2005. Da måtte jeg innse at det var slutt. Jeg solgte maskiner, utstyr og bygning og ble ufør. Det var tøft, men jeg trøstet meg med at jeg fikk avviklet før noen tapte penger på firmaet som så dagens lys i et uthus ved Tyrifjorden.

20 års fotballhistorie på Geithus

Gamle logoer.

Organisert idrett ble startet på Geithus i 1892 med Modum Skiklubb. Geithus Idrettsforening ble stiftet 1909, og Geithus AIL (senere AIF) stiftet 1933. Den 18. september 1940 ble det vedtatt sammenslutning av disse tre lagene og navnet ble da Geithus Idrettslag. Vi snakker om organisert idrett på Geithus i 130 år (minus fem krigsår). I alle disse årene fram til 2022, blir det vel de 20 årene fra 1933 til 1953 som for alltid vil stå spikret i historiebøkene. I disse årene skjedde det dramatiske ting i idretten på Geithus.

La oss se på hva som var starten på disse fantastiske 20 årene, og hvor alt dreide seg om fotball. Skribenten Rolf Bryhn, sportsviter fra Stange i Hedmark, fra 2009 lansert som fagansvarlig for alt innen sport i forbindelse med Store Norske Leksikons nettutgave har bl.a. skrevet følgende: «Arbeidernes Idrettsforbund (AIF) ble stiftet i 1924 som et eget forbund for arbeiderbevegelsen. Bakgrunnen for dannelsen av AIF var de tilspissede politiske og sosiale motsetnin-

ger etter den første verdenskrig, hvor idrettsfolk bl.a. opptrådte som streikebrytere i store arbeidskonflikter. AIF fremhevet sterkt at en av idrettens hovedoppgaver var å bidra til forbedring av folkehelsen. Etter sterk kommunistisk innflytelse i begynnelsen brøt AIF i 1929 denne forbindelsen, og valgte å samarbeide med Arbeiderpartiet, hvor bl.a. Trygve Lie og Rolf Hofmo var sentrale personer.

En av årsakene til at det tok fire år før man valgte å stifte AIL på Geithus var at arbeidsfolk etter hvert følte seg lite verdsatt av de såkalte borgerlige på mange områder, og at begeret til slutt rant over. Dette var noe av det som bidro til stiftelsen av AIL (senere AIF) på Geithus i 1933. Få var vel klar over hva splittelsen av idretten på Geithus kom til å bety for dette vesle stedet, og som varte i sju år. AIF forbød sine medlemmer å delta i stevner arrangert av Landsforbundet (de borgerlige). At fotball og ski bl.a. skulle høre hjemme i to forskjellige forbund i dette vesle arbeider-samfunnet, skapte en splid og strid som grenset til fiendskap og hat innen befolkningen i Geithus. GIF nektet AIL å bruke Rolighetsmoen, og dette førte til at AIL etter enorm dugnadsinnsats av ildsjeler som hadde en usvikelig tro på Arbeiderbevegelsen, allerede i stiftelsesåret bygde sin egen bane på Furumo. For dem som lever i dag, og ikke opplevde denne splittelsen av idretten på Geithus som varte i sju år, så er det ikke mulig å forstå hvor vond denne tida var. Det var omtrent som om det

11 mot 11. Den første samlinga av idrettsungdom på Furumo i 1945.

Øverst fra v.: Erling Løvstad, Jonny Andersen, Gunnar Olsen, Reidar Bjerkebo, Nils Bottegård, Per Bottegård, Karl Tangen, Knut Bottegård, Petter Andersen, Torbjørn Andersen, Gunnar Kjølstad, Alf Bråthen, dommer og fotballreferent. Foran fra v.: William Myhrvold, Jens Bråthen, ukjent, Rolf Bråthen, Ragnar Løvstad, Hilmar Larsen, Kjell Wold, Einar Larsen, Bjørn Skalstad, Åge Olsen, Helge Magnussen.

var to forskjellige folkeslag som bodde på dette vesle stedet i denne perioden, noe som også fikk store innvirkninger på det sosiale livet i befolkningen både blant barn og voksne.

På slutten av 1930-årene mildnet det politiske klimaet, noe som førte til en rekke forliksstevner. Da krigen kom i 1940 endret alt seg. Nødvendigheten av en samlet front mot nazismen ledet til forsoning og enighet om en etterlengtet sammenslutning mellom Landsforbundet og AIF. På Geithus fant forsoningen sted 18. september 1940 på klubbhuset til GIF, og med Rolf Hofmo til stede. Det nye navnet ble Geithus Idrettslag, og Odd Moen (geithusgutt) tegnet det nye klubbmerket. Krigen førte til at kløften mellom arbeideridretten og den borgerlige idretten forsvant. Det nye forbundet fikk navnet Norges Idrettsforbund, men ble først offisielt stiftet i februar 1946. Det tok ikke lang tid etter at krigen kom i 1940 før sammenslutningen av de to forbundene gikk til idrettsstreik. Ingen ville drive organisert idrett under naziherrdømme.

Da krigen var slutt, tok det ikke mange ukene før fotballen var i gang igjen. På Geithus ble det at krigen var slutt og idretten var fri igjen markert ved at idrettsungdom m.fl. gikk i tog fra torget i Geithus opp til Furumo. Der dannet 22 spillere to lag og spilte mot hverandre. Bilde av disse spillerne ligger i Modum biblioteks fotoarkiv. Disse spillerne var de som førte fotballen videre fra det gode laget Geithus Idrettsforening hadde i sesongen 1937/38 og 1938/39, hvor laget spilte i Norgesserien som var nivå 1 i Norge. Lagene i Geithus sine avdeling var Lyn, Drafn, Strong, Frigg, Lillestrøm, Drammens BK, Nydalen, Mjøndalen, Gjøa og Strømsgodset. Sesongen 1939/40 ble aldri ferdigspilt på grunn av krigen.

Da seriefotballen begynte å rulle igjen etter krigen ble det i sesongen 1946/47 spilt kvalifiseringsserier for Norgesserien i hver av de 20 fotballkretsene.

Førstelaget til Norgesserien 1946. På Jevnaker 1947. Med få unntak laget som spilte Geithus opp i Hovedserien i 1953. Bak fra v.: Åge Olsen, Bjørn Skalstad, Hilmar Larsen, Hans Holmen, Einar Larsen, Gunnar Kjølstad, Reidar Bjerkebo, Gunnar Olsen. Foran fra v.: Knut Bottegård, Brynjulf Fredriksen, Victor Holm.

I avdelingen for Øvre Buskerud var det to lag som kvalifiserte seg for Norgesserien, Kongsberg og Geithus. Totalt 74 lag kvalifiserte seg fordelt på ti avdelinger. Vålerenga vant Geithus avd., og Geithus rykket ned til 1. divisjon. Fra 1948 ble Norgesserien forandret til å hete Hovedserien, og ble delt i to avdelinger med åtte lag i hver avd. 1. Divisjon fortsatte i 1948/49, og Geithus ble nummer fem av åtte lag.

I 1949/50 begynte det som skulle bli et fotballeventyr på Geithus. Laget ble distriktmestere som omfattet Aker, Follo, Oslo, V. Romerike, Ø. Romerike, Glåmdal, Drammen og Omegn og Øvre Buskerud Fotballkrets. Dette kvalifiserte til spill for opprykk til hovedserien. Motstandere var Odd 1–2, Kristiansund 1–1, Kvik Trondheim (Trondheims eldste fotballklubb stiftet 1900) 2–5, så opprykket det glapp. Sesongen 1951/52 ble 1. div. gjort om til Landsdelsserien som ble den nest øverste div og hvor Geithus ble nummer seks av åtte lag. Den store sesongen kom 1952/53 hvor Geithus vant sin avdeling foran Vålerenga, og som ga direkte opprykk til Hovedserien 1953/54. Dermed var målet nådd, og Geithus var blant de 16 beste klubbene i landet. Lagene i Geithus sin avdeling var Fredrikstad, Strømmen, Lillestrøm, Odd, Sarpsborg, Freidig Trondheim (seriemester 1948) Geithus og Moss, og som i denne rekkefølge ble sluttresultatet i avdelingen.

Det ble bare denne ene sesongen i Hovedserien, og det var vel mange grunner til det. Mange avspillerne begynte å dra over de 30, og det å drive fotball i tillegg til full jobb i 15 år begynte å klå på. Skader var også noe som hørte fotballen til, og mange begynte rett og slett å bli metta på toppfotball. De følte at tida var inne for å prioritere andre ting, bl.a. familie. Når man ser tilbake på da fotballen på Geithus startet igjen etter krigen, og folk hadde vært sulteforet på all slags underholdning i 5 år, så ble det fotballkamper på søndager som fikk mann til å gå av «huse», ikke bare folk på Geithus, men hele Modum og vel så det. Alle kamper ble spilt på søndager med opp til 6000 tilskuere. Man kan lure på hvordan alle disse menneskene kom seg til Rolighetsmoen da det var få som hadde biler på den tiden.

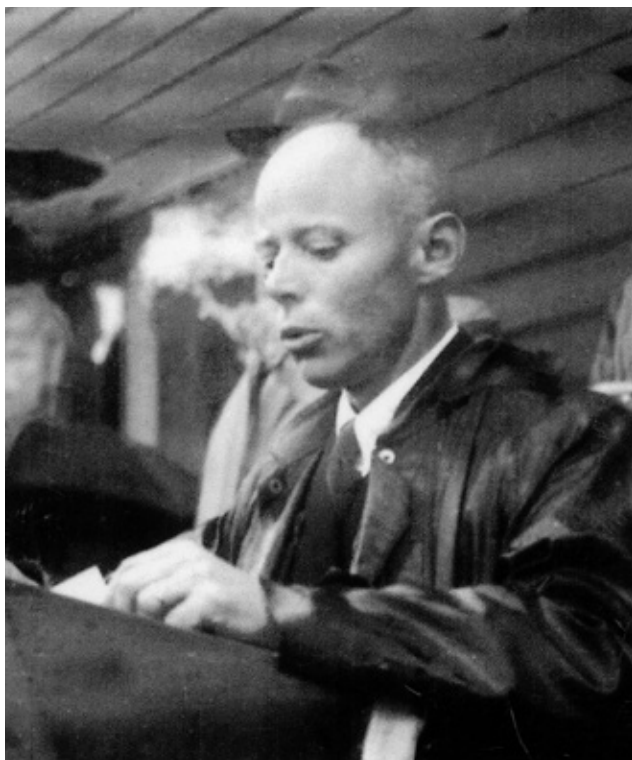
Hvordan kom så dette fotballeventyret på Geithus i gang? Det var drøssevis med ildsjeler som var med på det, men selve arkitektene som satte det hele i system var Jakob og David Løver. For å drive toppfotball så måtte det penger til. For å lykkes var det tre viktige faktorer:

1. David Løver og hjelpere skapte Furumo Sommerteater. Her ble landets beste revy-artister hentet inn, og gode orkestre spilte opp til dans hver lørdag hele sommeren igjennom. Disse arrangementene samlet hver lørdag ca. 1000 mennesker.
2. Kampene på Rolighetsmoen trakk ofte flere tusen tilskuere, på det meste 6000.

3. Sist, men ikke minst, så hadde klubben en fenomenal damegruppe som på mange måter var med på å skape den gode økonomien som skulle til.

David Løver, 1908–1999.

Jacob Løver, 1905–1984, under åpningen av Gressbanen.

Det første David og Jakob Løver skjønte, var at laget måtte få en gressbane. En lastebil etter tyskerne ble kjøpt. Den ble det henta jord med fra Vassbånn (nedenfor Armatu'r'n), og all på- og avlasting foregikk manuelt av en enorm dugnadsgjeng. Banen ble åpnet i 1946 og ble den andre gressbanen i Buskerud, etter Marienlyst. Det neste David og Jakob var klar på, var at skulle man få et godt lag så måtte man ha gode trenere. Wolf fra proffklubben Grasshopper i Sveits var den første som ble ansatt. Med ham fikk vi virkelig føle hva som krevdes for å få et godt lag. Hans treningsmetoder og disiplin lå vel på kanten av det som var forsvarlig. Et par eksempler på det:

Karl Tangen var målvakt på den tida. Jeg husker han ble beordret til å henge i tverrliggeren mens Wolf skjøt harde skudd på ham fra kort hold. Dette gjorde han for at målvakten ikke skulle være redd ballen. Avbiteren gikk han med i lomma, for så han blå negler så var det av med dem. Det husker jeg Einar (Pække) Larsen fikk smake.

Som trener var Wolf kanskje den beste laget hadde i disse årene, selv om han var aldri så brutal i sin virksomhet. Man kan vel si at det var Wolf som la grunnlaget for det som skulle komme.

Etter Wolf kom Sven Åge Jespersen fra Danmark, som hadde vært dansk landslagsspiller, og som førte laget til distriktmesterskap i 1950. Deretter kom Reidar Olsen, tidligere spiller på Fredrikstad, som førte laget videre til opprykk til hovedserien i 1953. De to siste var også gode trenere og var godt likt av alle spillerne. Hva fotballen betydde for Geithus i disse 20 årene er det vanskelig å forstå for dem som ikke opplevde det. Det var en fotballfeber og steds-patriotisme av en annen verden i dette vesle samfunnet. At et lag hvor alle spillere var født og oppvokst innenfor en radius på fem kilometer (med unntak av Åge Olsen som kom fra Hønefoss og stiftet familie på Geithus) skulle klare å gå til toppserien i norsk fotball og bli blant de 16 beste lagene i landet, ja det skal det vel mye til for at har skjedd noe andre steder i Norge etter krigen.

I denne perioden var det en uskreven lov innen fotballen i Modum at ingen lag hentet spillere fra andre lag i Modum, ja, det var nærmest å betrakte som landssvik. På den tida var forholdet i fotball mellom Geithus og Vikersund nærmest å betrakte som et hatforhold. Fotballen på Geithus i denne glansperioden fikk sin innvirkning på mange områder. Mange ekteskap startet med forholdet til fotball, for fotballgutta var populære blant jentene. Husbygging blant spillerne kom i gang etter hvert, og det var mange grunnmurer hvor spillerne var med og støpte de. Arbeid var det også lettere for fotballspillere å få på de tre store bedriftene; Katfos, Drammenselva og Armatu'r'n. Et eksempel på det var da han Per, som var kølatriller på Drammenselva, spurte bestyrer Blyberg om sønnen hans kunne få en kølatrillerjobb som var ledig. Da kom det kjapt fra Blyberg:

«Er'n fotballspiller»? «Nei, men han skal vel itte sparke inn køla», sa'n Per. – Sønnen hans fikk jobben.

Folk med fotballdilla (supportere) var det mange av, og her var det vel han Josse (Josef Andreassen) som toppa lista. Han dreiv en liten godteributikk midt i Geithus som på folkemunne bare het Jossebua. Her var alle veggene tapetsert med avisutklipp fra fotball, ski, skøyter m.m., og disse hang der i årevis. Åssen maling det var på veggene var det ikke mulig å se. Det hendte det var kamper som han Josse ikke hadde nerver til å se på. Da betalte han guttunger for å fly att og fram mellom Rolighetsmoen og Jossebua for å fortelle åssen stillingen var. Etter kampene hendte det at «Jossebua» var så full av folk som ville høre Josses kommentarer til kampen at det var vanskelig å komme inn.

Han Ernst Fjellheim var også blant de store supportere. Ernst hadde litt vanskeligheter med å gå, så han hadde alltid med seg en paraply å støa seg på. Etter kampene var disse paraplyene ikke brukenes lenger, så ny paraply kom i tillegg til billettprisen. Arne Iversen, på folkemunne bare Iversen, var også en fargeklatt i dette miljøet. Han hadde mange verv i laget opp igjennom årene, bl.a. som materialforvalter. Under en B-kamp på Rolighetsmoen var Jan Hansen fra Hokksund som var fiskehandler, dommer. Iversen hadde ansvaret for fotballene. Da falt det seg sånn at han Jan ikke var fornøyd med ballene. For Iversen gikk dette på æra løs, og så kom det spontant: «Detta er fotballer det, det er ikke fiskekasser». Iversen prøvde seg som fotballspiller og, men det passet nok ikke ham. Han fikk vel en B-kamp på «Generatorstadion» i Vikersund. Navnet på denne banen hadde sitt opphav fra Dynamo stadion i Moskva. Under krigen gikk biler på generatorer fyrte med treknott. Etter krigen ble mange av disse dumpet ved siden av stadion som ligger der i dag, og ble noe av underlaget for en ny bane (Generator stadion) som mildest talt ble humpete. Iversen spilte center, og da de stilte opp på midten for avspark slengte Iversen ut, nærmest litt spydig: den som finner midten på denne banen er god. Da det nærmet seg slutten på kampen, og Iversens lag lå under med ti mål, sier en av Vikersundspillerne til Iversen: «Nå veit du vel hvor midten er». Han gjorde mye rart Iversen, men det skal ikke underslås at han var en viktig person for idrettslaget i storhetsperioden. - Litt humor og galskap opp i det hele krydret hverdagen.

Det begynner å bli noen år siden glansperioden på Geithus, og fotballen har endret seg voldsomt. Når jeg tenker tilbake på laget som rykket opp til hovedserien i 1953, så må det vel være lov til å si at det var mye fotballferdigheter hos disse spillerne, selv med

Disse 11 spillerne var med på å spille Geithus opp i Hovedserien i 1953.

Bak fra v.: Trener Sven Åge Jespersen: Hilmar Larsen, Knut Andreassen, Svein Hølen, Sverre Lie, Gunnar Olsen, Tore Lene, Bjørn Skalstad, Reidar Bjerkebo. Foran fra v.: Knut Bottegård, Brynjulf Fredriksen, Viktor Holm. I tillegg til disse 11 kommer Einar (Pække) Larsen, Åge Olsen og Erling Løvstad, som var viktige spillere i dette opprykket.

dagens målestokk. Da vi begynte å møte storlagene i Oslo, fikk vi ofte høre at vi var «bønder i by'n», men dette stilnet da det viste seg at vi kunne slå dem. Veien til toppserien tok åtte år (1945/53) med beinhard trening (om vinteren også) og systematisk jobbing på alle plan. I denne perioden hadde laget bl.a. egen lege, Sigurd Fiane, og avtale med Vikersund Bad for behandling av skader. I de åtte årene på vei mot toppserien skapte laget en fantastisk fotballinteresse i hele Modum. Når man ser tilbake på de 20 åene med fotballhistorie i Geithus, så var det forunderlig at idretten (og spesielt fotballen) som i sin tid splittet folk på Geithus – skulle bli det som samlet folk igjen på dette vesle stedet.

Den gang Bingen hadde husmorlag

Jeg kom over referatsprotokollene til Bingen Husmorlag ved en ren tilfeldighet. Meningen var at jeg skulle levere dem til arkivering i Historielaget, men jeg begynte å kikke i dem og bla litt. Det viste seg at her var det mye som fenget. Referatene sier noe om livet på den tiden; stort sett hverdagsliv, men likevel så annerledes enn tiden vi befinner oss i. Jeg oppfatter medlemmene som sosiale, oppfinnsomme og energiske damer.

Det fremkommer tydelig at maten var viktig. I hvert eneste møtereferat er det hovedsetningen: *Det er herlige smørbrød og deilige kaker*. Kaffen var ett høydepunkt, noe som er litt vanskelig for oss å forestille seg. Vi er både mette og forspiste, føden er altfor tilgjengelig nå for tiden, vi tar den for gitt.

Bingen Husmorlag ble stiftet 24. mars 1938, på et møte på Bergheim arrangert av Norges Husmorforbund med en representant fra dem til stede. Møtet var godt besøkt, og 32 medlemmer ble tegnet. Det ble samtidig foretatt valg og et styre var dermed på plass.

Møtet besluttet at laget skulle søke Bingen Ungdomslag om billig leie av spisesal og kjøkken på Bergheim til bruk ved alminnelige møter. Vask, oppvask og fying skulle tas hånd om av laget. Det skulle være utlodning på møtene og de som vant skulle ha med gevinster på neste møte. Medbragt mat og kaffe skulle nytes og underholdning skulle gå på rundgang.

Det fortelles at det var 25 medlemmer på stiftelsesmøtet. Vedtektene ble enstemmig vedtatt. Jeg gjengir her alle paragrafene i sin helhet.

PARAGRAF 1

Formålet med laget er til vern og hjelp til hjemmene, både hygienisk og økonomisk, samt etisk sett. Det benyttes hva som finnes av råd og arbeidsmetoder til enhver tid. Eksempel: A) Kurser og framsyning til fremgang av hygienisk og etisk barneoppfostring B) Arbeide for praktisk opplæring i skolen, som håndarbeid og kjøkkenstell. C) Kurser og framsyning for unge jenter og husmødre i alt renslig og rasjonelt kosthold og ellers det som hører med i husstellet. D) Arbeide for kvinnelig hjemmeyrke på bygdenasjonalt grunnlag. E) Foredrag og samtale om emner som vedkommer hjemmene.

PARAGRAF 2

Lagspenger er en krone i året, innbetalt før 1. mars. Husmorlaget skal ha 25 øre og krinsen det samme, medlems-tallet regnes 31. desember siste år. 10% av all inntekt går til ett representasjonsfond.

PARAGRAF 3

Laget skal ha styre på 5 medlemmer, valg på årsmøte, samt 2 varamenn, alltid skriftlig valg. Laget har ansvar for økonomien. Styre velges for 2 år, formann og nestformann kan

Bergheim.

ikke skifte samtidig. Varamenn ett år om gangen og gjenvalg tillates.

PARAGRAF 4

Årsmøte hvert år 1. mars. Da legges årsmelding og regnskap i revidert stand fram. Laget skal ha 5-6 møter i året. Styremøte når det er nødvendig, skriveren sender bud, det føres protokoll som underskrives av formann og skriver.

PARAGRAF 5

Forslag til lovbrigide (endring av lover) eller oppløsning av laget må skje skriftlig innen utgangen av året. Lovbrigide må ha 2/3 flertall. Lovene ble sendt Norges Husmorforbund og vedtatt endelig sentralt.

I løpet av møtevirksomheten i året 1939 laget at de skulle arrangere fotballkamp, Eikersida mot Modumsida. For dem som ikke er kjent med Bingens geografi, kan jeg fortelle at Bingselva deler Bingen i to kommuner. På den ene siden er Øvre Eiker og på motsatt side er Modum. Det hører med til virkeligheten at litt lenger nord i bygda er Bingen innlemmet i to kommuner til, Sigdal og Flesberg. Dette kan neppe kalles praktiske grenser i ei bygd, men sånn er livet.

Referatet av fotballkampen er på rim:

Den 20 august i år,
sola høyt på himmelen står,
den steiker så det er rent en gru,
blir nok varmt å være fotballspiller nu.

Uniformene de var mange,
bukser både korte og lange.
I mangel, vi låner bukse til mann,
for i kvinnelig fotballkamp går allting ann.

Med Marta i mål på Modumsida,
hardest pressa var nok Ingrid hele tida,
men hun tok imot skudda og holdt stand,
en god læremester hun har i sin mann.

Trygve lien var dommer, streng og verdig,
dommen måtte bli rettfærdig.
Dette var å dømme i en annen sort,
men kampen ble i grunn uavgjort.

I straffesparket til slutt fikk center på Eiker ballen inn,
men den på Modum fikk en skjev sving.
Det gav da Eiker litt liv til sist,
dem ropte hurra for seier visst.

Vi spillere er fornøyde og alt gikk bra,
noen flere penger i kassa også da.

I løpet av høsten 1939 fikk de arrangert ett tre ukers sy-kurs. Det er imponerende å tenke på, men selvfølgelig nyttig. Referatet er gøyalt skrevet på rim og

Jentekamp - husmødrene i Bingen var tidlig på banen.

det kommer fram at produktene fra kurset er både moderne og varierte. Det var variasjon i alder på deltakerne også. En kan merke en snikende uro om verdenssituasjonen og Finlands skjebne blir spesielt trukket fram. Laget bevilger både kontanter og en fest hvor inntektene i sin helhet blir donert til Finland. Medlemmene hadde bestemt at de skulle få sydd en dåpskjole som skulle lånes ut ved dåp i bygda. Ingen andre klausuler enn vask etter bruk, men ikke stryke den er presisert.

Kaffen blir kald, for her sys det dåpskjole.

Jeg oppfatter damene som patriotiske og uredde. De synger nasjonale sanger og pynter bord med flagg i forskjellige størrelser. De hører på radio, men det er mulig det var før forbudet kom. De nevner strenge rasjoner, men er rause og samler inn penger til krigsskadde og forskjellig annet humanitært.

Medlemmene er aktive og oppfinnsomme. Det arrangeres ett åtte dagers krisekurs og foredragsholderen ble innlosjert privat, noe som virker helt uproblematisk. Det er også planlagt et åtte ukers matstellkurs for unge piker. Jeg finner ikke noe omtale av kurset senere, mulig det forsvant i krigens ringvirkninger.

I 1941 hadde laget tur til Sjøstad Husmorskole. Den startet fra Bingen Meieri, noen var litt forsinket og det var forståelig med alle husmødres gjøremål. Det ble ingen krise ut av det, for på Skotselv stasjon stod toget og ventet. Toget brakte dem til Drammen stasjon og videre gikk ferden med bil. De ble godt mottatt og gjestfritt behandlet, det går tydelig fram av referatet. Jeg merket meg at de fikk servert eple-te, og til og med middag. Det er fornøydlig å lese om at elevene og personale stod langs veien, ropte hurra og vinket da medlemmene forlot stedet. De bemerker at det er svært vakkert i Lierdalen med alle frukthagene.

Fra Bingen ungdomslag dukket det opp en regning til husmorlaget pålydende 120 kroner. Dette ble i meste laget, og de bestemte umiddelbart å ha møter hjemme hos hver enkelt.

Husmorlaget kaller - far må stelle heime.

Det hadde ikke vært møter på fire år blir det sagt i 1945. Det hadde vært et savn, og stemningen i laget var god og positiv. De arrangerte på høsten fest med over 100 deltagere og inntekten gikk i sin helhet til Finnmarken. Her var hjemmestyrken med damer invitert.

Allerede i 1946 er damene på farta. Denne gangen går turen til hovedstaden, med besøk på Fornebu underveis og Chat Noir på kvelden. Litt artig formulert i teksten om Frognerparken, som de synes var artig å se på, *Kunst må en vel kunne kalle det.*

Laget deltar på kretsmøter og gruppemøter. Dette oppfattes som givende med gode foredrag. Derimot nevnes ved flere anledninger at på grunn av at de er

avhengige av kollektiv-transport, må de reise før de mest interessante innleggene. De kommer som oftest er til slutt.

En anelse av noe som ligner et stort ønske er opplysningen om at Drammen Husmorlag skal ha kjøkkenutstilling. Dette vil de nok svært gjerne få til, men er avhengig av at kommunen stiller biltransport gratis. Det nevnes spesielt kjøleskap fra Sverige som koster 550 kroner. - Jeg kan ikke fortelle noe annet om resultatet enn at vi til dags har så mange kjøleskap at vi kan ikke forestille oss livet uten.

Tiden står ikke stille, og årene går. Referatene viser at det er fester som innbringer mest penger i kassa. De er populære og mange møter opp. Det er underholdning av ymse slag, gjettekonkurranser, sketsjer, mye sang og musikk. Gjøremålene er varierte, de skaffer medlemmene bønnefrø om våren og lodder ut noen hekto også. En representant fra «Persil» holdt vaskekurs. Da skulle vasking bli enklere, og de var sikre på at vaskebrettene ble stående ubrukte i en krok.

Ett kretsmøte har en annen ordlyd og utmerker seg. Vi skriver juni 1950 og arena var vakre Fiskum kirke. Kirken ble fylt opp av bunader og sommerkjoler. Da pastor Nordstjø ønsket velkommen bemerket han dette syn, ved å si det minnet han om ett fugleberg hjemme i Nordland. Han talte vakkert om Martha som valgte den gode veg.

Drammen Husmorkor sang nydelig til mektig orgelmusikk og det ble en høytidsstund som sent glemmes. Etter kirken var det omvisning på Fredfoss Uldvarefabrik i Vestfossen. En annen ting som nevnes i løpet av samme juni måned, er at det en morgen var rim på bakken og is på vannet.

Det siste året noe er skrevet er 1952, tidlig på året var det demonstrasjon av Evalett-maskin. Vi kan ane at teknologien begynner å si inn i hjemmene. Det nevnes noen bevilgninger som Vanfør Ungdoms Venner, Europahjelpen og FN, 50 kroner til hver. Det planlegges feiring av 17. mai. Som en liten kuriositet kan nevnes at mannfolk betaler to kroner og damene tar med mat og kaffe. De hadde arrangert en tur til Fjellhvil det året og sponset hver deltager med fem kroner, til sammen 65 kroner. Her takker referenten for seg og ønsker godt nyttår, som blir det siste ord i boken.

Jeg har ingen oversikt hvor lenge laget var aktivt. Håpet må være at svaret dukker opp hvis noen rydder et loft eller lignende en gang, og dermed finner mer dokumentasjon på aktiviteten i laget.

Asbjørn Lind:

Karl Schmidt Holter

30/6 1885–7/6 1963

Eiendommen Orrelia, der Holter etter hvert bosatte seg med sin familie.

Like etter utbruddet av annen verdenskrig kom det til Åmot en mann som det ble lagt merke til. Han og hans familie bodde under krigen på skysstasjonen Bjørndalen, litt utenfor sentrum i Åmot. I perioder kunne de ha andre bosteder. Etter krigen sørget Holter for å få bygd sitt eget hus, Orrelia.

Etter hvert skulle det vise seg at Holter var en allsidig kunstner. Han var maler, skuespiller, romanforfatter, skuespillforfatter, forfatter av en rekke historiske skuespill, filmskuespiller, filmregissør, opplerer m.m.

Samfunnsdebatten ble mer og mer preget av tidens ideologier: Liberalisme, sosialisme, kommunisme og fascisme. Holter ble en engasjert nazist. Han ble NS-medlem fra 1940. På grunn av høy alder behøvde han ikke møte ved mobiliseringen, men han meldte seg som frivillig på Helgelandsmoen. I 1942 meldte han seg til aktiv fronttjeneste. Etter en kort befalsutdannelse ble han 58 år gammel sendt ut i krigen som krigskorrespondent på Østfronten, dvs. at han kjempet med tyskerne mot russerne.

Familien

Karl Holter vokste opp i et miljø med forfattere, kunstnere, forskere og samfunnsengasjerte personer. Holters foreldre var overingeniør Anders Børresen Holter (1854-1921) og Gudrun Larsen (1905-1957). Hun var også forfatter. I mellomkrigstiden skrev hun fire romaner. Gudrun Augusta Larsen og Karl Holter fikk ett barn: Turid. Dernest ble Holter gift med skuespillerinnen Betzy Jordal (1893-1979). Hun var en kjent og populær skuespillerinne. Holter og hans kone Betzy fikk fire barn: Ingegerd, Jorunn, Tord og Gerd.

Kunstmaleren

Karl Holter tenkte opprinnelig på å bli maler. Allerede som ung mann ble han elev ved Tegneskolen i Kristiania (nå: Kunst- håndverksskolen), der mange norske malere fikk sin første skoling. Etter å ha avsluttet sin utdannelse der, hadde han studieopphold i Brussel, Paris og København. Han fikk også en periode undervisning av malerinnen Harriet Backer. Holter regnet seg selv som landskapsmaler.

Holter hadde flere utstillinger i Oslo. I 1907 var han representert ved «De unges utstilling». Han deltok i Statens kunstutstillinger i 1909, 1910 og 1911. I 1909 hadde han debutert på Statens kunstutstilling. Holter fikk mange lovord i pressen. Han begynte å få et navn, men til stor forbauselse for de fleste som kjente ham, brøt han i 1912 over tvert og viet seg til skuespillerkunsten. Det skulle ikke bli siste gang han overrasket sine venner og kollegaer.

Skuespilleren

Holter debuterte som skuespiller ved Centralteatret i 1912. Sesongen 1912-1913 var han engasjert ved Vestlandske teater i Stavanger. I 1913 åpnet Det norske Teatret i Oslo, og Holter var med fra begynnelsen. Med unntak av to år ved Stavanger teater, to år ved Trondhjem teater og to år ved Centralteatret, var han ved Det norske Teatret helt fram til 1935, altså i over 20 år. Holter behersket mange sjangrer, fra den rene folkekomedie til de høydramatiske kongespill. Han hadde en framtreten som passet godt i skuespill med de norske konger.

Blant roller Holter har spilt, kan nevnes «Peer Gynt», «Othello», Julius i «Ungen», «Tordenskjold», Bratt i «Over ævne». Han var også med i fagforeningsarbeid. I mange år var han formann i «Yngste kunstneres forbund». I 1928-29 var han medlem av Skuespillerforbundets styre.

Filmskuespilleren

Holter fikk også prøve seg som filmskuespiller. Filmen «Trysil-Knut» var meget populær i tiden før,

Karl Holter (1885-1963) var kjent som forfatter, maler, skuespiller og frontkjemper.

Foto: Rude, Ernest/Oslo.

under og etter krigen. Her er en oversikt over noen av de filmene Holter spilte i.

I «Trysil-Knut» spilte han sammen med bl.a. Alfred Maurstad.

Baldevins bryllup (1926)

Valfangare (1939)

Gullfjellet (1941)

Trysil-Knut (1942)

Romanforfatteren

I 1932 samarbeidet Karl Holter med Tromsø-forfatteren Lars Hansen om å dramatisere Hansens roman «Ishavsfolk». Skuespillet ble svært populært, både her hjemme og i utlandet, særlig i Tyskland. Stykket ble bl.a. brukt som festforestilling på Volcksbühne i Berlin i anledning av toårsdagen for nazismens seier i Tyskland. Dette viser at Holter var sterkt involvert i nazismen.

I 1936 debuterte Holter som romanforfatter med romanen «Skinnbrevet». Det var nok for det litterære liv i Norge en stor overraskelse. Holter var en etablert og populær skuespiller, og han var 50 år. Enda større ble nok overraskelsen da Holter i konkurranse med flere etablerte forfattere fikk første pris i en stor internasjonal romankonkurranse for romanen «Skinnbrevet». Men dette var tydeligvis ikke nok for Holter. Det skulle vise seg at han hadde enda mer på hjertet i fortellingen om Kleivdølene. Det kom hele tre bind til om dem. Da hadde Holter skapt et romanverk på fire bind. Her er titlene:

Skinnbrevet (1936)

Kleivdøler (1940)

Terkel (1953) Av Kleivdølesaga

Gode makter (1956)

Serien på fire bind handlet om kleivdølene. De bodde i en litt avsidesliggende dal i et landskap som liknet ganske mye på et østlandsk dalføre. Her var milelange skoger, tallrike tjern, lange elver og store fjorder. Gårdene lå mer eller mindre spredt om i terrenget. De hadde navn vi kjenner godt: Branes, Strømsøe, Høgevarde, Krøder'n, Ringanes m.fl. Stedsnavnene fra Buskerud bidrar til å gi oss hjemstedsfølelse. Det var ikke mange innbyggere i dalen. De fleste var nokså konservative. Noen levde på gammel overtro.

Folk var uenige om mye. Noen ganger endte det med åpen strid, Særlig ille kunne det bli dersom det var fest og en eller flere spillemenn var til stede. Hovedpersonene i fortellingen var Ragnhild og Terkel. Ragnhild skulle arve en av bygdas store gårder. Terkel kom tilfeldigvis forbi en gang han var ute og lette etter hester. De ble betatt av hverandre, men det var ikke lett for Terkel å bli godtatt i bygda. Terkel dro sin vei, men lofte å komme igjen. Tiden gikk, men han kom ikke tilbake før om høsten. Begge to tenkte over forholdet dem imellom, og det vekslet mellom gode tider og vanskelige tider for begge.

Terkel skjønte at en ny tid var på gang. Nye ideer om samfunnsliv og næringsliv begynte å gjøre seg gjeldende. Terkel mente at tømmerfløting var en stor ressurs for kleivdølene. Han prøvde å lære dem å bygge demninger og å fløte tømmer, men de var skeptiske. De trodde ikke at det var penger i det. Etter tiden har vist oss at Terkel hadde rett.

Førsteutgaven av «Skinnbrevet» hadde mange dialektord. Verre var det for mange at det ble brukt radikale former i bøyning av substantiv og verb. Det kom inn mange negative reaksjoner. Gyldendal forlag gav derfor i 1940 ut en ny utgave, der det ble gjort mange endringer, også i innholdet. Den nye utgaven var nok bedre enn den opprinnelige.

Ett annet spesielt trekk ved språket er at det noen steder brukes ord som vi kjenner igjen fra norrøn tid. For noen er det trolig snakk om interesse for vikingenes språk og kultur, for andre er det er det snakk om å slutte seg til en ideologi som likner mye på ideologier som var vanlige blant nazister. Holter fant nok noe av sitt verdigrunnlag her.

Folk som kjente Holter, forteller at han var meget kunnskapsrik, og at han også var meget allsidig. «Skinnbrevet» har mange eksempler på det. Holter hadde også kjennskap til de mange forskjellige gjøremål man hadde på gårder og husmannsplasser.

Skuespillforfatteren

Holter skrev en rekke historiske skuespill, som regel med norske konger i rollene. Holter spilte selv mange av hovedrollene. Her er titlene på fire av de viktigste historiske skuespillene.

Jern og Blod (Oppført Stavanger 1916)
Kong Sverre (Festspill i Tønsberg 1932)
Kong Haakon V. Magnusson (Festspill i Akershus 1933)
Harald Haarfagre (Festspill i Stavanger 1933)

Sakprosaforfatteren

«Frontkjempere» (1951)

«Frontkjempere» er en bok der Holter forteller om hendelser og opplevelser på Østfronten. Det hele begynte med at Holter meldte seg frivillig til tjeneste på Helgelandsmoen 11. april 1942. Holter ble sjef for en transportkolonne med 57 kjøretøyer. Mot slutten av felttoget sønnafjells var han organisasjonsoffiser i et sanitetskompani som ble satt opp i Vågå i Gudbrandsdalen. Da tyskerne passerte, ble kompaniet oppløst. Hver fikk beskjed om å greie seg som best.

Holter dro sammen med en fenrik over til Valdres for å delta i kampene der. Men da de kom fram, var krigen slutt. Holter forteller at han ikke så mye til kamphandlingene. Det ble dannet en avdeling av norske frivillige som ville delta i kampene på Østfronten. Her skriver Holter at han visste hva han ville gjøre, hvordan han kunne tjene sitt land på beste måte og etter sine evner.

I veideskog

Dette er også en erindringsbok. Holter forteller om farens og sine egne opplevelser. Mye av jakten foregikk i Sigdal.

Dikt

Holter gav ut en diktsamling. Den ble utgitt på forlaget Store Bjørn, som var et forlag som ikke hadde noe imot å gi ut bøker med nazistisk innhold.

Foredragsholder/Oppleser

Holter var kjent over hele landet på grunn av sin virksomhet som skuespiller, oppleser og foredragsholder. Han reiste land og strand rundt med egne turneer. I NRK hadde han mange slike innslag.

Globetrotteren

Karl Holter var meget bereist. Han var medlem nr. 219 i Travellers Club i Oslo.

Bliss. Historien om en elg

Ordet «bliss» er nok et ord som er fremmed for de fleste. Det er forlenget foreldet. Det betegnet i sin tid en prektig svart tre-fireårig hest med en hvit bliss (fleck) i pannen. Her brukes ordet om en elg med en hvit flekk i pannen.

Boka handler om gutten Per Eriksen, kalt Fattig-Per Eriksen og hans venninne Mari.

Per bodde på plassen Velten sammen med foreldrene sine. Faren var en dyktig tømmermann og mora den beste bakstekjerringa i grenda. Per så opp til faren, og han lærte mye av ham om viktige ting i livet.

Holter har ved flere anledninger vist at han ikke er redd for å «skifte beite». Nå gikk han fra romanskri-ving til journalistikk i «Stavanger Aftenblad» (1917-1919). Folk som kjente ham godt, sa at han var kunnskapsrik, allsidig og nøyaktig i alt han foretok seg. Han skriver både store og små tekster der han forteller om kleivdølenes kultur på godt og ondt. Her er beskrivende tekster, filosofiske og følelsespregede tekster. Stort sett er tekstene uten tydelig tendens, men vi har sett noen med klar fascistisk tendens. Holters språkføring er meget god. Han har en sakprosastil som har litterære kvaliteter.

Dessverre valgte Holter å gi sin tilslutning til en ideologi som nettopp hadde vist sin ødeleggende kraft. Han hadde begynt sin militære karriere i den norske hær og var som sådan en god nordmann. Så lot han seg innlemme i Den norske Legion, og dermed ble han landssviker. Nazistene har i hele etterkrigstiden hatt grupper og enkeltpersoner som prøver å opptre samlet om å utbre nazismen. De ber ikke om nåde, men insisterer på å få være tilhengere av nazismen. Dette betyr at vi også nå må være på vakt mot den nazistiske lære og bevegelsens praksis. Dette gjelder også i våre naboerområder.

Kari E. Ødegård:

Oslo Bryggearbeideres Forening – Feriehjemmet Drolsum

Kart over feriestedene.

Går man tilbake til midten av forrige århundre, var det flere feriesteder og -kolonier langs Tyrifjorden i Modum hvor byfolk fikk anledning til å tilbringe deler av sommeren. På 1960 og 70-tallet var Askjord på Østmodum og fire feriesteder på Drolsum i drift – Sveabo, Strandhaugen, Tørrhaug og Oslo Bryggearbeideres Feriehjem Drolsum. Denne artikkelen tar i første rekke for seg opprinnelsen til Feriehjemmet Drolsum og utviklingen fram til i dag.

Transport av varer og personer har foregått fra de eldste tider. Bilder av skip finner vi igjen på gamle helleristninger. På 1100-tallet oppstod laugene i Vest-Europa, men først på 1500-tallet blomstret laugvesenet opp i Norge. Noe seinere gjorde fagforeningene sitt inntog her i landet, og Marcus Thrane stiftet den første arbeiderforening i Drammen i desember 1848. Dette var innledningen til noe nytt i norsk historie: Klassekamp.

Bryggearbeiderne i Christiania hadde i flere år snakket om at de skulle danne en fagforening, men først i 1882 ble det gjort alvor. 30. april 1882 ble det avholdt et masse møte i Samfunnet, Torggt. 14. 80 mann møtte fram og foreningen ble stiftet.

I 1932 foreslo et av medlemmene at det skulle opprettes et fond med formål å skaffe OBF (Oslo Bryggearbeideres Forening) sine medlemmer et feriehjem. Det ble bevilget 2000 kroner til fondet og nedsatt en komite på tre personer til å jobbe med saken. I 1934 ble det bevilget ytterligere 4500 kroner. Komiteen hadde følerne ute og sjekket mulige steder, men enten var eiendommene for dyre eller de egnet seg ikke til formålet. I årene 1940-45 ble det hvert år avsatt penger, og i 1945 ble komiteen fra 1932 oppløst og styret overtok oppgaven.

I 1946 kjøpte foreningen eiendommen Drolsum, gnr. 100, bnr. 3 og 5 av Olaf Langegård. Kjøpesummen

Gårdstunet på Drolsum. Feriehjemmet ble bygd opp i skogkrullen bak bebyggelsen.

var 77.000 kroner for eiendommen og 16.000 kroner for redskap og besetning, til sammen 93.000 kroner. Eiendommen bestod da av 120 daa jord, 270 daa skog og 130 daa annen utmark. På tunet var det et våningshus fra 1914, låve fra 1904, fjøs fra 1913 samt stabbur og sidebygning bygd i 1918. Redskap og besetning bestod av to hester, 12 kyr, seks ungdyr, to griser, tre sauer og 25 høns. Foreningen ansatte gårdsbestyrer til å ta seg av gårdsdrifta. De første 14 årene var Hans Hellum gårdsbestyrer, deretter fortsatte Kjell Hals i fire år. Omkring 1960 ble det slutt på melkeproduksjonen. I stedet ble det høner og eggproduksjon. I 1963 besluttet foreningen å avvikle husdyrproduksjonen og si opp gårdsbestyreren. Foreningen valgte å leie bort jorda til naboen, Knut E. Ødegård, og seinere overtok sønnen, Bjørn E. Ødegård, forpaktningen. Skogbruksleder Willy Danielsen organiserte skogsdrifta.

Gården sett fra Øståsen. Feriehjemmet ble bygd opp i skogkrullen til høyre på bildet, Drolsumtangen.

Foreningen hadde jo kjøpt eiendommen med tanke på å bygge opp et feriehjem for arbeiderne på brygga i Oslo. Området på Drolsumtangen egnet seg godt til å bygge hytter på. Problemet var imidlertid å skaffe byggematerialer. Etter krigen var det nemlig streng rasjonering på alle slags byggevarer, men gamle ma-

terialer kunne gjenbrukes. Foreningen fikk kjøpt to store lagerskur av Oslo Havnevesen, et gjerde og et tak fra Vippetangen samt et grønnsaksskur i Grønli. Alt dette ble revet av medlemmene, for det meste på dugnad på søndager. Transporten av materialene foregikk i starten med lastebiler som hadde sitteplasser på planet. Det var aldri mangel på arbeidskraft. Noen trakk ut og rettet spiker mens andre sorterte og lastet opp trematerialene. Seinere ble materialene sendt til Drolsum med tog. Bryggearbeiderne var hendige folk, og de konstruerte og bygde egen sag på eiendommen. En del av materialene i bygningene de hadde revet var veldig grove, og med egen sag kunne de kløyve og splitte materialene til ønskede dimensjoner.

Sommeren 1947 ble det reist tre hytter, i året etter to hytter og i 1950 en hytte. I 1951 ble det satt opp en hytte og et båthus. Samme året ble det også kjøpt inn fem prammer. Året etter startet foreningen arbeidet med å planlegge et velferdshus samtidig som det ble bygd tre nye hytter. Dette året ble det også boret etter vann til 60 meters dybde og lagt ut sommervannledning i hytteområdet. I 1953 startet byggingen av velferdshuset og det stod ferdig i 1955. Sanitæranlegget i kjelleren var klart til bruk i 1958. I årene framover ble det jevnlig bygd nye hytter etter hvert som foreningen fikk tilgang på materialer (fortsatt bygninger som foreningens medlemmer rev på dugnad). I 1964 bestod anlegget av 19 hytter samt velferdshuset med peisestue, kjøkken, badstue, dusj, toaletter og vaskeri, i tillegg til en liten hybelleilighet for feriehjemmets formann ved eventuelle besøk.

Velferdshuset.

De fleste av bryggearbeiderne som reiste til Drolsum, benyttet tog. Når de så kom til Drolsum stasjon og toget stoppet, var det bare å ta bagasjen og rusle noen få hundre meter til bryggearbeidernes ferieparadis. Mange artige episoder fant sted i forbindelse med disse togturene. Blant annet kom det en gang en litt «fin frue» med toget og hun hadde med seg en katt i en kurv. (Det var ikke vanlig å se folk med katt i

kurv på toget den gangen.) Fruen hadde imidlertid fått i seg litt for mye godt drikke på togturen, noe som gjorde at hun ikke var i stand til å gå ned til feriehuset for egen maskin, men reisefølget visste råd. Bagasjen ble fraktet i møkkaskuffen bak på traktoren, og siden fruene trengte transport, ble hun lagt på lemme i møkkaskuffen med kattedekket plassert på magen. Dermed kom både hun og katten trygt fram til hytta de skulle feriere på.

I årene etter 2. verdenskrig var det stor aktivitet på brygga i Oslo, og på det meste var om lag 1200 personer sysselsatt der. De fleste av de som arbeidet på brygga bodde i leiligheter i Oslo sammen med familien, og for dem var det et høydepunkt når de kunne reise på ferie til Drolsum. Feriehuset lå fint til med tanke på transport med toget, og når bryggearbeiderne og deres familier kom med toget, hadde de gjerne planlagt at de skulle være på Drolsum hele ferien sin. Sommerstid var det alltid stor trafikk på feriehuset. Velferdshuset var samlingssted både på dagtid og kveld. Ungene hadde egen leikeplass og vaktmesteren hadde kiosksalg på stabburet til bestemte tider. En periode var det også litt kafedrift på velferdshuset. Med båter til utlån ble fasilitetene på Tyrifjorden flittig brukt både til bading og fiske, eller rett og slett bare til sosialt samvær med avslapning og gode historier ute på vannet.

Spesielt var det stort for pensjonistene på brygga når de ble invitert på tur til Drolsum ved St. Hans-tider. Utover på 1980 og 90-tallet kom det gjerne et par stappfulle turbusser med tidligere ansatte på brygga, og mange gode historier ble gjenfortalt når de trofaste bryggearbeiderne kom på gamle trakter, fikk servert god mat og kunne sitte sammen, se ut over Tyrifjorden og mimre. – Ja, trofaste var de, disse gamlekara. Det var absolutt flest menn som jobbet på brygga, men også noen damer holdt orden på kontoret. Disse personene hadde stor arbeidsmoral og satte sin ære i å være punktlig og gjøre jobben sin skikkelig. Mange av gamlekara hadde seilt ute under 2. verdenskrig, og det var ikke uvanlig at de slet psykisk etter traumatiske opplevelser de hadde hatt under krigen. Flere av dem hadde vært mannskap på skip som ble torpedert av tyskerne.

Feriegjestene tok seg gjerne en spasertur i nabolaget for å prate, eller en tur innom den lokale butikken for å gjøre innkjøp. De første årene var det jo butikk rett ved siden av Drolsum stasjon. Da den ble nedlagt, ble Solvang Landhandleri ved Rud kirke nærbutikken så lenge den var i drift. Det var alltid hyggelig å slå av en prat med bryggearbeiderne, og de satte sin ære i å være på god fot med lokalmiljøet. Bygda har også hatt positive ringvirkninger av feriehuset. De var gode kunder på den lokale butikken og det var ekstra stor aktivitet med reisende og gods på Drolsum stasjon sommerstid. Et annet viktig punkt er vannforsyning til bygda. Pumpehuset til det private Drolsum Vassverk ligger på eiendommen til ferie-

huset, og det er ikke tilfeldig. Bryggearbeiderne sammen med nabo Martin Berg på Drolsum gnr. 100, bnr. 11, anla nemlig sitt eget vannverk som sørget for vann til de to gårdene samt velferdshuset og hyttene på eiendommen til bryggearbeiderne. Dette var forløperen til Drolsum Vassverk. Det første pumpehuset lå litt lenger nord og nærmere vannkanten enn det moderne pumpehuset Drolsum Vassverk har i dag, og som forsyner store deler av bygda med første-klasses drikkevann.

Etter hvert ble det tatt i bruk containere til å pakke varer i som skulle transporteres på skipene og disse ble lastet og losset med egnede kjøretøy. Dermed ble det mindre bruk for sjauere på brygga. Samtidig skaffet flere av de bryggeansatte seg egne hytter. På den måten ble behovet for et feriehus mindre. Dette gjorde også sitt til at det ble færre personer til å delta på dugnad for å holde hytter, velferdshus og andre fasiliteter ved like. Feriehusets økonomi var heller ikke så god, og det var behov for å fornye en del av de eldste hyttene for å få opp standarden slik at de ble attraktive å leie.

Rundt 1990 besluttet styret og medlemmene i feriehuset å skille ut hytteområdet med velferdshuset som egen eiendom og selge gården med jorda og skogen. Styrets formann fikk i oppdrag å tilby Bjørn E. Ødegård og Kari E. Ødegård å kjøpe eiendommen. Familien Ødegård hadde forpaktet jorda i flere generasjoner og tre generasjoner hadde også bistått foreningen med ulike tjenester de hadde hatt behov for opp gjennom årene. Styret og medlemmene i foreningen var opptatte av at det ikke skulle foregå kameraderi, og Ødegård ble derfor bedt om å legge inn et bud. Foreningens årsmøte i 1991 aksepterte budet, og eiendommen ble solgt til Bjørn E. og Kari E. Ødegård.

Etter hvert som det ble færre ansatte på brygga i Oslo, ble hytteområdet med velferdshus mindre og mindre brukt av bryggas egne ansatte og foreningen måtte se seg om etter andre muligheter for utleie. I skrivende stund er det om lag 60 medlemmer i foreningen, bare 14–15 av dem er i jobb, enten på lossekontoret eller i Colorline. Resten er pensjonister. Hyttene er for det meste leid bort på åremål til barn og barnebarn av tidligere bryggearbeidere. De som i dag leier hyttene har mange gode minner fra somrene på Drolsum, og for dem har stedet gjerne en spesiell betydning.

Som nevnt i innledningen, så var det flere feriehus i drift i 1960 og 70-årene langs Tyrifjorden i Modum.

- **Sveabo.** Eiendommen ligger litt nord for feriehuset til bryggearbeiderne, ved Lerskallen og på østsiden av jernbanelinja. Stedet var en gave fra Svenske Järnveger til NSB rett etter 2. verdenskrig, og det var barn av NSB-ansatte som fikk gleden av å tilbringe deler av sommeren der. Hovedbygning-

gen brant ned til grunnen for en del år tilbake. Med adkomst over jernbanelinja og en usikret planovergang, ble huset ikke bygd opp igjen.

Sveabo, 1950.

- **Strandhaugen.** Eiendommen ligger fint til helt ut mot fjorden litt sør for Jarentangen. Den tilhørte Foreningen for hjerte- og lungesyke, men ble solgt for noen år tilbake og er i dag privatbolig.

Strandhaugen, 1965.

- **Tørrhaug.** Stedet ligger rett sør for Tveten gård og ligger helt ned mot fjorden øst for jernbanen. Eiendommen tilhørte Oslo kommune og ble

Tørrhaug syd for Tveten gård på Jarenveien.

drevet som feriekoloni for barn fra Oslo. Da stedet ble avviklet som feriekoloni, ble det solgt som boligeiendom til private.

- **Askjord** ligger på Østmodum, ved siden av møbelfabrikken til Scheen. Sofienbergstiftelsen i Oslo eide stedet, og både voksne og barn fikk gleden av å være der på sommeren. Eiendommen er i dag i privat eie.

Askjord på Østmodum.

For egen del har jeg minner fra sommerjobber i Vikersund Forbruksforening i årene omkring 1975. De fire sistnevnte feriestedene hadde kjøkken hvor alle måltidene til de ferierende ble tilberedt. Forretningen hadde egen varerute med utkjøring hver fredag, og til Østmodum ble varer sendt med bussen til Wendelborg. I løpet av sommeren ble det ringt inn temmelig mange og lange handlelister til pakkelageret på «Forbruker'n». Det var ikke få pappesker med kolonialvarer som ble pakket og sendt ut til disse kundene.

Man kan trygt si at en epoke med feriehem for byfolk er over, i alle fall i den formen disse feriestedene hadde. Med Lillebjørn Nilsens vise «Stilleste gutt på sovesal 1» i bakhodet, er det nok mange byfolk som har gode minner fra opphold på feriekoloni.

Kilder:

- Østensen, Charlo og Hansen, Torleif «Sangro» (1982): *Oslo bryggearbeideres forening gjennom 100 år: 1882-1982*
- Fløisbonn, Roy – formann i Feriehemmets styre 2022.
- Ødegård, Bjørn E. – vokste opp i nabolaget. Han hadde mange sommerjobber på feriehemmet og ble godt kjent med bryggearbeiderne.
- Foto av Askjord, Strandhaugen, Sveabo og Tørrhaug er hentet fra fotobasen til Midt- Buskerud bibliotek.

Eva Gundersen:

Andrew S. Peterson

Andrew eller Andreas S. Peterson er født 26. september 1848. Døpt den 19. november 1848 i Snarum Kirke. Lite ante de vel den gangen at han skulle stå sentralt i å starte Modum Lutherske Kirke i Lake Sarah, Minnesota.

Han er sønn av husfader, bygselmand, Pukværkstiger Søren Pedersen, Hugget eller Sandakereje og hustru Christine Bjørnsdatter. Hans far Søren var først gift i 1837 med Olea Martha Hansdatter Sandakereje, eller Brekkehugget som det heter i dag. De får sønnen Peder i 1837. Men Olea Marha dør alt i 1838. Så Søren gifter seg med Christine Bjørnsdatter. De får barna Peder f. 1842, Andreas f. 1848, Gottfred, Caroline f. 1845, Berthe Marie f. 1851 og Caren Helene f. 1854.

I 1866 dro Andrew over til Amerika bare 18 år gammel sammen med sin eldre bror Peter Peterson. De bodde i Wisconsin, der jobbet de i som tømmerhuggere inntil de hadde tjent nok penger, som de sendte til sine foreldre Søren og Christine Peterson og deres yngre bror Godfred, og deres 3 søstre, slik at de også kunne komme over til Amerika. Familien bosatte seg i Lake Crystal, Minnesota i 1868.

Den første vinteren døde dessverre faren Søren og en søster av tyfon feber.

Høsten 1871 gikk Andrew og Peter vestover til Lake Shetek, der ryddet de to boplasser, på den venstre siden av innsjøen, i Lake Sarah området.

Neste vår flyttet de alt de eie vestover fra Lake Crystal til Lake Shetek med okse og vogn. De dro sammen med deres yngre bror Godfrey (Godfred), samt en liten flokk med kuer, som de også nå hadde fått. Reisen tok 10 dager. Det neste de da gjorde, var å bryte opp enda mere prærieland. De sådde korn og anla en hage. De bygde et torvhus og en torvstall. Neste år sådde de hvete, som de høstet og tresket for hånd.

I januar 1875 giftet Andrew seg med Gunhild Nelson, som hadde emigrert til Amerika fra Skien i Norge i 1869, i en alder av 16 år. Hun og hennes familie bosatte seg i Hanske i Brown County i Minnesota.

De var charter-medlemmer i Modum Lutherske Kirke i Lake Sarah. (Charter-medlemmer vil si at de har vært med fra starten av.) Det var en maidag i 1882 at fire damer gikk og pratet og strikket på vei hjem til

Mr. & Mrs. Andrew og Gunhild Peterson.

*Andrew og Gunhild fikk sju barn sammen.
Norman f. 4 nov 1875. Carl T. 29 juli 1877. Ida 1 april 1879. Henry J. 6 juni 1881. Marie 30 des.1883.
Gena Amanda 30 des. 1885. Agnes 28 juli 1890.
Ida dør av lungebetennelse i februar 1899.*

Fru Andrew Peterson, at de kom på at de ville starte opp «Modum Kvinne Bistand». «Modum Lady Aid» skulle arbeide for misjonen. De serverte hjemmelaget brød, gammelost og primost.

Charter-medlemmene var Mrs. Ole Nelson, Mrs. J. Swenson, Mrs. Andrew Peterson, Mrs. S. Knutson and Mrs. Peter Peterson. Andrew og Gunhild bygde

seg et hus i Garvin i 1909, de flyttet inn i 1910. Der bodde de til Andrew døde i januar 1931. Gunhild bodde sammen med deres datter Mrs. Hjalmar Carlson, frem til neste vår. Da flytter hun til Hasting, Nord Dakota. Der bodde hun sammen med en annen datter Marie Dahl, inntil hun døde i mars 1935.

Andrew og Gunhild Peterson sammen med deres barn.

Bilder utlånt av oldebarnet til Norman Peterson.

Erling T. Scheen:

Mine bestemødre

Farmor Aagot Marie Scheen.

Jeg har, som de fleste, vokst opp med to bestemødre. Egentlig er det feil for jeg har aldri hatt en bestemor. Jeg hadde en farmor og en mormor. Mormor og farmor var veldig forskjellige både av utseende, som typer og av bakgrunn. Farmor var høy og tynn, på kanten av mager. Mormor var liten og rund. Farmor var bortimot hyperaktiv, mormor mer inaktiv.

Farmor var initiativtaker til Østmodum badstuelag, selv om det aldri ble noe av. Dessuten var hun medlem av kvinneforeningen, husmorlaget og var formann i kapellstyret (Gulsrud kapell var eid og drevet av en forening hvorfra det utgikk et styre). Har jeg glemt noen foreninger med kvinneappell, var hun sikkert medlem der også. I tillegg reiste hun bygda rundt og holdt foredrag og viste bilder fra steder hun hadde besøkt på sine utallige reiser. Sist, men ikke minst, var hun aktivt med i maleforeningen. Hennes produksjon av kunst var nok mer preget av kvantitet enn av kvalitet, men på salgsutstillingen om høsten fikk hun, så langt jeg vet, alltid solgt noe. Kan være at jeg er for streng i bedømmelsen. Når det er sagt, har jeg aldri hørt noen skryte av at de har en original av Aagot Scheen hengende i stua. Hun var yrkesaktiv og var daglig leder for en middels stor møbel- og trevarefabrikk.

Mormor hadde ikke de store ambisjonene på egne vegne. Hun likte seg godt i rollen som husmor selv

om den tidvis innebar representasjon, vertinnerolle og administrasjon. Morfar var ingeniør og medlem av ledertrioen på AS Katfoss fabrikker (Troye, Blakstvedt og morfar Swensen) De hadde et digert hus som tjenestebolig, og det var vanlig at besøk til fabrikken ble innkvartert hos dem. Mormor lot seg aldri lokke av trening og drømmen om sommerkropp. Overskuddsenergi kvittet hun seg med ved å strikke strømper til sjømannsmisjonen. Slik fikk hun mosjon også.

Farmor levde alene, fordi farfar døde tidlig. Mormor levde sammen med morfar, som var 17 år eldre enn henne, og som bestemte det meste som angikk deres samliv. Farmor måtte ta avgjørelser selv og stå for dem, både praktisk og økonomisk.

Mormor og morfar bodde som tidligere nevnt i en stor tjenestebolig med stab. Staben bestod av kjøkkenpike, stuepike, gartner og sjåfør samt fri tilgang til fabrikkens tekniske vedlikeholdsavdeling. Merkelig nok hadde de ikke butler. Det fulgte en del representasjon med morfars stilling. Da ble den vanlige staben forsterket med en kokk. Jeg kan huske at selv etter at morfar var pensjonert, ble fru Gundhus kontaktet for at selskapene skulle forløpe knirkefritt og at det skulle være stil over måltidene. Farmor bodde i første etasje i det som i dag ville blitt betegnet som en generasjonsbolig. Vi bodde i andre etasje. Hver dag kom farmor opp for å spise middag sammen med oss. Da ble løst og fast diskutert, og det var alltid hyggelig stemning. I ettertid har jeg tenkt at det var det helt sikkert ikke, men jeg tror at mamma stort sett hadde et avklart og bra forhold til sin svigermor. Når jeg tenker tilbake, er jeg sikker på at farmor hverken kunne eller ville lage mat.

Hun dristet seg av og til på et stunt i matveien som ble kalt å «koke breste», noe man kjente med det samme man kom hjem. Det lå da en eim av svidd og overkokt meieriprodukt i hele huset. For de som er usikre på hva «breste» er, kan jeg fortelle at det var noe farmor kalte det når hun hadde melk som var gått over dato. Den hadde hun ikke hjerte til å tømme ut før hun hadde ødelagt den ordentlig ved hjelp av en glohet kjele på ovnen. Melken ble behørig kokt over og dermed var det helt ok å helle resten i vasken. Stort sett overlot hun matlagingen til svigerdatteren. Som takk for serveringen insisterte hun på å ta oppvasken. Det var sikkert godt ment, og fungerte bra helt til hun fikk redusert syn på sine eldre dager. Da var det ingen kunst å spore gårsdagens middag på bestikket. Siden ingen hadde hjerte til å fortelle henne at hun strengt tatt burde avskjediges på grunn av slett utført arbeid, ble løsningen

å investere i en flunkende ny og blank oppvaskmaskin. Mormor sin hverdag har jeg ikke så detaljert kjennskap til. Jeg antar likevel at det gikk en del tid til å administrere husholdningen, holde gartneren i ørene, strikke (grå) strømper til sjømannsmisjonen og lytte til noteringene fra Oslo Børs. Mormor hadde nemlig en liten aksjeportefølje som hun hadde arvet etter sin far. Hennes far var ansatt i Arendals Fossekompani, og var utdannet sivilingeniør fra NTH. Han holdt sine fem barn med rikelige mengder mat og klær. Ingen led noen nød. Jeg er ikke sikker, men jeg tror at mormor var eldst med to par tvillinger etter seg. Mormor var nokså bevisst sitt opphav, og la aldri vekk dialekten fra Skien / Porsgrunn. Hun sverget til saft fra Gimsøy, som hun konsekvent uttalte «Gjemsø».

De grå sokkene har vært nevnt ved et par anledninger før, men var så typisk mormor at jeg nesten må nevne dem på nytt. Mesteparten av sokkene gikk som sagt til misjonen, men noen havnet også i skuffene til de fem barnebarna. Hvor mange par grå sokker jeg har fått, har jeg ingen oversikt over, men jeg husker at jeg, som bortskjemt minstemann og den eneste gutten, forlangte et par RØDE sokker. Det fikk jeg faktisk. Senere tok mormor helt av. Hun ble vill og gal, og strikket fottøy i alle regnbuens farger. Farmor kunne ikke strikke.

Farmors barndom og ikke minst ungdom, var nok av en noe mer usikker og problematisk art. Hun snakket aldri om sin barndom og sine familieforhold. I voksen alder har det kommet meg for øre at hennes far måtte gå fra gård og grunn i de harde trettiåra. Dette var selvsagt en stor skam som ikke skulle snakkes om. Det er litt morsomt å konstatere at var det smått i det daglige, så hadde barna nokså flotte navn. De het: Aagot Marie, (farmor), Klara Antoinette,

Mormor Aagot Swensen.

Berta Louise, Helma Gunhilda, Astrid Karin og til slutt Eivind Johannes.

Dette var noen betraktninger om mine bestemødre. Det kan ha sneket seg inn noen fakta-feil siden jeg har skrevet fritt etter hukommelsen. Jeg ble inspirert til å skrive litt om dem fordi de på flere områder representerer strake motsetninger, særlig med tanke på bakgrunn og virksomhet. To ting hadde de felles: De var usedvanlig snille, omtensomme og tok godt vare på barnebarna, og begge het Aagot.

Per Ole Buxrud:

Rosthaugs historie

Malt av O. A. Rasmussen i 1912.

Embretsfoss

Embretsfoss fabrikk startet opp som tresliperi i 1874. I 1905 begynte de også med papirproduksjon og ble raskt en av landets tre største produsenter av avisepapir. I sin storhetstid var Embretsfoss Modums største arbeidsplass, med nær 350 ansatte.

Den alt overveiende delen av Åmots innbyggere levde av fabrikken, enten direkte som arbeidstakere eller som avhengige av bedriften på annen måte. Bedriften var nærmest en institusjon og bidro betydelig i forskjellige sammenhenger i lokalsamfunnet.

Bestyrerbolig for Embretsfoss

Planene om å bygge bestyrerbolig for Embretsfoss fabrikk kom opp tidlig på 1900-tallet.

I 1906 ble det bygslet 16 mål av Peter Gregersen, eieren av storgården Mælum.

I kontrakten står det at Gregersen «bortfæster til Aktieselskapet av min ovennævnte eiendom det areal, Raadstuløkken kaldet». Videre står det at «det bortfæstede areal skal herefter benævnes «Rosthaug».

Rosthaug-navnet

Rosthaugveien er i dag navnet på veien fra fylkesveien, forbi Åmot kirke og opp til Jellumveien. I leie-

kontrakten fra 1890 mellom Peter Gregersen på Mælum og A. A. Sveaas på vegne av de som skulle bygge Søndre Modum Bedehus, der Åmot kirke i dag ligger, står det «at de bygsler et stykke jord i Raastabakken av gården Mælum».

Rådhusveien

Navnene Raastabakken, Raadstuløkken og Rosthaug, kommer av at Carl Mælum, eieren av Mælum gård, i 1707 sa seg villig til å la fremtidige ting avholdes i hans storstue, altså la gården være sorenskriverens tingstue; «raadstue», altså datidens Rådhus. Av den grunn betyr Rosthaugveien «veien til rådhuset»; Rådhusveien.

Bestyrerboligen

Den vakre bestyrerboligen sto ferdig i 1910. I den tiden var Åmot et lagdelt samfunn der fabrikkbestyreren raget over de andre, både i kraft av sin stilling og sitt bosted. På Rosthaug bodde han standsmessig, høyt og fritt med utsikt over sitt «kongerike».

Bygningen hadde rom for tjenerskap, og på den store eiendommen var det tennisbane og hester på stallen. På tilkjørt matjord var det laget et flott hageanlegg med en prektig frukthage.

Foto: Per Ole Buxrud, 1976.

Bestyrer Skjenneberg med familie var de første beboere på Rosthaug og Knut Sætre med familie de siste.

Rosthaug blir skole

I slutten av sekstiårene begynte en å arbeide for å få en yrkesskole til Modum. Den skulle også dekke Sigdal, og Åmot var den naturlige plasseringen. Senere ble det snakk om en fullverdig videregående skole for Modum og omegnskommunene.

I fylkestinget gjentok Modums ordfører Arne Fossum stadig dette behovet, og i 1974 fikk han fylkestinget med på å fatte prinsippvedtak om å bygge «Modum og Sigdal videregående skole».

Etter at Embretsfoss papirfabrikk ble nedlagt i 1971 sto Rosthaug-bygningen for det meste tom, og kommunen kastet sine øyne på den. Plasseringen var veldig god; den lå nær andre offentlige bygninger sentralt på Åmot: Ungdomsskolen (som ble tatt i bruk i 1972) og Modumheimen (fra 1957). Åmot kapell, nå Åmot kirke, var også nabo.

Lille julaften 1974 underskrev ordfører Arne Fossum avtalen om å kjøpe Rosthaug.

Etter et midlertidig bortleieforhold til Johnson Metall i forbindelse med at de skulle bygge ny fabrikk, ble det i 1978 bestemt å rive bygningene. Kommunen ga folk tillatelse til å forsyne seg, og en tid gikk det det nokså vilt for seg. At taket burde tas før veggene, var ikke klart for alle interesserte. Men merkelig nok gikk det bra.

Den nye skolen, Rosthaug videregående skole (Nå Buskerud videregående skole) ble innviet i oktober 1982. Skolen, som ble startet opp i 1981, var i leide lokaler det første året.

Skolen, malt av Hans Wold. Gave fra Modum Sparebank til skolens innvielse i 1982.

Modumhallen

Modum kommune ønsket seg en idrettshall/flerbrukshall, men hadde aldri tatt seg råd til å prioritere det.

Da den videregående skolen skulle bygges, ble en enig med fylkeskommunen om at det ville være lite fremtidsrettet om fylket bygde en gymsal som kun ville tilfredsstillte skolens behov.

Det ble derfor skrevet avtale om at Modum kommune skulle bygge og drifte en idrettshall. Skolen skulle leie tid i hallen til skolens behov. Kort sagt ble det slik at skolen disponerte hallen på dagtid, mens kommunen disponerte den på kveldstid, i helger og i skolens ferier. Hallen ble tatt i bruk i 1982, samtidig som skolen sto ferdig.

Avtalen førte til at Modums første idrettshall ble bygd, noe som fikk stor betydning for forskjellige aktiviteter, spesielt for håndballen.

KILDER:

Kristian Linnerud-artikkel i Drammens Tidende.
Rosthaug videregående skoles 25-års jubileumsskrift.
Anne og Andreas Øvergaard.
Odd Flattum.
Inge Vidar Aasen.

Unni Venke Holm:

Katfos Fagforening, 50 år

11. februar 1906–11. februar 1956

Jeg har sett litt nærmere på beretningen fra de første 50 åra av Katfos Fagforening. Den viser modige mennesker som stod fram og kjempet for rettigheter vi i dag tar som selvfølgeligheter. Det blir for langt å gå inn på alt som skjedde i disse 50 åra, men jeg synes det er av interesse å få fram årsaken til at foreningen ble stiftet, og at foreningen viste muskler allerede fra starten. Videre tar jeg med litt fra det første tiåret etter krigen.

Katfos Cellulosefabrik ble etablert i 1898, og var den siste treforedlingsbedriften som ble etablert på Modum. Dette var i slutten av den store byggeboomen til den moderne papirindustriens oppstart. Drifta startet opp høsten 1899, men det skjedde ikke uten problemer – allerede før drifta var i gang. I tegningsinnbydelsen ble det sterkt framhevet beliggenheten til Katfos, nær jernbanelinja som gjorde det mulig å få fram tømmer både fra elva og jernbanen. Vannfallet kunne også senere utvides slik at man kunne gå over til en elektrisk kjemisk framgangsmåte i stedet for å fyre med kull. Men det skulle mer enn vannkraft til for å komme i gang. Jeg synes det er av interesse å se litt nærmere på dette, og hva som var bakgrunnen for at fagforeningen ble dannet.

Fabrikken hadde oppstartsproblemer. Kort fortalt ble det før drifta kom i gang personlige konflikter mellom initiativtakerne og bestyrer. Det endte med at fabrikkbestyreren ble sagt opp. Det ble uenighet om produksjon, salg, prisfastsettelse mm. Prisene på tømmer i Drammensvassdraget lå betydelig over prisnivået i Glomma. Bedriften slet med tekniske problemer i innkjøringsfasen og hadde også store finansielle problemer. Aksjekapitalen ville ikke strekke til. Det var klart allerede før anlegget var ferdig. Anleggskostnadene og igangsettingen beløp seg til ikke mindre enn det dobbelte av budsjettet. Etter et års drift med bare tap endte det med refinansiering, omfattende forandringer og 80 arbeidere som ble sagt opp.

En skulle tro at dette var grunner gode nok til at arbeiderne så seg tjent med å organisere seg. Det har sannsynligvis vært medvirkende årsak, men i beretningen fra 50 års arbeid er det framhevet at det var kampen mot helligdagsarbeid og for åtte timers dag som var den viktigste drivkraften til å stifte fagforening.

*Det, som især var den viktigste drivkraft til dens tilblivelse, var det overhåndtagende helligdagsarbeide, der snart ble opp-
taget til behandling i hensigt at afskaffe det, og selv om det*

ikke har lykket at afskaffe nevnte arbeide, er man dog forvisset om, at foreningens arbeide i den retning har været en mægtig drivfjær til indførelse af 8 timers dag i de afdelinger, der er i gang om søndagene. I nævnte anledning er gjort henvendelse til departementet og fabrikinspektøren, hvorhos det stedlige fabriktilsyn ogsaa er påvirket såvel ved skrivelse som ved mundtlig konference.

Allerede samme året foreningen var etablert inntraff den første konflikten. På medlemsmøtet som ble holdt 16 april (stiftelsesdato var 11. april), ble det besluttet å feire 1. mai. Nå fikk de vist til gangs at de hadde muskler. Arbeiderne ble ilagt mulkt, og det ble det bråk av. 2. mai ble det holdt medlemsmøte på grunn av dette. To av de som var ilagt mulkt nektet å vedta den, og ble sagt opp på 14 dagers varsel. Foreningens formann ble også sagt opp da han hadde deltatt i arbeidernes demonstrasjonstog 1. mai. Han hadde sørget for en kyndig person til å overta arbeidet sitt mens han var fraværende i overensstemmelse med fabrikkens reglement. Da formannen protesterte mot framgangsmåten dro bestyreren, ingeniør Hedmann, til ham i krysset. Jeg regner med at *krysset* er et annet ord for *skrittet*. Formannen datt bakover i golvet. Alt arbeid ved fabrikken ble øyeblikkelig stanset, og fabrikken stod i to døgn. Det ble innkalt til masse møte. Ca. 200 personer møtte opp, og det ble enstemmig vedtatt ikke å gjenoppta arbeidet før Hedmann var fjernet. Direksjonen ønsket imidlertid å beholde ham, da de var redd det ble umulig å få tak i en fullt kvalifisert person til å overta stillingen på en måneds varsel, som arbeiderne først gikk med på. Det ble nytt møte 3. mai hvor arbeiderne ble bedt om å imøtekomme direksjonens ønske. Senere på dagen ble det sammenkalt til enda et møte hvor sekretær Karlgren i Norsk Arbeidsmandsforbund var til stede. Etter en del diskusjon anbefalte han å vedta framlagte forslag. 4. mai på ettermiddagen var de kommet til enighet mot 22 stemmer, som fortsatt ville ha Hedmann fjernet, og resultatet så slik ut:

«Mellem direktionen for A.s Katfos cellulosefabrik og Norsk Arbeidsmandsforening er i dag oprettet følgende overenskomst:

- 1. De opsagte arbeidere gjenindsættes i sine respektive pladse.*
- 2. De dem ilagde bøder bortfalder.*
- 3. Samtlige arbeidere (mænd og kvinder) ved papirfabriken*

udbetales fuld dagløn for den tid fabriken har staaet.

4. Ingeniør Hedmann forbliver i sin stilling ved fabriken, men paalægges af direktionen at respektere foreningen som organisation samt holde sig fabriktilsynsloven efterrettelig, ligsom han ogsaa tilpligtes at ikke øve nogen- somhelst represalier mod nogen af de folk som deltaget i konflikten.
5. I tilfælde brutalitet eller forseelse mod foranstaaende overenskomst fra ingeniør Hedmanns side, forpligter direktionen sig til straks at sætte ingeniøren ud af sin stilling ved fabriken, dersom direktionen i forening med en af foreningen valgt komité finder hans forseelse godt-gjort.
6. Arbeidet gjenoptages saasnt kontrakten er underteg- net paa de før arbejdsstansningen gjældende vilkår i alt øvrigt.

Geithus 4. mai 1906

pr. pr. A.s Katfos Cellulosefabrik

Julius Andersen

For Norsk
Arbejdsmandsforbund
Joh. Karlgren, sekretær

For Cellulose &
Papirarbejdernes Forening
J. Brose Michaelsen, formand.

Haugen skriver at medlemmene i Katfos Fagforening ved flere anledninger hadde oppfordret arbeiderne på Drammensælva (som fabriken ble kalt på folke- munne) til å danne fagforening. Det gikk tregt, de

kom liksom aldri i gang. Etter 30 års drift hadde de ennå ingen fagforening. Men etter ovennevnte hen- delse ble det fart i sakene. Allerede 11. mai ble det holdt møte hjemme hos August Jahren i Geithus, og arbeiderne på Drammensælva stiftet på denne dato sin fagforening under navnet *Drammenselvans Papirfa- brikers Papir og Tremassearbejderes Forening*. 12. februar 1911 ble navnet endret til Geithus Fagforening, og det navnet ble stående.

Samme året fikk man i stand den første lønns- overenskomsten ved Katfos. Men i 1907 kom den første lockouten i papirindustrien. Den startet i Skiensdistriktet 11. mai og 14 dager etter ved Borre- gaard og Hafslund. En rekke meklingsforsøk strandet på arbeidsgiverne. Konflikten startet med at de for- langte følgende med i overenskomsten:

Så lenge fabriken holder sig til landets love etterrettelig, skal fagforeningen ikke kunde blande sig i fabriken dispo- sitioner.

26. juni ble lockouten utvidet da alle arbeidere ved samtlige landets papir- og cellulosefabrikker kom med.

Resultatet av lockouten blev et betydelig lønnstillegg for samtlige lockoutede arbeidere. Efter lockouten gikk det lett å ordne alle øvrige konflikter uten streik.

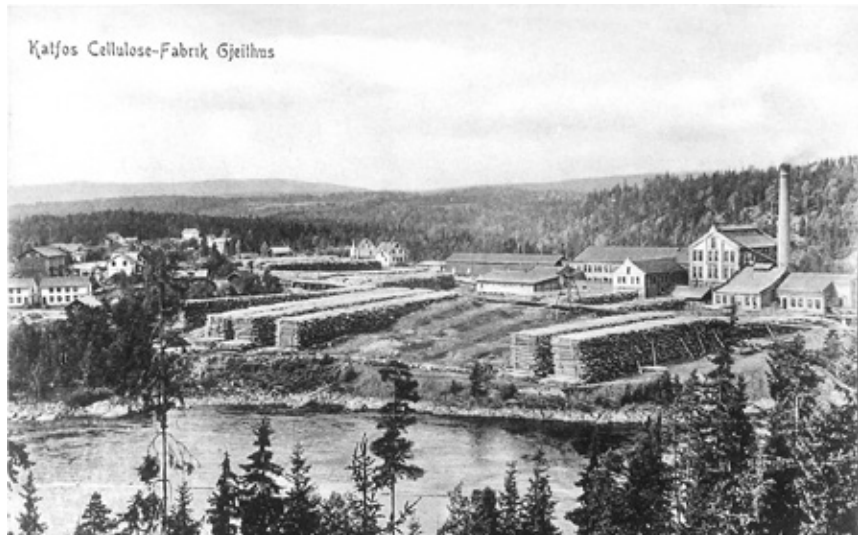
Arbeidere ved Katfos 1908.

På Katfos startet lockouten 10. august, og samtlige medlemmer av foreningen ble satt ut av virksomhet. På ettermiddagen samlet alle seg på fabrikk og marsjerte i samlet tropp med musikk og ny fane i spissen til Rolighetsmoen. Underveis sluttet arbeiderne seg til både fra Geithus-foreningen og Embretsfoss. Det ble et arbeidertog på ca. 1200 som marsjerte inn på plassen. Stortingsmann Chr. Knudsen fra Kristiania skulle holde tale. Han kom ikke før med åttetoget om kvelden, men i mellomtida var det flere som underholdt med taler. Knudsen holdt en fengende tale hvor han påviste hvor lite som var gjort for arbeidsfolk i landet, men desto mer som var gjort for kapitalen. Han understreket hvor viktig det derfor var å ha organisasjonen i ryggen. *Stemningen udmerket, står det. Mødet holdtes under regn og torden, men folket holdt troligt ud i nesten 4 timer.* Lockouten ble hevet 18. august. Ved Katfos hadde den da vart i ei uke.

Det ble en roligere periode, men helt stille perioder ser det ut til at fagforeningen har hatt lite av. Kampen mot helligdagsarbeid var ikke over, heller ikke kampen for åtte-timers dag. Allerede i 1906 rett etter at foreningen ble stiftet, er det skrevet mye om å få bukt med helligdagsarbeid. På medlemsmøtet 16. april 1906, altså rett etter at foreningen var stiftet, ble det bestemt å sende en klage til Departementet for handel og industri. Et eksemplar ble oversendt stortingsmann Egede-Nissen for at *sagen ikke skulde hende*. Han tok saken opp med statsråd Arctander, som hadde gitt mange dispensasjoner mht. søn- og helligdagsarbeid. Argumentet var at bedriften ikke kunne stoppe på helligdager fordi både maskiner og produkter ville ta skade. Arbeiderne, som jo skulle være de rette til å uttale seg, mente at for eksempel ferdigkokt masse godt kunne stå i kjelene uten å ta skade. Arbeidet det var snakk om kunne stanses når som helst. De mente at eneste argument fra fabrikkens side var at de kunne tjene mer penger enn de kunne tjene i ordinær arbeidstid. Helligdagsarbeidet ved fabrikkene i Drammensvassdraget hadde tatt helt overhånd. Det ble drevet slik at *det truet med å ødelegge de derværende arbeidere legemlig og åndelig*.

Det blir for omstendelig her å komme inn på alle møter, diskusjoner, voldgiftsdom, lockout, lønns-tariffer og diverse trusler som gjorde saken krevende, men i forbindelse med lønnsstariffer har de etter hvert kommet fram til tilfredsstillende ordninger mht. helligdagsarbeid.

Det bør kanskje sies noen ord om storlockouten i 1911. Om den sies det at om åra 1909–1910 var stille hva kamp mot arbeidsgiverne angikk, så var det mot-

Katfos Fabriker. Postkort fra 1910.

satte tilfelle i 1911. Ja, 1911 ble uten sammenlikning det største konfliktåret før de store arbeidskampene i 1920-åra. Arbeidsgiverforeningen hadde de siste åra forsøkt å få gjennomført en sterkere sentralisering enn før. Den forsøkte å innarbeide visse prinsipper i tariffene og ensrette dem sånn at de ble mer uniformerte. Den hadde også innarbeidet en sterkere disiplin innen sin egen organisasjon. Ingen fikk lov å gå med på noen tariff uten sentralstyrets eller arbeidsutvalgets godkjenning.

Arbeidsgiverforeningen gikk til angrep på hele fagorganisasjonen og søkte i den anledning å trekke alle tariffrevisjoner sammen til ett eneste hovedoppgjør. Kampen begynte i gruveindustrien fra 21. juni pga. kravet om lønnsreduksjon. 20. august utløp tariffavtalene for papir- og celluloseindustrien, men allerede 8. juli ble denne industrien lockoutet fordi det i gruveindustrien ikke ble oppnådd enighet mellom partene.

På Katfos står det at forholdene der hadde vært meget usikre fordi drifta flere ganger hadde vært innstilt for kortere eller lengre tid. Fra 30. april stanset det helt, og det varte i flere måneder. Flere arbeidere sluttet og flyttet fra stedet, og det medførte at foreningen mistet medlemmer. Det var møter og forhandlinger. Arbeidsgiverforeningen sa opp samtlige tariff i Papir- og cellulosearbeidernes forening. Det ble forhandlet om ny tariffavtale, som ble godkjent med noen mindre forandringer, men videre kom de ikke med det første. Fra 8. juli til 25. august var det lockout. Stemningen og samholdet hadde vært utmerket, står det i beretningen. Det ble utbetalt et streikebidrag til foreningens medlemmer på til sammen 2977,50 kroner. Hvor mange det ble fordelt på vites ikke, men noe må det ha blitt på hvert medlem og hjelp i ei vanskelig tid. Etter dagens kroneverdi tilsvarer det ca. 208 000 kroner.

Først i midten av desember 1911 ble fabrikken startet opp igjen. Da ville ikke styret ta inn igjen alle de gamle arbeiderne. Etter forhandlinger ble alle tatt inn. Ny tariff som først ble forelagt etter at siste tariff hadde utløpt 20. august, ble forkastet etter to avstemminger blant arbeiderne. Det endte med at saka ble forelagt hovedstyret i LO, som vedtok forslaget med et par forandringer.

Kampen om åtte-timers dag førte til seier, etter noen år. Som det står i beretningen, er det ikke noe arbeiderkrav som har blitt så alminnelig, så samlen- de og så internasjonalt som kravet om åtte-timers dag. Og det hadde vært den internasjonale arbeiderklassens krav siden 1800-tallet. Inntil verdenskrigen 1914–1918 ble åtte-timers dagen bare innført unntaksvis, og under krigen ble arbeidstida snarere utvidet i mange tilfeller. Men sterk revolusjonær pågang fulgte i krigens kjølvann, og lov om åtte-timers dag ble gjennomført i en rekke europeiske land, deriblant Norge i 1918. Det var en lov på papiret. Arbeiderne på Katfos må ha vært sterke i krava, for året før, i 1917 fikk de gjennomført dette gamle kravet for samtlige skiftarbeidere ved fabrikken. Slik ble resultatet referert:

Dette er en av fagorganisasjonens seire, intet lønnspålegg eller andre fordeler kan tilnærmedesvis opveie dette smukke resultat, som vel må tilskrives våre ledeses iherdige og planmessige arbeide for denne store sak.

1920 var et lønsmessig merkeår da man på Katfos oppnådde å få det største lønnstillegget som inntil da kunne påvises i papirindustrien. Dagarbeiderne fikk tre kroner tillegg pr. dag, og sommerferien utvidet fra åtte til 14 dager. Slik er det nedtegnet:

Å oppnå et så betraktelig lønnstillegg med en gang, må jo sies å være bra i økonomisk henseende, men å få en sammenhengende ferie på 14 dager har vel større betydning hva menneskerettigheter angår.

Men så fra 1921 begynte langvarige økonomiske nedgangsår. 1921 var et av de svarteste åra ved Katfos. Fabrikken ble stanset fra 30. april til utpå høsten og delvis utover i 1922. Mange ble arbeidsledige i opptil et år, og det gikk særlig ut over ungene. Foreningen kontaktet Modum Formannskap og ba om fortgang i få i gang nødsarbeid så arbeiderne slapp å gå på fattigkassa. Åra 1921-22 var preget av streik, lockout og massearbeidsledighet. En voldgiftsdom gikk *ikke* i arbeidernes favør.

Det gikk mange år med storm og stille. Det skjedde et par ting verdt å nevne i siste halvdel av 30-åra. Men først litt om det politiske engasjementet. Helt fra starten deltok foreningen i den politiske arbeiderbevegelsen. Den ble meldt inn i Buskeruds Amts Arbeiderparti 1. oktober 1907. Da ble den også meldt inn i Modum Arbeiderparti. Foreningen tegnet aksjer i avisa *Fremtiden*, dette for å støtte avisa og få den mer utbredt enn den var. Medlemmene ble også pålagt

ekstrakontingent for å støtte opp om avisa. Foreningen sendte representanter til alle viktige møter i Arbeiderpartiet. I tillegg tok foreningen politiske skritt utenom partiet. 5. april 1908 forsøkte de å arrangere et masse møte i protest mot *indførelse av skydning i folkeskolen*. Hvordan det gikk med møtet står det ingenting om, heller ikke hvordan det forholdt seg med skyting i folkeskolen på Modum. Siden det ble arrangert protestmøte mot dette, kan ikke tiltaket ha vakt særlig begeistring blant folk. Jeg synes opplysningen er såpass oppsiktsvekkende at jeg måtte undersøke nærmere og fant dette, kort fortalt:

Det var organisert skyteundervisning ved norske skoler fra 1907. Gjennom våpentrening skulle guttene læres opp til å bli dyktige fedrelandsforsvarere. I andre halvdel av 1800-tallet var norsk våpenkultur en hjørnestein i norsk nasjonsbygging. Kongsberg Våpenfabrikk produserte 3300 Krag-Jørgensen-guttekarabiner i åra 1907-1919. *Skolekarabin* er en annen betegnelse, og de ble brukt i norske skoler og skytterlag. Raufoss Ammunisjonsfabrikk sørget for ammunisjon. Guttene skulle bli fortrolige med teknologien rundt skytevåpen som gjaldt i forsvaret av fedrelandet. Våpenopplæringa skulle være et utmerket middel mot nervøsitet og drømmeri. Nervøsitet var visstnok det store spøkelset for den tida. Skolens oppgave var ikke å oppdra en slekt av drømmere, men ekte mannfolk. I 1917 fikk jenter tilgang til kroppsøvelse i skolen, og dermed også formell tilgang til skytetrening. Ordningen opphørte i praksis i 1923, da Stortinget sluttet å bevilge penger til ammunisjon.

I 1923 meldte foreningen seg ut av Arbeiderpartiet og inn i Kommunistpartiet. I samarbeid med Kommunistpartiet ble det dannet guttemusikkorps i 1930. Men i 1931 bestemte foreningen seg for å ikke betale kontingent til Kommunistpartiet. I 1935 ble guttemusikken derfor avvirket og instrumentene inndratt, så korpset fikk et ganske kort liv. Foreningen engasjerte seg tidlig i idrett. I 1935 var de for første gang med i arbeidercupen med eget fotballag, og *med et hederlig resultat*, som det står skrevet.

I 30-åra meldte foreningen seg igjen inn i Arbeiderpartiet. I 1940 ble alle partier oppløst, og siden sto ikke foreningen tilknyttet noe politisk parti. Foreningen behandlet begge partiene likt, og i bevilgningsaker fikk begge partier støtte. Et forslag i 1948 om kollektivt medlemskap i Arbeiderpartier ble avslått.

I 1934 deltok Katfos Fagforening med sin fane i Arbeiderpartiets demonstrasjonstog 1. mai, og det var lenge siden sist det skjedde. Kampen på denne tida sto om overtidsarbeid. Foreningen prøvde å få overtid overført til fritid, men det gikk ikke arbeidsgiver med på. I 1935 vedtok foreningen at de som arbeidet overtid ut over det som *arbeidsbeskyttelsesloven* tillot, ble ekskludert fra foreningen. Resultatet av konflikten ble at bedriften søkte fabrikktilsynet om dispensasjon for overtid hver gang det ble nødvendig. Det

var mange konflikter på slutten av 30-åra, og foreningen måtte også søke juridisk hjelp for å få løst noe. Angående ferie var nå papirindustrien gått over til prosentferie, slik at alle måtte få ferie uansett arbeidstid.

Og så startet *Den store krigen*, 1940–45. Etter 9. september 1940 fikk ingen rett til å forlate sin forening, men hadde plikt til å ordne med sine bøker. Katfos stod det meste av året pga. tømmermangel. Det var forbud mot streik og lockout, og slik var det hele krigstida. Det var temmelig kranglete ved Katfos, særlig for papirarbeiderne. Det var matkrise. For å hjelpe til skaffet bedriften fisk til arbeiderne, og det ble delt ut gratis grønnsaksuppe. Det ble bare verre ut over i krigsåra. Fabrikken stod mye stille. Lønna ble satt ned. Noe som hjalp for arbeiderne, var at de i 1942 fikk tilbakebetalt innskudd de hadde i fabrikken.

Et spesielt innslag fra 1945 er at i beretningen har de brukt ei hel side på å gjengi annonser fra byttespalten i «*Busk.Blad*» 9-3-45. Jeg regner med at det var for å vise hvilke tider dette var. Noen eksempler:

Strekkbukse, mansjettskjorte med løse snipper og litt tobakksblader ønskes byttet i vårfrakk. - Et par herre lakksko ønskes byttet i to sykkeldekk. - Har tobakksblader, ønsker dame armbåndsursur. - Terrenski med bindinger, ubrukt, ønskes byttet i tobakksblader. - Pen rødrev kep-fasong, byttes i tobakksblader. - Nyhalvosalte beksømstøvler ønskes byttet i blomstret sommerkjole. - En 5mnd kvigekalv, verdi 200 kr, ønskes byttet med pen slaktekalv, 5mnd. - Pusseskinnet byttes i tobakksblader.

Fra 1945 kom produksjonen i gang igjen. Tariffrevisjoner og en del særforhandlinger har det vært, men det ser stort sett ut til å ha gått rolig for seg. Verdt å nevne at i 1952 fikk 12 medlemmer forbundets gullmerke etter 40 års medlemskap, en utmerkelse som kom noen år på etterskudd når en ser fra hvilket år de hadde vært medlemmer. Ludvig Holmen, Karl Brodal, Kristian Skarpsno og Kristian Karlsen hadde alle vært med siden 1906. Henrik Larsen og Peder Ødegård fra 1907. Olaus Lie fra 1910. Arne Karlsen, Axel Brostigen, Theodor Bentzen, Martin Bjertnes og Martinus Kristoffersen fra 1912.

Ellers vanket det noen medaljer også. I 1949 var Andreas Bakken og Olaf Kristoffersen hos Kongen og fikk fortjenestemedaljen i sølv. I 1954 fikk Kr. Grøslund også Kongens fortjenestemedalje.

Om konjunktorene i 1954 står det:

Situasjonen på verdensmarkedet for cellulose og papir har vært stabil, heller oppadgående, og prisene har ført til at bedriftene i treforedlingsindustrien har kunnet modernisere etter de planer som er fastsatt, uansett pris og omkostninger.

Etter krigen fikk de også gjort en god del for å bedre de sosiale forholdene. Det ble bygget nye spisesaler og bedre sanitære forhold. Bedriften ytet stønad til

bygging av boliger for arbeiderne, og skaffet medlemmene billig ved. I 1950 ble det opprettet pensjonskasse, uten utgift for arbeiderne. I 1952 avsatte bedriften ytterligere 200 000 kroner til en hjelpepensjonskasse, men den ble ikke godkjent av departementet. Imidlertid fant de en ordning slik at den ordinære pensjonen ble tredoblet. Det medførte at fondet måtte økes, og arbeiderne måtte betale ei krone i uka til dette.

Selv om fagforeningen ikke lenger var tilknyttet politiske partier, holdt den seg nok temmelig «rød», slik det vel var ved de andre fabrikkene i bygda. Jeg kan huske fra min egen barndom på 50-tallet 1. mai-feiringa. Vi unger samlet oss på berget ovenfor elva for å se på toget. Fra der hvor wirene som holder Nybrua oppe, er boltet fast i berget på samme side av elva som Drammenselva-fabrikken ligger, hadde vi full oversikt over brua. Det gjorde inntrykk å se alle arbeidsfolka i finklærne komme marsjerende under faner og en enorm rød flaggborg. Sett med barneøyne så hele brua ut til å være farget rød. Det er i hvert fall det bildet som har festet seg på netthinna. Senere på dagen var det arrangement på Furumo. Her møtte hele familier opp, og kvinnene hadde med smørbrød, kaker og kaffe. Det var nesten som 17. mai, bare litt annerledes.

En viktig kampsak etter krigen i forbindelse med tariffrevisjon var å få gjennomført full betaling for bevegelige helligdager, og vekk med alle straffebestemmelser. En annen viktig sak var kampen for 40-timers uke. Men det var først i 1970 at det ved tariffrevisjon ble innført 40-timers uke for skiftarbeidere. Det gikk ytterlige noen år før det med innføring av Arbeidsmiljøloven i 1977, som var en omfattende revisjon av arbeidervernlovgivningen, ble lovbestemt 40-timers arbeidsuke for alle.

I 1970 ble Katfos kjøpt opp av Follum Fabrikker. Celluloseproduksjonen ble nedlagt i 1980, og i 1983 ble papirproduksjonen nedlagt. Katfos fabrikk ble en del av norsk papirindustrihistorie, og en viktig del av Modums historie.

Katfos Fagforenings historie gjennom 50 år er en del av fagorganisasjonens historie. Den er historien om slit og strev, om kampen for det daglige brød. Den er historien om skuffelser, nederlag og seire. Den forteller om samhold og solidaritet, og viser at det er en nødvendig forutsetning for å vinne fram.

Kilder:

Katfos Fagforening 50 år, 11. februar 1906 –11. februar 1956,

Utgitt av Katfos Fagforening, Fremtiden Trykkeri, Drammen Haugen, Ø: Union-Geithus, A/S Drammenselvans Papirfabrikker, Lokalhistorisk Forlag. 1993

Moen, E: *Modum – ei bygd, tre elver.*

Caspersens Trykkeri AS, Vikersund. 1993

<https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1534-skyting-i-norske-skoler.html>

https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Katfos_Fabrikker

Krøderbanen ga grunnlag for familieliv i Modum

Bygging av Krøderbanen og åpning med drift i 1872, ga arbeid til mange mennesker i Modum. Det var også tilfelle for ekteparet Anne og Ole Monsen. De kom fra Løten i Hedmark og bosatte seg ved Ula holdeplass. Her hadde begge arbeid ved Krøderbanen. Det sies at Anne faktisk var den første fast lønnete kvinnelige arbeidstaker i Modum. Med fast arbeid og boplass, utvidet Anne og Ole familien med hele sju barn. Den eldste blant barna, Edvard, valgte som sine foreldre og brødre et yrkesliv knyttet til Krøderbanen. Han kunne etter hvert etablere seg sammen med sin kone, Anne Karine Ødegård, på plassen Skogli med nær tilknytning til Krøderbanen og Lia gård. Anne Karine og Edvard fikk seks barn.

Anne Karine og Edvard Monsens eldste barn fikk navnet Anne. Hennes valg av ektemann, Andreas Anderssen fra Krøderen, medførte at hun også i sitt voksne liv skulle bli knyttet til Krøderbanen og dens virksomhet. Andreas arbeidet ved Krøderbanen, og fra 1920 til 1950 var han fast stasjonert ved Morud stasjon. Her var han stasjonsmester, og familien hadde fast bolig i stasjonsbygningen. Anne og Andreas fikk sju barn. Datteren Astrid (1919–1993) var eldst i søskenflokk. Øvrige barn var Edvard (1920–1986), Gunhild (1922–1991), Aasmund (1924–1970), Anders Kåre (1929–2017), Reidar (1931–2005) og Åse Karine (1934–2011).

Morud stasjon slik den var i perioden Anne og Andreas Anderssen bodde her; 1920–1950. Stasjonsbygningen ble revet i 1969.

Foto hentet fra Digitalarkivet.

Alle barna til Anne og Andreas fikk sin oppvekst på Morud stasjon. Perrong, jernbaneskinner, tog og togtrafikk ble nært knyttet til dagliglivet. I tillegg til jernbanen var driften på Morud Bruk / Magnesittverket en naturlig del av alt som foregikk. Andreas, var som sagt stasjonsmester på Morud stasjon. Han hadde faste oppdrag med morgen – og kveldstoget på Krøderbanen. I tillegg hadde han posten, og han hadde også småjobber på Magnesittverket.

Hverdagslivet på Morud stasjon bestod mye av arbeid for både store og små. Anne var opptatt av husstell og matlaging. Hun var en dyktig husmor, og det var mye arbeid med hele sju barn i huset. Familien hadde egne dyr som gikk på beite i skogen. I slaktetiden var det ekstra mye å gjøre. Alt fra dyret ble benyttet. Tarmene ble rensset for å bli brukt til pølsekinn, og innmat og blodmat var det vanlig å lage. I enkelte situasjoner måtte barna også være med å skaffe til veie mat. Med konfirmasjonen sin under krigen (1943), måtte Anders Kåre delta i forberedelsene. Han fikk oppdrag med å ale opp kaniner. Det ble plukket mye løvetann det året, og en rett med karninkjøtt ble servert under hans konfirmasjonsmiddag.

Skolegang på Lofthus skole var en fast del av hverdagslivet for barna i familien Anderssen. Lofthus skole lå rett ved siden av Snarum kirke, så de hadde en forholdsvis lang skolevei. Underveis til skolen kunne det bli opplevelser langs den Gamle Hallingdalsveien. Like i nærheten av Morud opplevde Anders Kåre noe merkelig en dag han gikk til skolen. En gammel dame kom til syne. Hun hadde redskap over skulderen for å bære vann, og hun var på vei ned til brønnen. Plutselig var hun bare borte, kom ikke til syne igjen. Hva som skjedde denne morgenen, eller hadde skjedd tidligere, fikk han aldri vite noe om. Opplevelsen hadde nok gjort inntrykk på ham, for han fortalte om dette ved flere anledninger seinere i livet.

Fra skolelivet på Lofthus har blant andre lærer Ødegård blitt omtalt. Han var en mester i å lære elevene sine hoderegning. Dette er lærdom som er viktig å ha med seg den dag i dag selv om vi er utstyrt med kalkulatorer.

Etter fullført folkeskole måtte alle barna i familien Anderssen ut i arbeid. De to eldste barna, Astrid og Edvard, hadde i ung alder fast arbeid ved A/S Ødegård Skofabrikk på Morud. De fikk ikke noe langt

Klassebilde fra Lofthus skole ca. 1936. Lærer Ødegård til venstre og «frøken» Gulbrandsen til høyre. Anders Kåre står ved siden av «frøken» Gulbrandsen (nummer to fra høyre i andre rad).

arbeidsforhold ved fabrikk. Den måtte stenge ned under krigen på grunn av mangel på lær og tråd til skoproduksjonen. Edvard startet etter dette sitt yrkesaktive liv innen NSB, men måtte til Oslo for å få arbeid. Anders Kåre hadde i ung alder arbeid ved Magnesittverket i to år. Her deltok han i forskjellig arbeid samt lossing og lastning. I 1946 fikk han en sluttattest, som beskrev han som en flink og arbeidsvillig gutt. Deretter reiste han til Oslo for å bli aspirant

Løvli slik det var da Anne og Andreas Anderssen kjøpte huset i 1950. Traseen til Krøderbanen skimtes til høyre midt på bildet. Krøderbanen ble fortsatt nært knyttet til deres bopel.

Foto Kristina Anderssen.

innen NSB, akkurat slik hans eldre brødre Edvard og Aasmund hadde gjort. Da yngstegutten Reidar også startet innen NSB, hadde alle guttene fra familien Anderssen tatt yrkesvalg innen jernbanen. Dette var også et ønske deres far hadde for sønnene sine. Arbeid innen NSB ble ansett som trygt og godt.

Mot slutten av sitt yrkesaktive liv opplevde Andreas å bli syk. Han kunne ikke lenger utføre arbeidet sitt ved Morud stasjon, og han måtte derfor skaffe annet sted å bo for seg og familien. Han kjøpte da eiendommen Løvli like i nærheten av Krøderbanen og Lia gård. Andreas døde i 1951, og Anne ble sittende som enke i Løvli fram til hun døde i 1974.

Denne historien startet for 150 år siden med etableringen av Krøderbanen, og den handler om min familie fra tippoldeforeldre til og med foreldre. Hver generasjon har nok hatt travle og slitsomme dager, men de har også levd gode liv i Modum med Krøderbanen som arbeidsplass. Jeg er både stolt og imponert over hvilken innsats de har lagt ned i familien og gjennom sitt liv og virke ved Krøderbanen og NSB.

Kilder:

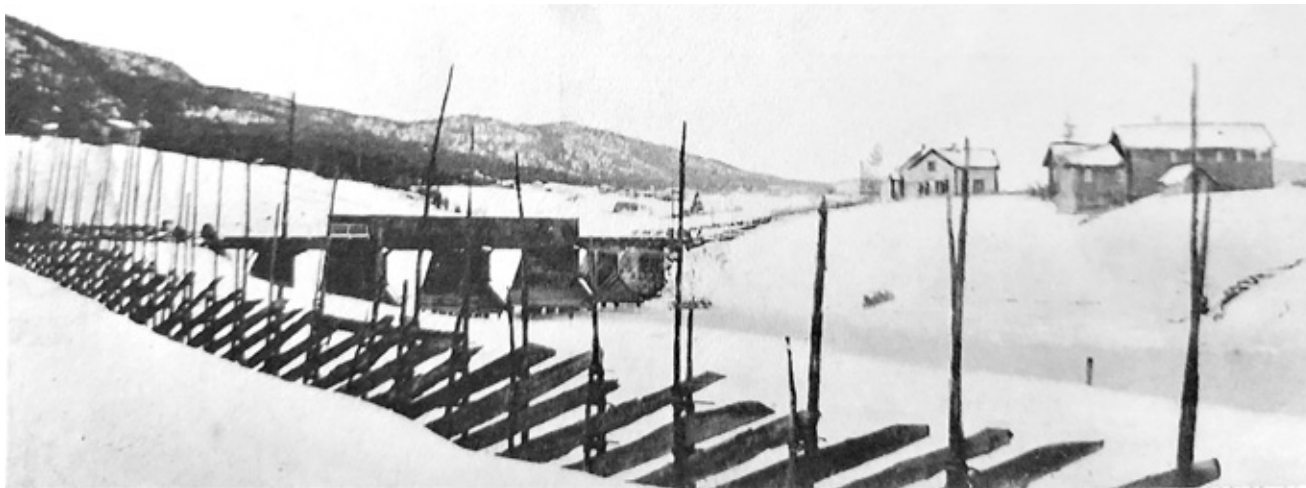
Skyldfolk I: Odd Magnar Syversen, Løten 1975

På sporet med Krøderkippen: Thure Lund, Dagfinn Lunner, Ulf Berntsen, Norsk Jernbaneklubb i samarbeid med Stiftelsen Krøderbanen, 1997.

Gamle Modum 2013.

Birger Moen:

Da ferdselen gikk over Grønlund bru

Et postkort som viser Grønlund bru. Vi ser eiendommen Grønlund til høyre. Her bodde Maren og hans Grønlund.

I dag suser vi av sted på riks- og fylkesveier, uten å ofre en tanke på hvordan og hvorfor ting er blitt slik de er. Går vi 100 eller 150 år tilbake i tid, kunne samferdsel og kommunikasjon være en mer strabasjøs, men også innholdsrik opplevelse.

Bru over Simoa

Tidligere tiders bygdeveier gikk mellom gårdene. Det var den praktiske måten å komme seg fram på, og dermed den enkleste måten å skaffe atkomst til mer sentrale steder. Når vi her i denne artikkelen tar for oss Grønlund bru, så må den ses i sammenheng med gårdenes beliggenhet og behov for å komme seg fram.

Grønlund bru gikk over elva Simoa noen få hundre meter oppover Åsterudveien, altså en kort strekning vestover fra der veien deler seg ved Ole Einars standplass og Tingstad bru. Da hadde veien kommet fra Åmot, opp Kongshaugbakken og over Setersberg mot Fossum. Det var rett nok flere «avstikkere» underveis. Det gikk vei på andre siden av Simoa også, gamlebrua ved Haugfoss-tråkka forbandt Overn og også Kopland. Og ved Warhus var det «ferge» som forbandt de to elvesidene.

Tilbake til Grønlund. Dagens Åsterudvei går forbi Stærkabye. Her lå det i sin tid en landhandel og poståpneri, Stærkabye landhandel. Et par hundre meter videre langs veien lå brua. Den het Grønlund bru fordi den vesle eiendommen på andre siden av

elva het Grønlund. Her bodde Maren og Hans Grønlund. Veien gikk forbi denne eiendommen og videre mot Sulland og etter hvert mot dagens Tandbergvei. I dag er husene på eiendommen Grønlund borte.

Svak konstruksjon

For å skaffe opplysninger om Grønlund bru, fant jeg et innlegg skrevet av Nils Hilsen. Han var sekretær i Modum-Eikerlaget i Amerika, og skrev en artikkel i 1952 om brua.

Nils Hilsen skriver at Grønlund bru ble revet våren 1952, mens isen ennå lå på elva. Da hadde brua vært i bruk siden 1886. Men denne brua var ikke den første. Allerede ni år før ble den første Grønlund bru bygd, det skjedde fordi hovedveien til Sigdal ble lagt om.

Den første brua hadde dårlig kvalitet og konstruksjon. Kjørebanelen var av treverk, og det var lagt et tykt lag med leire og grus oppå brua. Det svekket bæreevnen vesentlig, og brua ramlet rett og slett sammen etter ni år. Det kan nevnes at Amtssingeniøren, som var veisjef, var på veibefaring. Han bodde på Fossum og hadde passert brua på nedtur. Han hadde tenkt å undersøke brua nærmere, men hesten han kjørte virket nervøs og Amtssingeniøren klarte ikke å stagge hesten. Han måtte derfor oppgi undersøkelsene, men han var bare kommet noen få hundre meter unna da brua falt sammen.

Under storflommen i mai 1916 holdt tømmerstokker fra fløtingen på å få brua til å kollapse. Heldigvis klarte den brasene. Bildet er hentet fra Kai Hunstadbråtens bok om Blaafarvøværket.

Her står Torger Koplund på steinfundamentet til Grønlund bru på Stærkabye-siden. Etter at brua ble revet, dannet steinene fundament for en garasje.

Storflom i 1916

Den nye Grønlund bru kom etter at det en kort tid var en provisorisk forbindelse over Simoa. Den nye brua var mer solid, det beviste den i den voldsomme flommen i mai måned 1916. Elva fungerte som transportåre for tømmerfløtingen, men enorme vannmasser kombinert med opphoping av tømmer fikk nesten brua til å kollapse. Heldigvis skjedde ikke det.

Imidlertid hadde brua svakt fundament på en av elvesidene. Det var rett nok solid gråstein i begge landkar, men på den ene siden var det slått ned store pæler i elvebunnen. Telen jobbet så hardt at man måtte erstatte gråsteins-fundamentet med trebukk, men heller ikke dette var tilstrekkelig. Flere ganger opplevde man at brua slo «krøll» på seg fordi telen jobbet.

Den nye Tingstad bru

Dermed måtte man finne en ny løsning på forbindelsen over Simoa. Veivesenet hadde i lengre tid holdt på med grunnundersøkelser og borer, men de fant ut at det måtte finnes et helt nytt sted for bruplasseringen. Dermed ble dages bru, Tingstad bru, bygd og tatt i bruk i 1952.

Dette førte også til at trafikken på Åsterudveien ble sterkt redusert. Da valgte driverne av Stærkabye landhandel å legge ned driften. Signe Tandberg, som hadde vært siste driver der, kunne starte opp igjen på Simostranda handel rett på andre siden av Tingstad bru.

Jeg har fått mye informasjon av å lese gamle papirer samt å snakke med «gamle» bygdefolk, blant andre Jan Blegeberg og Torger Koplund. Men et spørsmål står fortsatt ubesvart; det finnes en stein hvor navnet Grønlund bru står innhogd. Men denne steinen er plassert ved Kjørapplass bru. Kan det være fordi Rolf Grønlund og familie bodde i et hus rett ved den Kjørapplassen? Rolf Grønlund hadde for øvrig butikk i Strandgata, der solgte han fisk og religiøse bøker.

Denne steinen forteller at den første Grønlund bru er bygget i 1877. Men hvorfor i all verden er steinen plassert ved Kjørapplass bru?

Da minstemann stjal showet

Det var midt på 80-tallet og vår yngste sønn var blitt fem år. Hans to beste og nære lekekamerater skulle begynne på førskolen. De var ett år eldre. Nå var det slik at de hadde ledig kapasitet og han kunne få begynne han også, hvis han hadde lyst. Haken ved dette var at da måtte han gå to år på førskolen, men det klarte ikke han å forestille seg. Han var rett og slett overlykkelig for å være sammen med sine hjertekompisar.

Vi hadde fått brev på forhånd med «kjøreregler» og praktiske opplysninger. De skulle ha med mat/niste, eventuelt drikke og tøfler. Han hadde ikke tøfler, og vi fikk ikke ordnet med det. Det ble ett par Helly Hansen mørkeblå sokker, litt tykke, veldig vanlig på den tiden og antakelig arv etter eldre bror. Jeg fant litt grønt garn og laget en sløyfe bak på hver hæl. Jeg viste ham dette og sa: «Da vet du at disse med grønt garn på, er dine, men når du ikke har dem på, skal de ligge i sekken!» Dette var helt i orden.

Gleden var stor, og han var spent og forventningsfull, han følte seg voksen og stor, minst like stor som de som var ett år eldre. Han var meget blid og i godt humør av natur, men jeg tenkte at han var for liten til å klare å sitte stille og konsentrere seg, så jeg var spent.

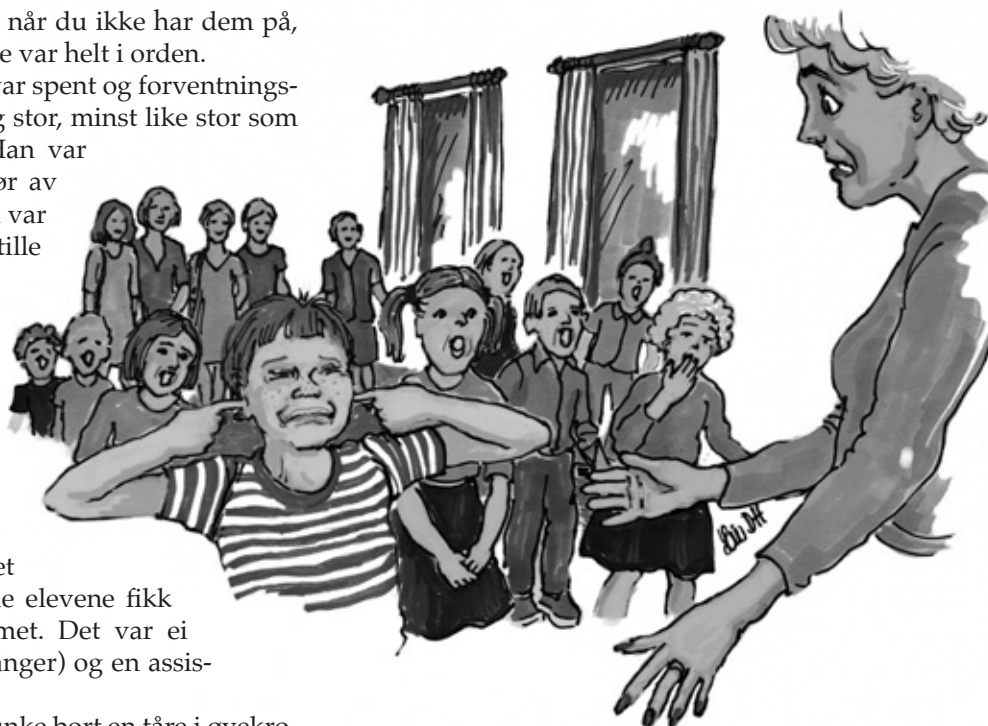
Dagen kom, og vi møtte opp. Det var på Frelsesarmeens lokaler i Lilleåsgata i Åmot. Han var kry, med sekk på ryggen (nok en arv etter bror, som dessuten var hans store idol). Vi foreldre ble benket rundt langs veggene og alle elevene fikk sin egen pult i klasserommet. Det var ei lærerinne (som vi sa den gangen) og en assistent.

Jeg tror nok jeg måtte blunke bort en tåre i øyekroken der jeg satt på en benk ved veggene. Var virkelig min lille «småtting» blitt så stor allerede? Jeg var vel bare 30 år og likevel tenkte jeg at tiden hadde gått for fort.

Det begynte med presentasjoner og litt prat om forskjellig, han satt stille og oppmerksom, min bekymring virket bortkasta. Så skulle de ta opp noe fra sekken, jeg husker ikke hva. Da fikk «poden» se sokkene, han grep dem og holdt dem opp i været og utbrøt spontant, høyt og tydelig: «Se her, se a mamma

har strikka a». Mor ble nesten en smule flau, men det var jo selvfølgelig bare latterlig. Jeg prøvde å tenke at han var trygg og fant seg lett til rette, men så var det dette med oppførsel da.

Etter hvert skulle de synge en sang. Det var en enkel og veldig kjent sang, og de ble bedt om å synge med. Frøken startet opp og de sang i vei. Min søte, lille snille gjorde noe som forskrekket meg mer enn jeg hadde godt av – han stappet en finger i hvert øre! Jeg trodde ikke mine egne øyne. Han satt slik hele gjennom sangen. Det var så demonstrativt og provoserende, at jeg ønsket meg ett hull i bakken jeg kunne ramle ned i. Jeg husker jeg tenkte og håpet på det sterkeste at Frøken ville overse hele seansen og ikke gjøre noe nummer ut av det – Jeg tror jeg var vettskremt!

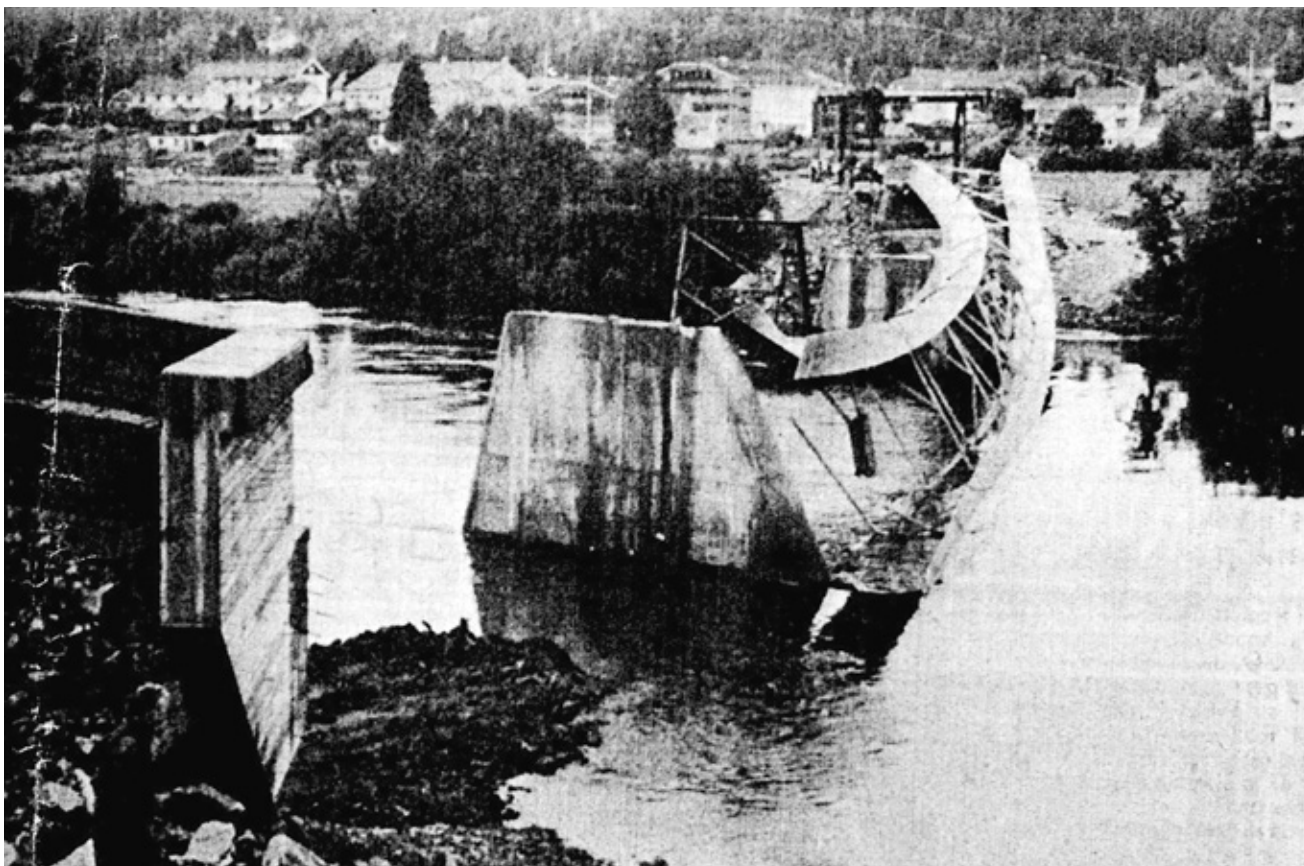

Men nei da, hun sa: «Du Andreas, du liker kanskje ikke å synge du?» Da svarte fem-åringen: «Jeg liker bare HARD ROCK jeg».

Det kan vel ikke beskrives den latteren som brøt ut langs veggene i Frelsesarmeens lokaler den dagen. Jeg tror den fem-åringen muntra opp hele hverdagen for alle sammen, og for min del skjønte jeg i alle fall betydningen av å ha en sju eldre bror.

Arnt Berget:

Dramatisk og heltemodig redningsaksjon av moinger på Rena

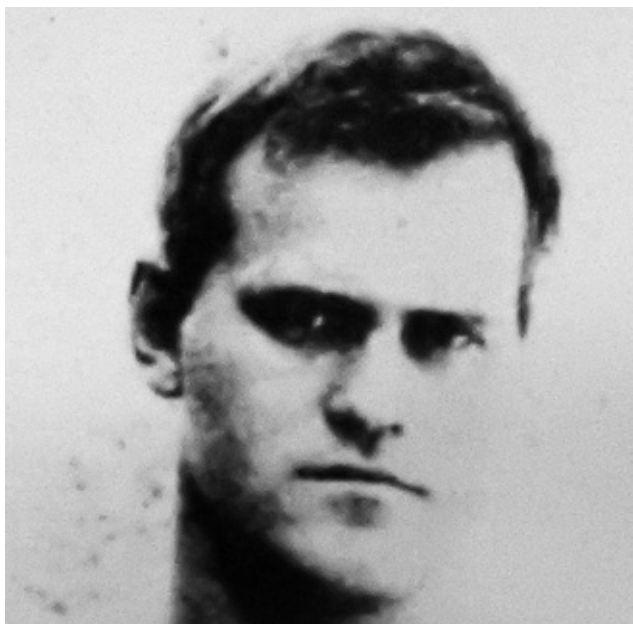
De forvridde brubjolkene havna delvis i elva.

Mandag 21. juli 1980 arbeidet Vikersundkarene Albert Hæhre og Bent Slettemoen på veianlegget på østsiden av Glomma. På andre siden av elva var arbeidere fra Høsveis i gang med å vinsje på plass to 125 tonn tunge stålbjelker mellom brukarene på den nye brua som var under bygging. Bjelkene var nettopp kommet på plass på det østre karet da det kom et voldsomt smell og bjelkene vrent seg flere meter til siden. De gled ned fra brukarene og havnet delvis i elva. Ute på brukarene var det to arbeidere som tok imot bjelkene. De ble truffet med voldsom kraft av stålbjelkene, og den ene ble slynget i elva, mens den andre ble liggende på brukaret. Han som havnet i elva klamret seg med en arm fast i foten av brukaret. Vikersundkarene reagerte lynkjapt i et forsøk på å redde liv, og uten tanke på

egen sikkerhet ga de seg i kast med den strie strømmen i flomstore Glomma.

Albert forteller at han forstod straks at å svømme direkte ut mot han som lå i vannet og klamret seg til den forvridde bjelken som hang fra brukaret, var umulig. Derfor løp han et stykke oppover elvebredden mot strømmen, før han kastet seg i elva og klarte ved hjelp av strømmen å manøvrere seg bort til han som lå i vannet. Der holdt han mannen, som da var i live, oppe inntil han fikk hjelp til å få han opp i båt.

Bent forteller at han, oppsatt på å redde liv, løp mot en båt som han hadde oppfattet lå på stranda. Denne som viste seg å være låst, men han knuste da låsen med en stein, fikk sjøsatt båten. Han klarte å komme seg ut til brukaret på egen hånd, selv om strømmen var så

Albert Hæhre.

stri at redningsmannskapene som kom til med båt fra den andre siden etterpå, mente at det var umulig å manøvrere en båt alene. Med felles krefter fikk de nå mannen som Albert holdt, opp i båten, og Bent sier at han prøvde å si noe, men han var blitt påført så store skader under sammenstøtet med den tunge bjelken at han døde like etter.

Redningsaksjonen var meget farefull, for hele tiden hørte de at det knaket i konstruksjonen som var i stadig bevegelse. Da hang den ene bjelken fremdeles i det østre brukaret, men falt i vannet natta etter. Mannen som lå på brukaret hadde blitt påført store skader da han ble truffet av stålbjelken, og ble nok drept momentant.

Bent Slettemoen.

De to som omkom var den 24 år gamle Knut Arne Hartz fra Sokna og den 35 år gamle Per Einar Ellefsen fra Ask. Bruprosjektet var et samarbeid mellom Hønefossfirmaet Høsveis, som var spesialister på store sammensveisede stålkonstruksjoner, som stod for monteringen, og Alfred Andersen Mek. Verksted i Larvik som produserte bjelkene.

Kilder:

Fremtiden, Ring Blad og samtaler med Hæhre og Slettemoen.
Bildene er kopier fra Kåre Norlis artikkel i Ring Blad.

Da Aasen kom til Modum

Ivar Aasen er for de aller fleste kjent som «nynorskens far». Han reiste rundt i Norge, først og fremst til fots, for å høre hvordan nordmenn snakket over det ganske land. I dag-bøkene sine er han omtrent utelukkende positiv til befolkningen han møter, bortsett fra da han kom til Modum; der holdt han på å drukne i Tyrifjorden fordi en av karene som skulle ro han over ble for ivrig på flaska.

Ivar Andreas Iversen Aasen ble født 5. august 1813 i Ørsta på Sunnmøre, og døde 23. september 1896 i Oslo, datidens Kristiania. Han er kanskje for de aller fleste som har gått i grunnskole og videregående skole blitt kjent som «nynorskens far», som et resultat av hans forskning på språk. Han var dikter, og skrev på landsmålet, blant annet diktet «Nordmannen», som mange kjenner som «Mellom bakkar og berg». Videre var han også botaniker, hvor en også kan finne igjen ønsket om å systematisere kunnskapen sin; han hadde en rik samling vekster.

Aasen arbeidet som huslærer omkring på bygdene, og hans oppdagelser i skolestuene var medvirkende til at han valgte å reise rundt i Norge for å skape et skriftspråk som kunne speile dialektene i Norge. Målformen i lærebøkene var dansk-norsk, og Aasen så utfordringen med den store avstanden mellom talespråket og skriftspråket. Da han bestemte seg for å samle inn ord og lage en grammatikk som skulle være et skriftspråk som representerte «det alminnelige folkemål», reiste han rundt i landet, og de aller fleste milene ble lagt bak seg til fots, evt. skyss med hest eller båt. Han tilbakela trolig over 25 000 kilometer i Norge. Det tilsvarer halve jorden rundt! Selv om han kunne ha krysset flere landegrenser, reiste han aldri utenfor Norges grenser.

Landsmålet

Ivar Aasens landsmål er altså et konstruert skriftspråk. De første tankene om et konstruert skriftspråk ble lansert i de første tiårene etter 1814 da unionen mellom Danmark og Norge ble oppløst. Historikeren P. A. Munch ønsket å konstruere et skriftspråk «på den reneste dialekten i Norge» i 1830-åra, det vil si ta i bruk norrøne elementer. Dette var først og fremst et teoretisk språk, og ikke et bruksspråk. Det Aasen ønsker, er å konstruere et skriftspråk basert på bygdedialektene og skape et bruksspråk. Han ville ta utgangspunkt i de norske dialektene, fordi de var mindre påvirket av dansk. Å gi bøndene et eget skriftspråk mente også Aasen at ville være et viktig kampmiddel for bøndene i nasjonalromantisk ånd. Aasen

var purist, det vil si at han ønsket minst mulig fremmedord, og han ville luke vekk mange tyske lånord.

Da Aasen kom til Modum

Innsamlinga av ord ble ikke gjort unna i løpet av en lang vandring gjennom Norge; Aasen gjennomførte 28 reiser. Innsamlinger og opptegninger av språket i Buskerud gjorde han mellom 1845 og 1866. Om tale-målet i regionane Ringerike, Buskerud og Sandsvær seier Aasen at «Ordenes Former ere [...] ofte forvanskede eller læmpede efter det nyere Sprog, hvorimod Ordforraadet i sig sjølv ikke afviger saa betydelig fra de ægte Dialekter» Tale-målet i Hallingdal omtalar som ein av dei «ægte Dialekter». Aasen hadde fleire turar til Hallingdal, og han var dessutan på ferd til Numedal i 1855.

Aasen opplever stort sett hyggelige mennesker gjennom de 25 000 kilometerne han la bak seg og de 28 reisene, men akkurat i Modum i mai 1845 opplever han både dårlige veier og utrygg reise over Tyrifjorden. Aasen besøkte Modum i to omganger: en gang i 1845 og en gang i 1866. Første reise i 1845 var han kun innom Bjørndalen i Åmot. Disse dagbok-memoarene fra 1845 inneholder omtrent det eneste negative omtalene av nordmenn på reisene sine. Ikke var veiene spesielt gode, det var hardt og tørt underlag som gjorde det vanskelig å komme seg fram med hest og kjerre:

«Veiene paa Eger og Modum vare i slet Forfatning; Leerjorden var saa tør og haard som Steen; Sporene af Hjulredskaberne vare desuden saa dybe og ujævne, at det var en stor Plage at kjøre.»

men under den samme reisen, som gikk gjennom Buskerud, Telemark og Agder skriver han i dagboka si om et ubehagelig møte med to rokarler som etter hvert skulle bli ganske fulle midt ute på Tyrifjorden. Aasen trodde et øyeblikk at han skulle drukne og dø:

Reisen til Ringerige.

Jeg glædede mig derfor ved at komme til Tyrifjorden for at faae reise et Stykke tilvands; men denne Tur skulde desværre ikke blive synderlig behagelig. I Vigersund fik jeg to-Roerkarle; de forsynede sig med en Flaske Brændeviin til Reisen, hvilket man ikke kunde have noget imod; i Begyndelsen gik det ogsaa godt, men længere paa Veien blev den ene Karl saa flittig med Flasken, at han tilsidst blev overstadig fuld, saa han ikke kunde roe anderledes end paa tvært; det gik saaledes snart i Øst snart i Vest, snart laae man stille, snart satte man paa Land, snart var man paa Vei at vælte Baaden. Til Lykke var dog den anden Karl saa

vidt ordentlig, at han søgte at oprette hvad den første for-dærvede; og saaledes kom vi da endelig i Land ved Gaarden Egge, hvorfra jeg nu havde Landvei til Braaten.

Fra Ivar Aasens dagbok, 1845 (Grepstad, 2013)

Heldigvis ble han tatt godt imot i Krødsherad noen dagers vandring etter båtturen på Tyrifjorden: Det var varmt og Aasen hadde gått langt, og satte pris på gjestmildheten han fikk på Green i Krødsherad:

26. mai 1845:

Reist tilfods frå Braathen til Green (i Krydsherred). Stærk Varme hvoraf jeg blev baade udmattet og overordentlig saarbenet. Green, hvortil jeg ankom meget seent om Natten, er et fortræffeligt Herbergsted. (almemming.no)

Heldigvis skremte ikke den farlige ferden over Tyrifjorden Aasen fra å reise gjennom Modum en gang til, ved en reise fra Kristiania der han bodde, opp mot Hallingdal. August 1866 besøkte han Snarum og Vikersund i to omganger.

Hvilke ord fant Aasen på Modum?

Akkurat hvilke ord som Aasen noterte seg fra Modum, har ikke Aasen spesifisert. Disse ordene er

notert fra Buskerud, og mange moinger kjenner nok igjen betydningen av noen av disse ordene, og man kan anta at Aasen også fant noen av disse i Modum:

Fiff m. Pynt, Stads
gnell adj. skarplydende, skingrende
rangle v. n. her i Betydn. vanke, vandre, flakke omkring
spike v. n. pønse, spekulere paa Noget.

Imidlertid ble ikke alle disse ordene en del av landsmålet. Det eneste ordet vi finner igjen i Aasens Norsk ordbog fra 1873 er ordet «gnell».

Gnell og spik i Modum

Kanskje påvirket ikke Modum landsmålet, seinere nynorsken, nevneverdig. I Modum ble det kanskje mer «gnell» og «spik». Men båtturen over Tyrifjorden, den husket nok Aasen lenge og vel.

Kilder:

Ottar Grepstad: *Ivar Aasen*(biografi)
Norsk Ordbog (Ivar Aasen, 1873) (ordboki.no)
Allkunne.no – *Aasens reiser*

Kai Hunstadbråten hadde også et lite stykke om Ivar Aasen og Modum i årgang 1989.

Hanne Martinsen:

Kanles Sandtangen og nissen

Historia om Kanles Sandtangen er et sagn som Jakob Andreas Samuelsen har samlet

Han Kanles (Kornelius) Olsen Sandtangen voks opp på Bråtan ved Rolighetsmoen i Geithus. Da han var liten, var 'n eingong ute og leika si i lag med nissen, men han hadde nok kommen i ska før å rakke te leikarstua te nissen da 'n skue løyse buksa si attmed veggan på 'i utla (høyløe) som itte var i bruk lenger.

Nissen hadde da ti 'n og hevde 'n og føri ille med 'n. Seinere måtte 'n ligge hos far sin om nettene. Men rett som det var, kom nissen og fór ille med 'n, hevde 'n oppetter veggane og beit 'n i finga, så dom måtte ha votter på 'n om nettene. Når så faren syntes det vart før ille, ba 'n nissen: «Så får je få 'n igjen da!» Og da vart gutten sleft. Andre tider vart 'n hevde roimøllom i stua, men de andre såg ingen.

I fjøset vart det au ille. Føreldra hass hadde to kuer, og dom hang begge to ein morra over båsbølken og hadde stryft i hel si.

Så fekk presten greie på dette og tok gutten te seg. Han kledde av 'n alle fillene og bada 'n og hadde 'n hime hos seg, og etter den tida hadde itte nissen mer makt med 'n.

Ei natt var det innsett 'i fremmend ku på fjøset hos foreldra hass. Somme mente det var presten som hadde gitt dom den. Men den kua fekk dom ha i fred.

Han Kanles Sandtangen førtelte denne historia si sjøl da han var ein gammal mann, og han gråt når han førtelte 'a.

roimøllom: frå hjørne til hjørne
båsbølk: skiljevegg mellom to båsar i fjøset
stryft: av strypte, kvele

Erling Diesen:

Moane

Like fra Geithus vokste fram som et tettsted etter industrietablere på 1870- og 1890-tallet, har Moane ligget der som det nærmeste friluftsområde for befolkningen både sommer og vinter.

Moane ligger på et høydeplatå over Geithus. Fra Geithus kunne vi enten gå gjennom Suggestrike og opp Geithusbakken, vi kunne gå opp Myraveien og Sandbakken, vi kunne gå en bratt sti opp fra «Finnmarka» eller vi kunne gå veien opp fra Bråstapet. Avhengig av hvilken vei vi gikk, kom vi opp til Buskerud Vanførelags feriested, drevet av ildsjelen Thorolf Eriksen. Vi kunne komme opp ved huset til familien Løvstad og til det etter hvert falleferdige stillaset til Myrabakken. Vi kunne også komme opp til grusbanen som Geithus AIL hadde anlagt på tredvetallet sammen en utescene, et dansegulv, ei salgsbu og et dusjanlegg for fotballspillerne. Dette stedet kalte vi etter hvert Furumo.

Jeg vokste opp på Myrajordet like nedafor Furumo og var en ivrig bruker av Moane i unge år, fra slutten

av tredveåra til ut i femtiåra. Mesteparten av Moane består av nokså flat furuskog på sandgrunn. Innimellom finner vi også gran på litt mer fuktige områder. Moane har en meget klar avgrensning mot vest med Snarumselva og i sør mot Drammenselva. I de andre retningene er Moane omgitt av boligbebyggelse og av jordbruksområder.

Skogsområdet har private grunneiere. I min oppvekst hørte vi om «Sterkaby'ern» og «Kallå'ern», gårdbrukere nærmere oppover mot Brunnes. Moane var delt inn i Førstemoen, Andreemoen, Midtpåmoen, Bronesmoen og Bademoane. De siste ligger innover mot Modum Bad, eller Badet, som vi sa. Jeg husker så vidt rester av gjerder mellom noen av disse eiendommene. Tvers gjennom Moane fra nord til sør gikk «Fylkesledningen», en 66 kW kraftledning som tilhørte det som den gang het Buskerud fylkes elektrisitetsforsyning. Langs den hadde jeg for øvrig min første jobb innen kraftforsyningen. Jeg rydda lednings-traseen for busker og trær sommeren 1948.

Fine furukroner på Moane.

Foto: Elling Diesen.

Populært å spasere på mjuke stier blant ranke furustammer på Moane.

Foto: Elling Diesen.

På Moane gikk det mjuke gangstier på kryss og tvers, noen breiere og noen smalere. En brei sti, eller vei må vi vel si, gikk fra Furumo til Badet. En annen gikk fra Furumo til Gravbråtan, ei grend med noen familieboliger og en gård langt inne i skauen. Denne veien hadde en avgreining til en boplass som het Holgersmoen, som lå helt for seg sjøl.

Det var populært for familiene å ta spaserturer innover på Moane i helgene. Vi ungene løp over Moane når vi skulle til Hæsjdær'n for å bade. Hæsjdær'n (Hesjedalen står det på kartet) er ikke bare en markert fordypning i det ellers nokså flate Moane. Ei vik av Drammenselva går inn i Hæsjdær'n. Det var der vi bada, fiska, satt på tømmerstokker og padla med hendene. Disse tømmerstokkene skulle til Kاتفoss-fabrikken og bli cellulose. Stokkene blei heist opp fra vannet ved hjelp av en kjerrat og frakta over elva bort til fabrikkområdet med en annen kjerrat.

Om vinteren gikk det skiløyper på kryss og tvers på Moane. En populær skitur gikk langs veien mot Badet til Midtpåmoen og derfra over jordene tilbake gjennom «Dælane», forbi hoppbakken «Nypa», over Kjemperud og så langs bilveien tilbake til Geithus. Det gikk an å gå på ski på kanten av hovedveien den gangen.

Det var mye tyttebær i områdene med furuskau og blåbær i noe fuktigere områder som Holgersmomyra. Vi ungene var ganske flinke til å pelle bær.

Det var ett problem i denne tida, som var litt vanskelig. Når det nærma seg jul, måtte alle ha juletre. Det var ingen som stod på torvet i Geithus den gangen og solgte juletrær. Hva skulle vi gjøre da? Vi måtte rett og slett ta en tur opp på Moane og «hente» et. Jeg har sjøl «henta» juletre på Moane, og har ikke noe problem med å forstå at skogeierne ikke likte dette. Skauen var en del av deres næringsgrunnlag. – Men hva skulle vi gjøre?

Jeg opplevde også et annet problem. Der hvor friidrettsbanen på Furumo ligger i dag, lå det ei åpen slette i skauen. Vi kalte den Kjellsbråtan. Det hadde muligens vært en boplass der, men det var i tilfelle lenge før min tid. Noen få voksne og noen ungdommer som var interessert i friidrett, brukte Moane og Kjellsbråtan til trening. Jeg var en av dem. Vi begynte gjerne med en joggetur innover på noen av de mange mjuke stiene. Deretter kasta vi spyd og støtte kule på Kjellsbråtan. Det grodde opp små gran- og furuplanter på denne åpne plassen i skauen. Etter hvert ville de ha blitt store trær. Det var ikke til å unngå at vi kom i skade for å ødelegge noen av disse små plantene med vår virksomhet. En av kveldene vi trente der, dukka plutselig skogeieren opp. Han var ganske morsk, og han tok rett og slett kula vår med seg. Han anmeldte oss til lensmann Gundhus i Vikersund. Lensmannen fant vel ut at vi tross alt ikke hadde brutt norsk lov, allemannsretten gjaldt. Så vi fikk kula vår tilbake av lensmannen. Disse eksemplene viser at det var interessemotsetninger mellom skogeierne og oss geithusinger. Heldigvis hører vel disse motsetningene nå stort sett fortida til.

Moane under krigen blei mer enn bare et friluftsområde. Da tyskerne nådde Geithus 13. april 1940, flykta mange oppover til Moane. Vi så dem fra vårt kjøkkenvindu på Myrajordet. Heldigvis blei det ingen trefninger i Geithus, så ut på kvelden rusla folka hjem igjen.

Under hele krigen bidro Moane til kostholdet både for folk og de villagrisene svært mange skaffa seg. Jeg har nevnt blåbær og tyttebær. Både store og små plukka bær under krigen. For at ingen skulle tjuvstarte og pelle kart, innførte de «myndighetene» som tok over for de lovlig valgte, en startdato for å plukke tyttebær. Da begynte noen med lommelykt den første dagen før sola sto opp. Blåbær kunne vi derimot plukke når vi ville. Det helt nye på menyen var sopp! Ingen geithusinger hadde til da spist sopp, eller «eti» sopp, som noen av oss sa. Sopp var bare noe for kuene! Vi plukka sopp og den blei stekt i tran. Ingen direkte delikatesse, men vi fikk det da ned. Vi fant mest steinsopp, korallsopp og fåresopp. Vi måtte holde oss langt unna de giftige soppene, men disse tre soppene var trygge.

Til villagrisene plukka vi det vi kalte «matmåsa». Det heter egentlig islandsk lav. Grisene blei nok ikke særlig feite av «måsan», men den bidro til å holde dem i live til høsten kom, og med den bygdeslakteren Gunnar Andersen. (Ja, det stemmer. Det var verdensmesteren i hopp fra 1930.) Etter slaktinga var

det rene velstanden. Blodklubb var en livrett. Flesket måtte legges ned i ei tønne med saltlake for å bevares. Fryseskap kom først mange år seinere.

Moane bidro med mer under krigen, nærmere bestemt folka på gården i Gravbråtan. De hadde kuer. Noen familier i nabolaget der jeg vokste opp, hadde fått til en avtale med disse folka om å få kjøpt mjølk. Mjølk i butikken var rasjonert som alt annet. Da kom det vel med å få kjøpt noen liter ekstra. Husmødrene veksle på å gå inn til Gravbråtan for å hente mjølka. Og vi ungene diltet med. Vi fikk ikke bæra spanna. Vi kunne jo snuble i ei rot, og da ville katastrofen være et faktum.

På Furumo er nå alt forandret. Vi kan drive friidrett, vi kan svømme og vi kan gå på skøyter uten å

skade noen grunneierinteresser. Vi kan også benytte Frisklivscentralens mange tilbud. I Geithus kan vi nå få kjøpt juletrær, både grantrær og i plast. Vi slipper å «hente» juletre på Moane.

For noen år siden blei det anlagt en riksvei som kom til å danne ei hindring for ferdselen mellom Furumo og Moane, og dermed mellom Geithus og Moane. Dette kunne ikke geithusingene finne seg i, og etter hvert blei det anlagt ei gangbru over riksveien.

Moane ligger fortsatt der, uforandret og lett tilgjengelig til glede for alle som setter pris på en tur på de mjuke stiene blant de ranke furustammene. Det er nok av blåbær og tyttebær for alle som fortsatt plukker bær.

Brynsbakken

Fra min barndom jeg godt kan huske, et sted som vel aldri blir glemt, når tankene går tilbake, blir sinnet høytidsstemt.

Det var en plass hvor vi møttes til lek, både store og små, de kom både sør og nordfra, for vi visste hvor plassen lå.

Det var ingen stor arena, med benker og avkledningsrom, nei, nærmest ei lita løkke, hvor ungane gikk og kom.

Brynsbakken var navnet på plassen, den lå like inntil mitt hjem, i minnet jeg ofte er der, om årene ruller hen.

Det var aldri gress på den plassen, det fikk ikke tid til å gro, med så mange barbente føtter, fikk gressfrøet aldri ro.

Men steiner og røtter stakk opp, både her og der, og mangen en flatklemt stortå, mistet sin negl der.

Det kunne nok hende en ropte: «Stopp kampen ei lita stønn, je' skal inn til Werner på dossen.» «Slik sprøyt, hold deg til du blir grønn.

Du kan itte gå a' plassen, vi ligger under med tre».

«Men han må på dassen, hva bryr vel han seg om det.»

Og ballen vi den gang brukte, var verken av lær eller skinn, nei, en gammel, avklipt strømpe, med filler og høy stoppet inn.

Og hvis det gikk høl på ballen, så høyet til himmelen før, så gikk vi til strømpekassa på kjøkkenet inne hos mor.

Nå er jeg langt borte fra plassen, men dypt i mitt hjerte og sinn, der ligger en perle og lyser, så vakker, så blank og så fin.

Der lekte, der lo og der sang vi, og der gråt vi så mangen en gang, der levte vi virkelig livet, som barn hele soldagen lang.

Nå er vel Brynsbakken borte, der vi lekte, lo og sang, og mens årene nå blir korte, vi sier: «Det var en gang.»

Og når jeg var ute i verden, konserter i nord og sør, Brynsbakken lyste på ferden, den aldri dør.

Olav Werner

Skogstad feriehem på Modum

Oppstarten. En artikkel i en Drammens-avis fra 1931 vakte min oppmerksomhet. Den var skrevet på bakgrunn av 25-års jubileet for Barnehjelpens stiftelse.

Drammen bedehus hadde møte 7. juni 1906, og daværende skoleinspektør fikk ordet. Han hadde merket seg det faktum at mange byer over det ganske land ville utrette noe for fattige barn. 10. oktober samme år henvendte han seg til Drammen kvinneverd. Etter noen møter ble et forvaltningsstyre etablert. Det var overlærer Ringstad, Peter Svarstad, fru Anna Orning, fru Betzy Kjeldsberg og fru Mathilde Kierulf som bekleddet dette styret. Som et ledd i arbeidet til Barnehjelpen ble «Barnehjelpsdagen» til. Det ble arrangert seks slike dager i løpet av 25 år. Disse seks dagene innbragte til sammen kr 58 000. Salg av Mai-blomsten hadde gitt kr 13 500 og Elevkorets konserter i parken 17. mai kr 22 000,-. Hva har så dette med Modum å gjøre?

Beliggenheten. Skogstad Feriehem var eid av kvinnerådet i Drammen og ble administrert av dem. SF ligger oppe ved Disen-gårdene på Kleiva i Vikersund, nord for Vikersundbakken.

Fra Barnehjelpsdagen – «ett øre til barna!».

Feriehjemmets motto var: *Hvordan det skapes smil i graa, herjede ansikter.*

Eierne på besøk. En maidag i 1935 reiste Drammen kvinneverd og noen innbudte autoriteter samt pressen fra Drammen med Skogstad feriehem som mål. De nådde vakre Eiker hvor de fikk en liten drikkepause og strekk på beina. Etter en tids kjøring kom de til

flotte, men økonomisk herjede, Modum og Skogstad. Her ble de ønsket velkommen av bestyrerinnen.

I begynnelsen ble stedet kun brukt som feriehem for skolebarn i sommertiden. Nå fikk også slitne husmødre anledning til et 14-dagers opphold på Skogstad. Denne sommeren hadde det vært ett kull med skolebarn i åtte uker på feriehemmet. Tidligere var det vanlig med to kull i fire uker. Etter henstilling fra legehelse ble åtte uker anbefalingen, fordi det skulle være tilstrekkelig til å forebygge tuberkulose for dem som var truet av sykdommen.

Kapasitet og driftskostnader. Hjemmet hadde 17 slitne husmødre boende i huset ved vårt besøk. I den tiden skolebarna var på feriestedet, kunne man telle opptil 50 stykker. På Skogstad hadde man både gutter og piker. På Dalstua ved Tjøme, som ble eid av samme forening, hadde man bare gutter. Der var det plass til 33 personer. På Drammen kommunes feriehem på Labro var det kun piker. Hvert år søkte bortimot 300 barn om plass, men bare 80 var heldige.

Det var lagt inn en kapital på ca. 50 000 kroner i Dalstua og Skogstad, og det kostet ca. 14 000 kroner pr. år å drifte hvert av stedene. Foreningen leide Skogstad fra 1907 til 1914. I 1914 ble eiendommen kjøpt. Det kjøpt mer grunn og tomta ble etter hvert på seks mål. Midlene kom fra folks velvilje og godhet, samt at Drammen kommune og Drammen Sparebank hadde bidratt hele veien.

Omvisning i 1935. Følget fikk omvisning i huset. I første etasje var det en gang, et stort praktisk kjøkken, spisestue og en annen stue med salong. Den sistnevnte ble imidlertid brukt som soverom i tiden da skolebarna befant seg her. I annen etasje var det soverom, ett av dem ganske stort. Dette rommet ble i sin tid brukt av maleren Disen som atelier. Under huset var det en stor og nyttig kjeller. I sidebygningen var det lekestue, boder og bakerovn.

Hjemmet ble bestyrt av frk. Dahle som hadde vært der i 18 år. Formannen i Drammen kvinneråd ønsket velkommen til bords og hun takket pressen især. Direktør Nilsen overtok ordet og snakket om alle van-

Matservøring på Skogstad.

skelighetene som var nedkjempet, at man nå eide hjemmet og var gjeldfrie.

En av måtene foreningen fikk inn penger på, var «Barnehjelpsdager». I år skal den arrangeres 7. juni. Da håper man å få inn mange penger. Barn som kjenner solskinnet kun omgitt av søppelkasser og i en støvete gate, har god opplevelse av frisk luft og kraftig, nærende kost. Slitte husmødre som i årevis har slitt og strevd for seg og sine i grått liv, har etter 14 dager uten bekymringer fått smilet tilbake. Dette er et fint prosjekt å støtte.

I en avisartikkel i begynnelsen av 50-årene hvor det fortelles om flere feriehjem, er også Skogstad omtalt. Guttene som er på oppholdet, forteller om mange aktiviteter og mye glede. De går ca. 20 minutter ned mot Bergsjø og der er det fin badeplass i elven. Kjøkkenansvarlig forteller at guttene er skrubbsultne og spiser like mye som voksne mannfolk. Den dagen er det lapskaus, og det er dessert hver dag. Det er vanlig at guttene legger på seg minst to kilo.

Nedleggelse. En Drammens-avis skriver i 1960 at bystyret har besluttet å legge ned Skogstad på Modum. Beslutningen om å selge eiendommen be tatt fordi et nytt feriehjem skulle oppføres på en nyinnkjøpt tomt på Tyrstrand. Behovet er udiskutabelt; det er tre ganger så mange som søker til de 390 plassene som eksisterer.

Denne artikkelen er skrevet på bakgrunn av stoff i Drammensaviser, og omhandler også Drammen og dets befolkning vil jeg tro. Jeg vet ikke om søknadene kom fra andre steder, neppe, tenker jeg. Likevel rører det å lese om hvordan strevet var for ikke altfor mange år siden. Det forteller også noe om livet og bevegelsene i bygda Modum. De som kom fra andre steder, bidro sikkert til å sette farge på tilværelsen i de dager.

Jon Mamen:

Andreas Pedersen, 1834–1878

I Gamle Modum fra 1991 hadde Kai Hunstadbråten en stor artikkel med tittelen «Fra Blaafarveværket for 150 år siden». Artikkelen bygget på en håndskrevet bok som Andreas Pedersen fra Nymoen skrev for å minnes sine foreldre og sin slekt. Andreas Pedersen var lærer med utdannelse fra Asker Seminar 1854. Han fikk stilling som tredjelærer ved den kommunale høyere allmennskolen som var i drift noen år i lokalen på Ilen. Denne artikkelen anbefales!

Unni Venke Holm refererer til Andreas Pedersen i sin hovedoppgave «Skolegang og sosial posisjon».

Andreas forteller om faren Peder Andersen som var vokst opp i Nordsiden ved Haugfoss og om hans slekt. Så forteller han om moren Anne Katrine. Hun var fra Hokksund, født i 1807. Hun hadde fått en god opplæring. Jeg tenker nok at lærer Strøm, som kom til Hokksund i 1810, har vært en god pedagog. Hun vokste opp som nabo til klokkegården på Sundbakken. Anne Kathrine kom i tjeneste etter konfirmasjonen. Hun kom etter hvert i tjeneste i kondisjonerte hjem. Til sist ble hun ansatt hos direktør Wegner på Fossum. Der fant Peder og hun hverandre og de giftet seg i 1833. De fikk fritt hus på Nymoen av Wegner, forteller sønnen.

Han forteller at foreldrene åpnet en liten handel ved Haugfoss. En gang i måneden måtte Andreas, fra han var 13 år gammel, dra til Drammen og handle inn til denne virksomheten. Seinere ble han lærer, først i omgangsskolen og så ved den kommunale høyere allmennskolen, men så forsvinner Andreas Pedersen ut av Modums historie. Jeg har fulgt sporene som er etter han i kildene. En notis forteller at han ble lønnet assistent ved Modum Sparebank i 1858. Ved folketellingen (FT) i 1865 var han ugift skolelærer i Tønsberg, men så var det handelen tok over. Ved FT i 1875 var han seminarist og agent, bosatt på Strømsø.

Den 27. juli 1878 døde han av kreft i Kristiania, som kommissionær. Andreas Pedersen ble 44 år gammel. Han ble gravlagt 1. august. Dødsfallet er ført i kirkeboka for Gamle Aker.

Med denne artikkelen ønsker jeg å vise tilbake til den underlige boka som Kai Hunstadbråten hadde tilgang til. Siden har visst den kommet bort. Hvis noen av leserne veit noe om den, vil redaksjonen gjerne få vite om det. – I hvert fall har Kai Hunstadbråten gitt oss et godt referat fra denne boka.

Nymoen med den gamle skolen som Andreas gikk på.

Hentet fra Nasjonalbibliotekets billedsamling.

Arnt Berget:

Husmannsplasser på Sysle var arnested for kjente nordmenn i Amerika

Høsten 1964 var amerikaneren Magnus Foss på Norgesbesøk for å besøke slektninger og sin oldefors og oldefars boplasser Tangen og Fosshagan på Sysle. På den gamle husmannsplassen Tangen, som lå på ei slette nede i den bratte skråningen mellom Holemoen og Gråbekken, var det bare kjellerkulpen og noen tuftesteiner synlig. Disse er synlig også i dag og ligger ca. 30 m øst for hoppet på skibakken som var i bruk fram til omkring 1980. Her hadde hans oldefor Karen Marie Henriksdatter f.1820 bodd. Hun ble gift med Anders Knudsen f. 1811 fra Tyristrand, og de bosatte seg senere på naboeiendommen Fosshagan der den kjente forfatteren Hans Andersen Foss ble født i 1851. Thure Lund, som var med som guide, fortalte at denne mektige mannen som var sjef for et av USA's større arkitektfirmaer, var tydelig rørt der han stod på stedet hvor hans far og bestefar hadde sprunget barbert i gresset. Her hadde trolig hans bestefar hatt barndoms-opplevelser som kanskje var en medvirkende årsak til at han senere skrev romanen Husmannsgutten. Den ble det mest leste norsk/amerikanske litterære verk som er skrevet.

Kjellerkulpen og tuftesteiner på Tangen.

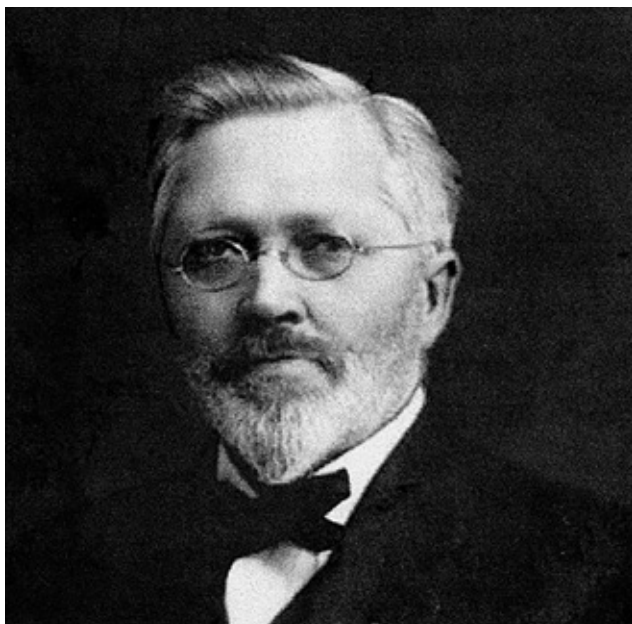

Hoppet og trappene i Tangenbakken er fremdeles synlige.

Foto: Arnt Berget.

Starta sin karriere som handelsbetjent i Sigdal

Hans Andersen Foss starta sin yrkeskarriere som handelsbetjent hos Madsen på Solumsmoen i Sigdal, men flytta snart til farens hjembygd Tyristrand der han drev butikk. Etter tre år fikk han nok av livet som handelsmann og dro i 1877 til Amerika for å skape seg en bedre fremtid, mens kone og barn ble igjen i Norge. Senere ble han skilt fra kona, og giftet seg i 1886 på nytt i USA. Han prøvde seg både som jernbanemann, tømmerhugger og gårdsarbeider, før han fikk seg jobb som norsklærer i vinterhalvåret. I 1883 lot han høre fra seg som forfatter med boka **Husmannsgutten**, etterfulgt av **Kristine Valdresdatter**, **Livet i Vesterheimen** og **Den Amerikanske saloon**. Etter dette ble han journalist i Dakotabladet, og etter hvert redaktør i bladet **Nordmanden**. Selv mens han var avismann skrev han flere romaner. Han ble også Modum-Eikerlagets sagaskriver da laget ble starta i 1925.

Forfatteren Hans A. Foss.

Magnus og Markus Foss.

Foto: Thure Lund.

Etterkommerne satte spor etter seg over hele Midt-vesten

Hans eldste sønn Anders hadde skaffet seg en teknisk utdannelse i Norge, før han i 1892 reiste etter til USA. Der drev han som under-entreprenør ved vei og banebygging, men døde da han var bare 47 år gammel. Derfor ble det sønnen Magnus, (som i 1964 var på Sysle for å se sine forfedres fødested), som fortsatte å gjøre navnet Foss kjent. Magnus deltok i begge verdenskrigene. Første gang som frivillig i Frankrike. I annen verdenskrig var han offiser i kampen om Nord-Afrika. Etter å ha tatt utdannelse på Chicago Technology College, grunnla han **Foss Company, Architects and Engineering I Moorhead**. Firmaet vokste raskt til å bli et av de store arkitektfirmaer i USA. De tegnet og reiste hundrevis av offentlige bygninger, kirker, skoler og en rekke store sykehus, industribygg, varehus og fabrikkbygninger. Hovedkontoret var i Fargo med filialer i flere stater. I 1978 var Magnus 82 år gammel, han overlot styringen til sønnene Mark og Jim og flyttet til Arizona. Både Magnus og bestefaren Hans A. Foss har en spesiell status i Sons of Norway. I deres lokale i Fargo (som selvfølgelig er tegnet av Magnus) henger en flott minnetavle over forfatteren.

Sons of Norway inviterte Modum Torader-gruppe til Fargo for å spille

I 1982 ble Thure Lund og Torader-gruppa invitert til å spille i deres lokale i Fargo. Da reiste Magnus Foss den 300 norske mil lange veien fra Arizona til Fargo for å høre bygdemelodier fra «hjembygden» bli spilt, og for å hilse på sin guide fra sitt første besøk på Modum. Tross sin høye alder fulgte han dem en hel dag på omvisning på noen av de byggene han satte mest pris på. Deres eget hovedkontor dekket en grunnflate på 2000 kvm. i tre etasjer. Der ble han omfavnet og hjertelig hilst av personalet hvor de kom, så senior var tydeligvis populær. I tiden som har gått etter at Moingene var på besøk i Fargo, har hans sønner og deres etterkommere trolig utvidet Foss Company til å omfatte mer en arkitekt- og byggevirksomhet, blant annet er de store på ferdig-betong. Fosnavnet finnes på en rekke virksomheter i midt-vesten. Forfatteren Hans og arkitektøvdingen Magnus er kanskje de utvandrede moinger som har satt sterkest spor etter seg i USA.

Kilder:
Wikipedia
Thure Lund

Kallenavn

Mitt første møte med fenomenet kallenavn var en gang i slutten av femtiåra jeg som guttunge var på besøk hos min mormor på Sagene i Oslo. Vi var på vei til melkebutikken da mormor sa: «Se, der kommer jammen Fullrigger'n». Jeg syntes navnet var flott og jeg lurte veldig på hvordan i all verden noen kunne ende opp med et sånt navn – helt til jeg fikk øye på mannen. Han var en svær mann, høy og tjukk, med svært skjegg og bustete hår. Han gikk med høyt hevet hode og brei armføring. I tillegg vagget han fra side til side og fylte nærmest hele fortauet når han gikk. Han så altså nærmest ut som ei stor, stolt skute som kom for fulle seil, og jeg syntes kallenavnet var utrolig passende for denne karen.

Kallenavn blir lettest til der folk kjenner hverandre godt. Kallenavn er godt kjent fra industrimiljøer, stabile bygdemiljøer, gruvemiljøer, vennekretser og skoleklasser. Sagene, eksempelvis, var et tungt industriområde fra gammelt av, noe vi også ser av navnet som viser til sagbrukene som lå her langs Akerselva. Her var det mange som hadde kallenavn.

Det var vanligere med kallenavn før enn nå. I alle fall er mange av de navnene som forteller om utseende og oppførsel mindre brukt nå. Grunnen kan være at vi flytter mer på oss og altså har mindre stabile miljøer nå enn før.

Kallenavn er et ekstra navn som mange barn, og særlig gutter, får når de kommer ut blant kamerater og begynner på skolen. Etter hvert som åra går er det ikke uvanlig at nye kallenavn blir til når man kommer i andre miljøer, særlig i mannmiljøer og i manuelle yrker. For kvinnene har nok ikke bruken av kallenavn vært like åpenlys opp gjennom tidene. Dagens snille kallenavn ser ut til å bli vanligere også blant kvinnene.

Noen kallenavn kunne være en omskrivning eller en forenkling av det egentlige navnet. Min grandonkel, Kornelius Formo på Snarum, gikk hele livet under navnet Kandles. På samme måten het Georg Svendsby på Snarum aldri noe annet enn Goggen. Som guttunge var kallenavnet mitt Tobben, som de fleste som het Thorbjørn. Olav ble gjerne til Laffen. Til og med vår avholdte kong Olav 5. ble på folke-munne kalt for Laffen. Den velkjente kjøpmannen på Snarum, Emil Sønsteby, kalte vi Mille. Som guttunger syns vi det var veldig morsomt når vi satt i kjerka på julaften og sang «Milde Jesus» når Emil kom inn.

Enkelte kallenavn kommer som et resultat av en spesiell hendelse. Den kjente motstandsmannen Gunnar Sønsteby kalte seg selv *Umulius Kjakabråten* i

et av sine falske pass under krigen. Etter det ble han hetende Gunnar «Kjakan» Sønsteby. I Modum hadde vi en kar som ble kalt Sukkerlaffen. Han produserte hjemmebrent, og under rasjoneringstida under krigen var han i mangel på sukker. Dette løste han ved å krabbe under bua som sto på pilerer og var varelager hos den lokale kjøpmannen. Der boret han hull i golvet og opp i sukkersekken, slik at sukkeret rant ned i medbrakte bøtter.

I middelklassen er det ikke passende å karakterisere folk med kallenavn. Der brukes heller *kjæle-navn* som *Bror*, *Bibbi*, *Lillemor* eller *Tutta*. Noen kan bli hengende ved disse kjælenavnene hele livet, som *Minken Fossheim* eller *Toppen Bech*.

På landsbygda var det en utbredt skikk å bruke kallenavn etter bosted og slekt. Disse navnene forteller omtrent det samme som etternavn og adresse i dag. Det kunne være Per i Vika eller Lina i Bertestua. Det er nok riktigere å kalle disse navnene for *tilnavn*, fordi det er mer nøytrale navn som skiller seg fra kallenavn, som er beskrivende.

Det var også veldig vanlig å beskrive en person etter sitt yrke, som Per Smed eller Nils Skomaker. Vi må vel si at det også er en form for kallenavn.

Det er vanskelig å skrive lokalhistorie her i bygda uten å konsultere Arnt Berget. Det har jeg selvsagt gjort. Han kom med flere innspill til denne artikkelen og han sendte meg ei lang liste over fargerike, lokale kallenavn som han husker ble brukt: Oter'n, Sugul, Gamlebrona, Droplegutten, Trippe (han må ha vært urolig), Tusentrippen, Fleskehauken (glad i flesk?), Nohomamannen, Prillarpoiken, Gandi, Mammadalten, Greven, Reven, Gribben, Flisa, Diskenspringer'n (jobba vel i butikk?), Pålagauken, Uløkk'a'n, Pimpelmann (han var tørst), Siken, Tertitt, Larris, Turisten, Tiur'n, Stappen, Kitten, Jugar-Per, Køllemannen, Skrubben, Ugabo, Fjøsnessen, Elgkongen, Lian, Lekkasjen, Uksen, Bossungen, Toer'n, Staseli'n, Skjærsliperhauken, Dokkelappen, Lepatrusken, Mjøltråver'n, Gagarin, Tambur'n, Sager'n, Urpen og Ståtakongen. Her hadde det vært moro å vite mer om historiene bak kallenavnene!

I en av papirfabrikkene begynte det for mange år siden en ung, nyutdannet og uerfaren ingeniør. Han fikk ansvaret for en papirmaskin. Det gikk ikke lang tid før han gikk ned i produksjonen for å instruere karene som kjørte maskinen hvordan de skulle stille inn maskinen for å øke hastigheten og dermed produksjonsvolumet. Disse karene hadde jobba der i mange år, de var erfarne og kunne sine ting. De fortalte in-

geniøren at dette ikke kom til å gå bra – papiret kom til å ryke med disse maskin-innstillingene. Jyplingen ga seg likevel ikke, han brukte sin makt og trumfet sin vilje gjennom. Det viste seg fort at det var karene på maskinen som fikk rett. De hadde to dager med masse papirbrudd og stopp i produksjonen – noe som førte til mye lavere produksjon i stedet for høyere.

Ei stund etter denne episoden var det julebord i bedriften. Ingeniøren hadde nok fått seg et par drammer under vesten, tok mot til seg og spurte en av produksjonskarene: «Jeg har hørt at alle her i fabrikk har et kallenavn. Har jeg fått noe?». «Joda,» kunne karen bekrefte, «du har jo det. Deg kaller vi blindtarmen. Alle veit å'n sitter hen – ingen veit å'n gjør – og ingen savner'n når'n er borte!».

Historien sier at ingeniøren fant seg en ny jobb ikke lenge etterpå.

Denne historien er god, men den bringer inn en ny side ved kallenavnene, nemlig at det ble brukt nedsettende og ofte til regelrett mobbing. Det var gjerne de kallenavnene som fortalte om utseende og oppførsel. Vi har dessverre mange eksempler på slike kallenavn, som for eksempel Haltepinken, som vanskelig kan kalles positivt. Det var flere som hadde det kallenav-

net. Enda verre var det med en kar på Tyrstrand. Han var nok dårlig utstyrt fra naturens side og ble derfor kalt Pikklaus. Det fortelles at han flytta fra Tyrstrand. Her i bygda hadde vi en lastebilsjåfør som var liten av vekst og fikk kallenavnet Rattentitter'n.

Ivar Utne er navneforsker ved Universitetet i Bergen. Han har skrevet følgende om kallenavn:

«De fleste kallenavn blir skapt av folk flest og kan kalles en form for folkediktning, eller poesi. Kallenavn blir ofte skapt helt spontant i et begeistret øyeblikk. Å lage kallenavn er morsomt. Det er underholdning.

Noen karakteriserer en person på en kort og treffende måte. Gjerne med en artig klang eller uttale, og lett å si. Flere andre som har samme opplevelsen, lar seg rive med. Det er morsomt der og da. Slik kan noen bli kalt Pils-Nils, Sauen, Hannkatten eller Jern-Erna.

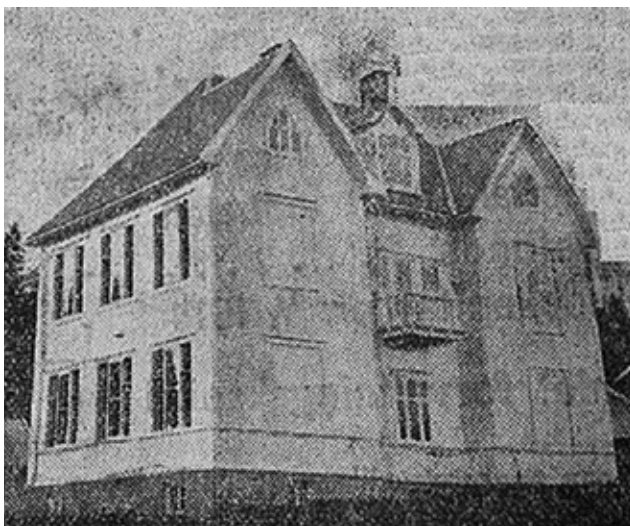
Det er jo nettopp den korte og treffende uttrykksmåten som diktningen står for, ikke minst poesien. Kallenavn er folkediktning og er rike på rim, bildebruk, ordspill og ironi.»

Kilder:

Ivar Utnes bok «Hva er et navn?», Pax forlag
Arnt Berget

Startproblemer ved Strand skole i Åmot

Da jeg for en tid tilbake bladde i en avis, Buskerud Blad for 1914 (oktober), var det ett bilde som fanget mitt blikk. Joda, helt riktig, bygningen var godt kjent for meg. Det var Strand skole i Strandgata i Åmot. Her hadde vår yngste sønn i sin tid gått i barnepark. Jeg minnes styremøter, dugnader og glade, lekende barn.

friske furubjelker fra Krøderen. Materialene hadde vært lagret på byggetomten en tid, dessuten ble bjelkene utsatt for vær og vind før isolasjonen ble lagt inn. Byggmesteren hadde ofte brukt slike bjelker uten å merke noe galt.

Skolestyret fattet så en enstemmig beslutning: Tilsynsutvalget skulle søke sakkyndig assistanse for å utbedre skaden på beste måte. Det skulle søkes Herredsstyret om nødvendig bevilgning. Skolestyrets medlemmer besøkte skolen og det var et sørgelig syn som møtte dem. Saken var at når det ble fyr i ovnene, sivet det illeluktende damp og røyk ut av bord og bjelker. Dette førte til luft som var usunn og mange av skolebarna hadde fått hodepine. Det var derfor stor tvil om de kunne fortsette virksomheten på skolen under de slike forhold. Det ble slått fast at skaden var meget alvorlig og ville bli en kostbar affære. Det kostet over 20.000 kroner å sette opp bygningen. Den gangen var det svært mye penger.

Vi som er lokalkjente, vet at skolen stod med utseende lik bildet helt til for få år siden. Da ble den revet til fordel for ett nytt Læringsverksted.

Artikkelen refererte fra et møte i Modum skolekrets, hvor ett brev fra arkitekten i Hokksund som hadde hatt oppsyn med oppførelsen av den nye skolen, ble lest og diskutert. Den hadde vært i bruk bare ett års tid, og nå viste det seg at både annen og tredje etasje var angrepet av en hurtigvoksende sopp. Ansvarshavende beklaget på det sterkeste og ville rette opp skaden uten vederlag. Han likte helst å kalle dette ett uhell, da det aldri hadde skjedd ham før i de mange og tjue årene han hadde vært ansvarlig for slike byggeprosjekter.

Det kommer frem av artikkelen at bygget var satt opp i en rå og kald vintertid. Byggmesteren la vekt på at bjelkene var pene og

Arnt Berget:

«Mølleren» på «Øya»

Ledet Modums mest populære danseorkester

Da Christian Skredsvigs far i 1875 sluttet som møller ved Bergsjø ble Ola Ellingsen Dahlen fra Sokna ansatt som møller. Ola flyttet etter hvert til Borgen ved Vikersund og tok da navnet Ola Borgen. Han var meget musikalsk, og sammen med sine etterkommere kom han til å dominere musikklivet og stå for den mest populære dansemusikken i Vikersund i flere generasjoner fremover. Mange melodier ble komponert av Ola, og han spilte også til underholdning da kinoen ble etablert i Vikersund. «Møllemusikken» besto av Ola, sønnene Ragnvald, August og Oskar som var dyktige felespillere. Også døtrene spilte. Ragnvald døde bare 20 år gammel, og det ble «mølleren» selv, sønnene August og Oskar og eldstedatter Emma som spilte harpeleik som dannet orkesteret omkring århundreskiftet.

Borgenfamilien 1936. Walter, Henny, Olemann og Marta.

«Mølleren» dattersønn «Olemann» videreførte familiens musikktradisjon

Han ble født av mølleren datter Emma i 1899 og døpt Ole Borgen, gikk i Modum mest under navet «Olemann» og utmerket seg i ung alder for sin musikalske begavelse. Han behersket mange musikkinstrumenter og ble ansatt i Opplands musikkforretning i Drammen for å demonstrere disse. Så tidlig som i 1933 spilte han noen av sin bestefars melodier på trekkspill i NRK sammen med sin onkel August på fele. Dessverre førte hans popularitet med seg et stort alkoholfor-

bruk, noe som hemmet hans utvikling som musiker, men hele hans familie var med på å føre «Mølleren» tradisjoner videre. Sønnene Valter og Harry, som begge ledet et danseorkester var dyktige trekkspillere. Likeledes var datteren Henny og kona Martha også trekkspillere. Harry hadde også en sønn Gunnar, som spilte flere instrumenter og ledet et danseorkester i Nedre Eiker. 17. mai 1938 manglet de hornmusikk i Vikersund. I stedet stilte Olemann med sønnene Harry og Valter i spissen for barnetoget med trekkspill.

1. eller 17. mai i Vikersund 1938. Trekkspillere i front Olemann, Walter og Harry Borgen.

«Mølleren» sønnesønn Ragnvald spilte også i NRK

Blant tre generasjon møllemusikere var det også en musikalsk begavelse som het Ragnvald, han ble født i 1916 og var sønn av Oskar. Han ble som sin far en fremragende felespiller som ble premiert ved flere landskappleiker og spilte i NRK. Han må også tilskrives mye av æren for at mølleren dansemelodier har blitt bevart for ettertiden. I USA var det også en av «Mølleren» etterkommere som gjorde en stor musikalsk karriere. En av «Mølleren» sønnerdøtre emigrerte til USA i 1910 sammen med sin mann Oscar Hauge. De fikk i 1914 sønnen Carl Hauge, som kom til å bli en av USA's mest berømte operasangere. Carl Hauge var i Norge i 1969, da han besøkte sine slektninger på Borgen. Han var da på Øya og fotograferte møllesteinene som var eneste minner etter oldefarens arbeidsplass.

Kilder: Thure Lund: *Toner fra Modum*.

Åmot pukkverk

Startet av åmotinger med pågangsmot og kreativitet

Fem lange krigsår var endelig over. Samfunnet begynte atter å fungere. Det var tid for å bygge opp igjen landet, og bygge nytt. For tre brødre Torgersen, Birger, Henry og Leif samt Arne Granli og mannen med førerkort, Helge Kolsrud, var dette anledningen til å danne firmaet Åmot Pukkverk IS (Interessentselskap). Pukkverket lå langs Drammenselvas vestsida. Grunnen pukkverket lå på var hovedsakelig eid av Breivik, mens en mindre del tilhørte Embretsfos fabrikk.

Hentet stein med taubane. Årene rett etter krigen var knallharde. Det var mangel på det meste. De fem åmot-karene skrapte sammen det de hadde av sparepenger og fikk anlagt en «taubane» fra elvekanten og opp til knuseverket. Delene til dette og også mye annet av utstyret ble laget eller hentet der man fant noe som passet. Det var sprengt stein fra tidligere utbygginger av kraftstasjoner i Embretsfoss. Mye ble gjort manuelt, her ble store steiner lempet med handmakt og fraktet via taubanen i ei kasse. Der ble steinene dumpet ned i et hull i gulvet på knuseverket. Det var ingen sikring, og rett som det var måtte karene bruke spett eller dytte etter med beina for å få steinene ned i knuseren, som knuste steinen i mindre enheter.

Det var ingen i firmaet som hadde hørt bokstavene HMS (Helse, miljø og sikkerhet), men det gikk stort sett bra. Vi har samlet sønner av gründerne, fetterne Hallvard og Terje Torgersen samt Svein Kolsrud for å mimre om pukkverket. Det var fire forskjellige kvaliteter. Subbus, singel og to typer pukk. Dette blei sortert ut gjennom en trommel med hull i forskjellige størrelser. På et tidspunkt ble det også vurdert om man skulle begynne utvinning for å framstille uran. Det var nemlig forekomst av beklende, som var svakt radioaktivt, i berget som pukkverket sprengte. Dette ble det ble aldri noe av.

Sprengte i fjellet. Det måtte hentes stein fra andre steder enn elvekanten. Med solide bergvegger rett i nærheten, var det bare å hente fram dynamitten. Geomit var best, den sprengte i stykker stein når den ble dekket med sølekake, såkalt «kavring». Det ble en skikkelig smell av salvene.

Etter hvert som steinbruddet vokste, bygde karene en «smalsporet» bane. Her ble det plassert vogner som så fraktet stein ut til knuseverk og siloanlegget. Fortsatt foregikk mesteparten av steinlempingen med muskelkraft. Først på slutten av 1950-tallet så man muligheten til å kjøpe en ny Zetor traktor med lesse-

Åmot Pukkverk sitt anlegg på vestsiden av Drammenselva nær Embretsfoss. Bygget til venstre er den nye siloen som ble bygget, mens bygget i midten er den gamle siloen. Siloene sorterte den knuste steinen etter størrelser. Det vesle huset helt til høyre var hoilebrakke, men den rommet også en kraftig kompressor.

apparat av Birger Jensen i Knivedalen. Det lettet arbeidet vesentlig.

Sønnene til pukkverk-gründerne forteller om enkle driftsformer. Etterkrigsårene ga ikke rom for mye, og kreativitet samt en flink Strandgata-smed, Anders Bergan, sørget for at tingene fungerte som de skulle.

Ordrelevering med trehjuls sykkel. Etter krigen foregikk det en storstilt utbygging i Norge, noe som sikret Åmot Pukkverk leveranser. Det ble levert til Kaggefoss kraftverk (ferdig 1951) og til den tredje kraftstasjonen i Embretsfoss som ble satt i drift i 1954. Videre var NSB stor avtaker av pukk. Den ble lagt i skinnegangen slik at svillene lå stabilt.

Det var også mange andre kunder, og den eneste i firmaet med førerkort, Helge Kolsrud, hadde mer enn nok å gjøre. Sønnene etter karene som hadde firmaet forteller om trivelige og spennende stunder, både i pukkverket hvor de faktisk kunne tjene en slant penger, og ikke minst når de kunne sitte på med sjåfør Helge og levere pukken.

Firmaet hadde ingen stor «salgsavdeling». Det var kona til Birger, Sigrid, som tok imot bestillinger hjemme. Hun hadde telefon. En gang hastet det svært med å få levert bestillingen til pukkverket. Det ble elegant løst ved at Svein, sønn til Helge Kolsrud, ble «beordret» til tjeneste. Guttungen på fire-fem år tok trehjuls sykkel sin og syklet fra Strandgata til pukkverket.

Knuste leggen. Men arbeidet ved pukkverket kunne absolutt være farlig, og en gang gikk det ille

Dette er de fem karene som startet Åmot Pukkverk IS rett etter krigen. Fra venstre de tre brødrene Torgersen; Henry, Birger og Leif. Deretter Arne Granli og sjåfør Helge Kolsrud.

for Leif Torgersen. Han holdt på å bore i bergveggen da noe løsmasse kom rasende. En stor stein traff leggen og knuste både den og ankelen, men Leif var en tøffing. En bror var med på vei til sykehuset. Inne i bilen ba Leif broren sin om å rulle en røyk til han, det skulle smake bra, mente han.

Leif hadde en lengre rehabiliteringstid. Han fikk protese, på godt norsk et trebein. Og etter en tid kom han tilbake til pukkverket hvor han jobbet trutt og sikkert fram til firmaet opphørte på 1960-tallet. Da

Bedriften hadde først en gammel Volvo lastebil. Deretter kjøpte de en Bedford fra tidlig 1950-tallet til å kjøre pukk ut til kunder. Birger Torgersen til venstre. Til høyre Helge Kolsrud. Vi skimter sønnen Svein bak på lasteplanet.

var rundt 20 års industrihistorie på Åmot over. Selv om alle tre brødrene Torgersen begynte å bli eldre, fortsatte de å jobbe. Alle tre fikk arbeid på «Svampen», altså Kongsfoss fabrikk som laget Spongokluten. Sjåfør Helge Kolsrud begynte å kjøre parafinbil for Sven Enger.

Mange minner. Sønnene til pukkverkseierne sitter tilbake med mange minner. En av sønnene, Terje, hadde sommerjobb og tjente 100 kroner uka i 1958. Firmaet kjøpte ny lastebil tidlig på 1950-tallet, en Bedford. Fra før hadde de en gammel Volvo fra 1930-tallet. Denne bilen hadde Rolf Grønlund eid tidligere. Han dreiv med produksjon av knott under krigen og brukte bilen til å utkjøring av «drivstoffet».

Bedforden ble brukt også i sosiale sammenhenger, man kan kalle det «firmatur». Da ble det heist ei «kasse» på lasteplanet. Her var det krakker slik at det nesten var som en buss.

Ellers husker Svein Kolsrud at selv om Bedforden var ny, så var den ikke så sprek. Motoren hadde 60 hestekrefter. Lastet med tre kubikk pukk, gikk det nokså sakte. En gang skulle de levere et sted hvor det var flere grunder på veien. I tillegg var veien så bratt at sjåfør Helge ikke torde stoppe, han giret derimot ned på krabbegiret. Så spratt sønnen Svein, som var sidemann, ut av førerhuset rett før ei grind. Han åpnet den, faren kjørte gjennom og Svein lukket grinda før han sprang til neste grind og rakk å åpne før Bedforden passerte.

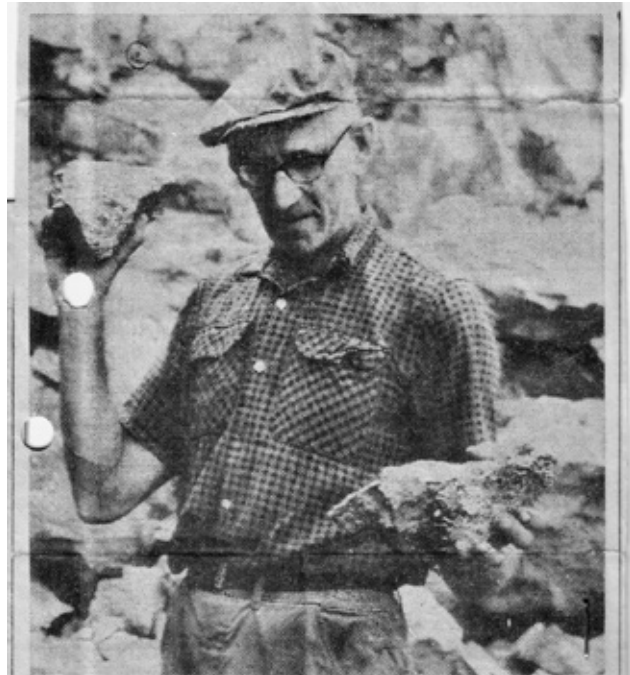
Tilbake på kjente trakter. Halloard Torgersen (t.v.), Terje Torgersen og Svein Kolsrud ved bergveggen der pukken ble utvunnet.

Svein Kolsrud viser hvor geologer gravde i fjellet etter jakten på uran.

Etter noen års drift besluttet eierne av pukverket å bygge ny silo for den knuste og sorterte massen. Der var det absolutt gjenbruk av materialer. Deler av reisverket i siloen var materialer hentet fra overrennet i Kongskollen, hoppbakken som ble revet på 1950-tallet.

Vi kan også ta med en historie fra hvilebrakka. Her var det nok lenge siden noen hadde vært med vaskeklut og støvsuger. Likevel trivdes karene godt. Vinterstid var en vedovn god å ha, der kunne våte klær tørkes og der kokte man kaffe. I ei skinnlue som hang over ovnen hadde et lite ekorn tilhold. Det kom fram og smakte på nista når karene skulle spise.

Henry Torgersen med en klump med kullblende og en med beklende som han vil forelegge geologene.

Interessante mineraler funnet ved Åmot Pukkverk

Eierne håper å finne rik uran-førende åre

Stenbruddet ved Åmot pukverk, som inneholder uran i bruddet. Videre er det funnet kullblende, og dette stste mineralet finnes på Kongsberg, og altså her, sier Henry Torgersen, der han står med klumpene i hånden. Han er etter å ha omgått geologer i så mange år, blitt noe av en geolog selv.

Et pukverk kan nok være en relativt god forretning, men kunne en finne verdifulle mineraler så var ikke det av veien.

— Det har lett for å følge andre mineraler med kullblende, sier han.

Hvorom all ting er, stenbruddet interesserer geologene, og de ber Torgersen ta vare på klumper han kommer over som ser ut til å inneholde nevnte mineraler. Men det er nå ikke alltid så like til, sier han, å følge så nøye med i hva som går i knuseren.

Åvisutklipp som forteller om prøvetaking av beklende, grunnlaget for uran. Det blei aldri noe mer av det prosjektet.

Forklaring fra Arnt Berget på hvordan ordet Rendeburi oppstod:

Rendeburi

På slutten av 1800 tallet gikk det ei gåte blant ungene på Snarum som lød: «Hvem er lang og svart, har glassaue midt i skallen og mange bein å gå på?» Svaret var «Rendeburi», et oppnavn på Krødertoget. Dette oppstod i Krøderbanens barndom, etter at Hans Gulliksen Olafsby f.1839, kom med hest og trille til Snarum stasjon for å hente kona Anne Eline. Hun kom med kveldstoget fra Vikersund. Han var i ferd med å stige ned fra trilla for å binde hesten til bommen, da toget ankom stasjonen. Det prustende lokomotivet som kom ut av mørket i en sky av damp, ble så skremmende for «Svarten» at den kastet seg rundt og satte i galopp nordover bygda. Hans ble liggende igjen ved hestebommen og plundret fælt med å fa tak i hesten igjen. Han uttalte etter hendelsen at «den helsikes Rendeburi kommer te å skremme vettet tå all gamp som er i bygda!» Etter dette hørte en ofte betegnelsen *Rendeburi* bli brukt, særlig om kveldstoget, av eldre Snaringer fram til 1960-tallet.

Bjarne Hansen (Gullaker)

I hjembygda vår, på Modum, vi hadde en artig kar,
Han var «smårar», det var kanskje det han var.
Men det var slett ikke hans skyld, en ulykke som liten gutt,
satte evner tilbake, med lærdommen var det slutt.

Men Bjarne fikk noe i eie, som ikke blir alle til del,
han lærte seg: Vær glad i andre, det fylte hans kropp og sjel.
På skolen kom han til «første», men da var det også slutt.
De fleste gutta i grenda, gikk vel sammen med Bjarne som gutt.

Han var aldri kledd som oss andre, for fillene hang og slang.
Han hadde søsken, Bjarne, det blei aldri noe nytt til ham.
Og møtte du Bjarne på veien, da møtte vi «godheten» selv,
for ingen kunne vel smile som han, fra morran tel kveld.

Hva var det som alltid gjorde, han bestandig var snill og go.
Jeg tror jeg har funnet ordet: han husket sin barnetro.
Du skal alltid være mot andre, slik du vil andre skal være mot deg.
Jeg tror det var slik han tenkte, der han vandret på livets vei.

Han var bare go, han Bjarne, i han var det aldri svik.
Vi takker deg Gud for Bjarne, at du skapte han akkurat slik.
Av Bjarne vi alle kan lære, at hat fører aldri frem.
Din neste du høyt skal ære, da finner du veien hjem.

Ja nå er Bjarne borte, hans plass er blitt tom og stor.
Men der hvor Bjarne sitter, er øverst ved Herrens bord

Olav Werner

ISBN 9788299983785

9 788299 983785 >